

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Yakup YILDIRIM

AVANOS KENTİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Yöneticisi
Yrd. Doç. Dr. Serhat ZAMAN

ERZURUM - 2006

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	VI
ABSTRACT.....	VII
ÖNSÖZ.....	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	IX.
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XI
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1

1.Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları.....	1.
2.Amaç ve Metod.....	3

I. BÖLÜM

KENT ve YAKIN ÇEVRESİNİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeomorfolojik Özellikler.....	6
1.2. İklim Özellikler.....	10
1.3. Toprak Örtüsü.....	18
1.4. Bitki Örtüsü.....	20
1.5. Hidrografik Özellikler.....	20

II. BÖLÜM

BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Kentin Kuruluş ve Gelişimi.....	23
2.1.1. Yerleşim Özellikleri.....	24
2.1.2. Avanos'un Tarihi Gelişimi	27
2.1.3. Yerleşmenin Yatay Gelişimi.....	30
2.1.4. Yerleşmenin Dikey Gelişimi.....	32

2.2. Nüfus Miktarındaki Değişmeler.....	33
2.3. Nüfus Hareketleri.....	37
2.3.1. Doğumlar ve Ölümler.....	37
2.3.2. Göçler.....	38
2.3.2.1. Dış Göçler.....	39
2.3.2.2. İç Göçler.....	40
2.3.3. Nüfusun Cinsiyet Yapısı.....	42
2.3.4. Nüfusun Yaş Yapısı.....	43
2.3.5. Nüfus Dağılışı ve Yoğunlukları.....	46
2.3.6. Aile Büyüklükleri.....	48
2.3.7. Nüfusun Eğitim Durumu.....	49
2.3.8. Nüfusun Sağlık ve Beslenme Durumu.....	51

III. BÖLÜM

FONKSİYONEL ÖZELLİKLER

3.1. Avanos'un Fonksiyonel Özellikleri.....	53
3.1.1. Hizmetler Fonksiyonu.....	55
3.1.1.1. Yönetim Fonksiyonu.....	55
3.1.1.2. Genel Hizmetler Fonksiyonu.....	58
3.1.1.3. Eğitim Fonksiyonu.....	60
3.1.1.4. Sağlık Fonksiyonu.....	67
3.1.1.5. Ulaşım Fonksiyonu.....	69
3.1.1.6. Ticaret Fonksiyonu.....	73
3.1.3.7. Turizm Fonksiyonu.....	76
3.1.1.7.1. Avanos'ta Turizm Sektörü ve Turizm Faaliyetlerinin Tarihi Gelişimi.....	78
3.1.1.7.2. Avanos'ta Turistik Konaklama Tesisleri ve Sahaya Yönelik Turist Talebi.....	82
3.1.1.7.2.1. Konaklama Tesisleri	82
3.1.1.7.2.2. Avanos'a Yönelik İç ve Dış Turizm Talebi.....	85
3.1.1.7.2.3. Avanos'ta Ulaşım Faaliyetleri ve Turizm.....	88
3.1.1.7.3. Avanos'ta Doğal ve Beşeri Turistik Kaynaklar.....	90
3.1.1.7.3.1. Doğal Turistik Kaynaklar.....	90

3.1.1.7.3.2. Beşeri Turistik Kaynaklar.....	96
3.1.1.7.3.3. Kültür ve Spor Turizmi.....	107
3.1.1.7.3.4. Kent Estetiği ve İmajı.....	109
3.1.2. Sanayi Fonksiyonu.....	112
3.1.4.1. İmalat Sanayi.....	114
3.1.4.2. Modern Sanayi.....	118
3.1.4.3. İnşaat.....	119
3.1.4.4. Madencilik.....	119
3.1.3. Tarımsal Fonksiyonlar.....	120
3.1.4. Avanos'un Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri.....	136
3.2. Avanos'ta Fonksiyonel Arazi Kullanılışı.....	138
3.2.1. İş ve Ticaret Merkezi.....	139
3.2.2. İkametgah Sahası.....	142

BAŞLICA SORUNLAR VE ÇÖZÜM

ÖNERİLERİ.....	143
KAYNAKÇA.....	152
ÖZGEÇMİŞ.....	156

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
AVANOS KENTİ

YAKUP YILDIRIM

Danışman : Yrd. Doç. Dr.Serhat ZAMAN

2006-SAYFA:156+XIII

Jüri :Prof. Dr. Halil KOCA

: Doç. Dr. Ramazan SEVER

: Yrd. Doç. Dr. Serhat ZAMAN (Danışman)

Araştırma sahasını Avanos kenti oluşturmaktadır. Avanos, İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde, Nevşehir İli yönetim sınırları dahilindedir. Avanos, ülkemizin en uzun ırmağı olan Kızılırmak'ın her iki kıyısında yer alan taraça yüzeylerinde kurulmuştur.

Yıllık ortalama sıcaklık değeri 10.6 °C ve yıllık ortalama yağış değeri 388.7 mm olan Avanos'ta İç Anadolu Bölgesinin karasal iklimi hüküm sürmektedir. Çalışma sahasının sularını Kızılırmak nehri ve kolları drene etmektedir. Yörede kumlu-tüflü topraklar ile Kızılırmak'ın biriktirmesi ile oluşmuş alüviyal topraklar yaygındır. Bitki örtüsünü ise step ve antropojen step oluşturur.

Avanos kent merkezi nüfusu, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayım sonuçlarına göre 11 921'dir. Ortalama aile büyüklüğü 3.6 kişidir.

Avanos, tarım dışı ekonomik fonksiyonların geliştiği bir kent merkezidir. Avanos kentinde iktisaden faal nüfusun % 96.76 'sını tarım dışı sektörde (Sanayi;% 32.73 , Hizmetler;% 64.03) çalışanlar oluşturmaktadır. Avanos, 1985' ten bu yana turizm etkisiyle hızlı bir gelişme göstermeye başlamıştır.

ABSTRACT**MASTER THESIS****AVANOS CITY****Yakup YILDIRIM****Supervisor : Assistant Prof. Dr. Serhat ZAMAN****Year : 2006, Page :156+XIII****Jury : Prof. Dr. Halil KOCA****:Assoc. Prof. Dr. Ramazan SEVER****:Assistant Prof. Dr. Serhat ZAMAN (Supervisor)**

The area of study includes Avanos town center. Avanos is located in Nevşehir, Middle Kızılırmak Area, Middle Anatolia Region. Avanos is located on the terraces of the North and South side of Kızılırmak, which is the longest river of our country.

In the having annual temperature is 10.6 °C. Rainfall is 388.7 mm. Continental climate is Middle Anatolia Region's dominant in the study area. The waters of the study area is drained by Kızılırmak and arms. The plant-cover be step and antropogen step.

The population of Avanos town center is 11.921 in the census in 2000. The population in sexual division is 109 in 1997, 104 in 2000. Average family members are 3.6 people.

Avanos reveals are economically development characteristics of devolepment out of agriculture 96.76 % of the working people are employed in sectors other than agriculture 32.73 % in industry, 64.03 % in service . Avanos has started the devolepment with tourism since 1985.

ÖNSÖZ

Konusu “*Avanos Kenti*” olan araştırmanın amacı, coğrafi araştırma yöntemlerini kullanarak çalışma sahamızın doğal, beşeri, ekonomik coğrafya özelliklerini tanıtip, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini derinlemesine incelemektir. Zaten bu tip araştırmalar planlamanın da temelini oluşturur.

Avanos, Kapadokya olarak bilinen sahanın önemli yerleşmelerinden biridir. Kapadokya kadar tarihi eski olan Avanos, bu tarih içinde önemini her zaman korumuştur. Günümüzde de Avanos’ta tarımsal faaliyetler yanında en az onun kadar gelişmiş sanayi ve turizm faaliyetleri 15-20 yıl içinde Kapadokya ile birlikte Avanos’un da potansiyel kaynakları değerlendirilmeye başlamıştır. Fakat bu potansiyel kaynakların değerlendirilmesinde bazı yanlışlıklar vardır. Bu çalışmamda, Avanos kentinin fonksiyonlarının özellikleri ve nüfusun sosyal, kültürel, ekonomik yapısı ile bazı planlama sorunlarını analiz edilmeye çalışıldı. Bununla bağlantılı olarak uygulamalı coğrafya yöntemleri dahilinde, sorunlara bazı çözüm önerileri getirilmeye çalışıldı.

Yüksek Lisans Eğitimim ve diğer konularda yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd Doç. Dr. Serhat ZAMAN ile Araştırma Görevlisi Namık Tanfer ALTAŞ’a şükranlarımı sunarım. Yine Coğrafya Bilimini bize sevdiren değerli hocam Prof. Dr. Hayati Doğanay başta olmak üzere Prof. Dr. İbrahim GÜNER. Prof. Dr. Hakkı YAZICI, Prof. Dr. Halil Koca, Yrd. Doç. Dr. Yaşar Gök, Doç. Dr. Ramazan Sever ve diğer tüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca gerekli doküman verilerin toplanmasında yardımcı olan Avanos Belediyesi Fen İşleri Dairesi çalışanlarına, Avanos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü çalışanlarına ve özellikle Şube Müdürü İlhan TÜRKMENOĞLU’na, Tarım İlçe Müdürlüğü çalışanlarına, görev yaptığım Kışlalar İlköğretim Okulundaki öğretmen arkadaşlarıma ve çalışmamda emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Çalışmamın, araştırma sahasının tanıtımında ve sorunlarının çözümünde bilimsel faydalar sağlayacağı umuduyla...

Yakup YILDIRIM

Haziran 2006- Erzurum

TABLOLAR

Sayfa No

Tablo 1.1. Avanos ve Nevşehir’de Yıllık Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı.....	12
Tablo 1.2. Avanos Kenti’nde Yıllık En Yüksek ve Yıllık En Düşük Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı.....	12
Tablo 1.3. Avanos ve Nevşehir deYıllık Ortalama Yağış Tutarının Aylara Göre Dağılımı	14
Tablo 1.4 . Avanos’ta Yıllık Yağış Toplamının Mevsimlere Dağılışı.....	15
Tablo 1.5. Avanos Kenti’nde Rüzgar Esiş Sıklığının Yönler Göre Dağılımı.....	15
Tablo 1.6. Avanos Kenti’nde Rüzgar Hızının Aylara Göre Dağılımı.....	16
Tablo 1.7 . Avanos’ta Kar Yağışlarının Aylara Göre Dağılımı.....	17
Tablo 2.8 1881-1882 ve 1893 Osmanlı Nüfus Sayımına Göre Avanos.....	34
Tablo 2.9. Nevşehir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı.....	34
Tablo 2.10. Avanos Kent Nüfusunun Yıllara Göre Durumu	35
Tablo 2.11. Araştırma Sahasından Ülke İçine Olan Göçlerin Dağılımı.....	41
Tablo 2.12 Avanos Kent Nüfusunun Cinsiyet Durumu	42
Tablo 2.13 Avanos Kent Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Yapısı.....	44
Tablo 2.14. Avanos Kent Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Yapısı.....	45
Tablo 2.15 Avanos Kent Nüfusunun Mahallelere Göre Dağılımı.....	47
Tablo 2.16. Avanos’ta Hane halkı Büyüklüğü ve Hane halkı Sayısı.....	49
Tablo 2.17. Avanos Kenti’nde Okur-yazarlık Durumu.....	50
Tablo 3.18. Avanos Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı..	54
Tablo 3.19. Avanos Kentinde Yönetim Fonksiyonu İle İlgili Kurumlar ve Çalışan Sayıları.....	56
Tablo 3.20. Avanos Kenti Yönetim Bölgesi Nüfusunun Yıllara Göre Artışı.....	57
Tablo 3.21. Avanos Kentinde Genel Hizmetler Fonksiyonları İle İlgili İşyerleri ve Çalışanların Sayısı	59
Tablo 3.22. Avanos Kentinde İlköğretim Okulları	60
Tablo 3.23. Avanos Kentinde Ortaöğretim Kurumları.....	63
Tablo 3.24. Avanos Kentinde İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarına Devam Edenlerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	66

Tablo 3.25. Avanos'ta Sağlık Fonksiyonunda Çalışanların Dağılımı.....	68
Tablo 3.26. Kalkış Merkezi Nevşehir ve Kayseri Olan ve Avanos'ta Yazıhaneleri Bulunan Otobüslerin Gittikleri İller ve Sefer Sayıları	71
Tablo 3.27. Avanos Kentinde Ticari Motorlu Taşıt Sayısı	71
Tablo 3.28. Avanos Kentinde İşkollarına Göre Ticari İşyeri ve Çalışanların Sayısı	74
Tablo 3.29. Avanos'ta Turistik Konaklama Tesisleri ve Kapasitelerine Göre Dağılımı.....	83
Tablo 3.30. Avanos'ta Turizm ve Belediye İşletmeli Konaklama Tesisleri.....	83
Tablo 3.31. Avanos'ta Turizm İşletmeli Konaklama Tesisleri	85
Tablo 3.32. Nevşehir'e Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayı ve Oranları.....	85
Tablo 3.33. Nevşehir'e Gelen Turistlerin Ortalama Konaklama ve Geceleme Süreleri..	88
Tablo 3.34. Avanos Kentinde Sanayi Faaliyetlerinin Türlere Göre Dağılımı.....	113
Tablo 3.35. Avanos İlçesinde Arazi Kullanılış Durumu	120
Tablo 3.36. Avanos'ta Yapılan Ağaçlandırma ve Çevre Düzenleme Çalışmaları.....	122
Tablo 3.37. Avanos İlçesinde Tarım Arazilerinin Sulanabilirlik Durumu İtibariyle Dağılımı.....	123
Tablo 3.38. Avanos'ta Tarım Alanlarının Ürün Gruplarına Göre Dağılımı.....	125
Tablo 3.39. Avanos İlçesinde Tarla Arazilerinin Ürün Gruplarına Göre Ekiliş Durumu.....	126
Tablo 3.40. Avanos'ta Bazı Önemli Meyve Ağaçlarının Sayısı ve Kapladıkları Alanlar.....	128
Tablo 3.41. Avanos'ta Arıcılık Faaliyetleri.....	130
Tablo 3.42. Avanos'ta Hayvan Varlığının Türlere Göre Dağılımı.....	132
Tablo 3.43. Avanos'ta Küçükbaş Hayvan Varlığının Türlere Göre Dağılımı.....	133
Tablo 3.44. Avanos'ta Bazı Sebzelerin Ekiliş Alanları	134
Tablo 3.45 . Avanos'ta Arıcılık Faaliyetleri.....	135
Tablo 3.46. Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı.....	137
Tablo 3.47. Avanos'ta Ticari İşyerlerinin Mahallelere Göre Dağılımı.....	141

ŞEKİLLER

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1 . Avanos İlçesinin Lokasyon Haritası.....	3
Şekil 1.2. Avanos ve Çevresinin Jeoloji Haritası.....	9
Şekil 1.3. Avanos ve Çevresinin Topoğrafya Haritaları.....	10
Şekil 1.4. Avanos ve Nevşehir’de Yıllık Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı	12
Şekil 1.5. Avanos Kentinde Yıllık En Yüksek ve En Düşük Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı	13
Şekil 1.6. Avanos ve Nevşehir’de Yıllık Toplam Yağışın Aylara Göre Dağılımı.....	14
Şekil 1.7. Avanos’ta Yıllık Yağış Toplamının Mevsimlere Dağılışı.....	15
Şekil 1.8. Avanos ve Çevresinin Rüzgar Gülü.....	16
Şekil 1.9. Avanos İlçesinde Rüzgar Hızının Aylara Dağılımı	17
Şekil 1.10. Avanos ve Çevresinin Toprak Haritası.....	19
Şekil 1.11. Avanos ve Çevresinin Bitki ve Hidroğrafya Haritaları.....	22
Şekil 2.12. Avanos Kenti’nin Tarihi Gelişim Haritası.....	30
Şekil 2.13. Avanos’ta Toplam Nüfusun Şehir ve Kır Şeklinde Bölünüşü	35
Şekil 2.14. Avanos Kentinde Yıllara Göre Nüfus Artışı.....	36
Şekil 2.15. Avanos’tan Yurtiçine Olan Göçlerin Dağılımı.....	41
Şekil 2.16. Avanos’ta Kent Nüfusunun Cinsiyet Durumu.....	43
Şekil 2.17. Avanos’ta Kent Nüfusunun Yaş Yapısı.....	44
Şekil 2.18. Avanos Kentinin Nüfus Piramidi.....	46
Şekil 2.19. Avanos Kent Nüfusunun Mahallelere Göre Dağılımı.....	48
Şekil 2.20. Avanos Kent Nüfusunun Okur-Yazarlık Durumu.....	50
Şekil 2.21 Avanos’ta Okuma-Yazma Bilen Nüfusun Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımı.....	50
Şekil 3.22. Avanos Kentinde Çalışan Nüfusa Göre Fonksiyonların Dağılımı.....	54
Şekil 3.23. Avanos Kenti Yönetim Bölgesi Nüfusunun Yıllara Göre Artışı.....	57
Şekil 3.24. Avanos Kenti Yönetim Bölgesindeki Yerleşmelerin Dağılımı.....	58
Şekil 3.25. Avanos Kentinde İlköğretim ve Liselerde Cinsiyete Göre Öğrencilerin Dağılımı.....	66
Şekil 3.26. Avanos Kentinde Ticari Motorlu Taşıtların Türlerine Göre Dağılımı.....	72

Şekil 3.27	Avanos Kentinde Ticari İşyerleri ve Çalışanların Sayıları.....	75
Şekil 3.28.	Kapadokya Turistik Gelişim Projesi Bölgesi Haritası.....	82
Şekil 3.29.	Nevşehir'e Gelen Turistlerin Yerli ve Yabancı Gruplandırılmasına Göre Ayrımı.	86
Şekil 3.30.	Nevşehir'e Gelen Yerli ve Yabancı Turistlerin Yıllara Göre Dağılımı.....	86
Şekil 3.31.	Avanos'ta Milliyetlerine Göre Konaklayan Kişilerin Dağılımı.(2004).....	87
Şekil 3.32.	Avanos'ta Sanayi Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı.....	113
Şekil 3.33	Avanos İlçesinde Arazi Kullanılış Durumu	121
Şekil 3.34.	Avanos İlçesinde Tarım Arazilerinin Sulanabilirlik İtibariyle Dağılımı...	123
Şekil 3.35.	Avanos'ta Tarım Alanlarının Ürün Gruplarına Göre Bölünüşü.....	125
Şekil 3.36.	Avanos'ta Bazı Önemli Meyve Bahçelerinin Toplam Bahçe Alanlarına Bölünüşü.....	128
Şekil 3.37.	Avanos'ta Üretilen Bazı Sebzelerin Ekiliş Alanları.....	130
Şekil 3.38.	Avanos'ta Kümes Hayvanlarının Türlerine Göre Dağılımı.....	132
Şekil 3.39.	Avanos'ta Küçükbaş Hayvan Varlığını Türlerine Göre Dağılımı.....	133
Şekil 3.40.	Avanos'ta Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı.....	135
Şekil 3.41.	Avanos'ta Faal Nüfusun Çalıştığı Alanlara Göre Dağılımı.....	137
Şekil 3.42.	Avanos'ta Fonksiyonel Arazi Kullanılış Haritası.....	139
Şekil 3.43.	Avanos'ta Ticari İşyerlerinin Mahallelere Göre Dağılımı.....	141

FOTOĞRAFLAR

	<u>Sayfa No</u>
Fotoğraf 2.1. Avanos'tan Bir Görünüm.....	24
Fotoğraf 2.2. Kızılırmak'ın Kuzeyindeki Mahalleler Avanos'un En Eski.. Mahalleleridir.....	31
Fotoğraf 2.3. Kızılırmak'ın Güneyinde 1950'den Sonra Yerleşime Açılan Alan Planlı Yerleşimi İle Dikkati Çeker.....	32
Fotoğraf 2.4. Avanos'ta 4-5 Katlı Yapıları Genelde Turistik Konaklama Tesisleri Oluşturur.....	33
Fotoğraf 3.5 . Avanos Lisesinden Bir Görünüm	67
Fotoğraf 3.6. Tuzköy Havalimanı Kapadokya'da Turizmin Gelişmesine Yönelik Yapılan Yatırımlardan Bir Tanesidir.....	73
Fotoğraf 3.7. Avanos Turizm İşletmeli Konaklama Tesisleri Bakımından Oldukça İyi Bir Durumdadır	84
Fotoğraf 3.8. Zelve Vadisi, Peribacalarının En İyi Oluştugu Alanlardandır. Zelve Vadisinden Bir Görünüm.....	91
Fotoğraf 3.9. Peribacalarının En Güzel Geliştiği Alanlardan Biri Olan Paşabağları'ndan Bir Görünüm	92
Fotoğraf 3.10. Kurak Bölgelere Has Bir Topoğrafya Unsuru Olan Badlans Topoğrafyasının Avanos Çevresinden Bir Görüntüsü	93
Fotoğraf 3.11. Çeç Tümlüsünden Bir Görünüm....	94
Fotoğraf 3.12. Uçhisar Kalesi Göreme Vadisi'nin Bir Panoramik Seyir Noktasıdır...	94
Fotoğraf 3.13. Oluşum Bakımından Bir İğnimbrit'tir, Uçhisar Kalesi.....	95
Fotoğraf 3.14. Göreme Milli Parkı ve Arka Fonda Erciyes Volkanı.....	96
Fotoğraf 3.15. Özkonak Yeraltı Şehrinden Bir Görünüm	99
Fotoğraf 3.16. Arkaik Döneme Ait Çavuşin Kiliselerinden Bir Görünüm.....	101
Fotoğraf 3.17. Selçuklu Dönemi Eserlerinden Olan Saruhan Kervansarayı'ndan Bir Görünüm	102
Fotoğraf 3.18. Selçuklu Döneminin Avanos'taki En Önemli Unsurlarından Biri de Alaaddin Camiidir	103
Fotoğraf 3.19. Zelve'den Bir Görünüm....	104

Fotoğraf 3.20.	Paşabağları'ndan Bir Görünüm.....	105
Fotoğraf 3.21.	Kapadokya Mimarisinin En Önemli Unsurlarından Biri de Avanos Eski Türk Evleridir.....	106
Fotoğraf 3.22.	Avanos'un Tam Ortasından Akıp Giden Kızılırmak Kızıl Rengi İle Görülmeye Değerdir.....	109
Fotoğraf 3.23	Geleneksel Avanos Evleri Kapadokya Mimarisinin En Özgün Unsurlarındandır.....	110
Fotoğraf 3.24.	Kapadokya ve Avanos'un İmajını Belirleyen En Önemli Elemandır Peribacaları.....	111
Fotoğraf 3.25	.Değişik Görüşler Olmakla Birlikte Çeç'in Bir Kralın Mezarı Yada Bir Kutsal mekan Olduğu Zannedilmektedir.....	112
Fotoğraf 3.26.	Avanos'ta Çok Sayıda Çanak ve Çömlek Atölyeleri Kente Ayrı Bir Görünüm Kazandırmıştır.....	115
Fotoğraf 3.27.	Halıcılık Faaliyetleri Avanos'ta Ev Tipi Atölyelerden İmalat Tipindeki Atölyelere Geçmiştir.....	116
Fotoğraf 3.28.	AvanosKenti'ndeki Onyx Atölyelerinde, Kayahamamı Mevkiinden Çıkarılan Mermer İşlenerek Çeşitli Hediyelek Eşyalar Yapılır.....	117
Fotoğraf 3.29.	Avanos'taki Elma Bahçelerinden Bir Görünüm.....	129
Fotoğraf 3.30.	Avanos'ta Bağcılık Önemli ve Eskiden Beri Yapılan Bir Faaliyettir. Bağ Alanlarından Bir Görünüm	131
Fotoğraf 3. 31.	Avanos'ta İş ve Ticaret Merkezi Olan Atatürk Caddesinden	

GİRİŞ

1.Araştırma Sahasının Konumu ve Sınırları

Araştırma konusunu oluşturan “Avanos Kenti” , İç Anadolu Bölgesi’nin Orta Kızılırmak Bölümü ve Kapadokya sınırları içinde yer alır. Avanos, kuzeyden Kozaklı, güneyden Nevşehir ve Ürgüp, doğudan Kayseri ve Yozgat illeri, batıdan ise Hacıbektaş ve Gülşehir İlçeleri ile komşudur. Çalışma sahasının matematiksel koordinatları $38^{\circ} 43'$ Kuzey Enlemi ve $34^{\circ} 51'$ Doğu boylamı’dır. Yönetim bakımından Nevşehir İl Merkezine bağlı olup, merkez ilçeye 17 km uzaklıktadır. Avanos Kenti’nin doğal, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini Kapadokya sahası bir parçası olarak incelemek daha doğru olacaktır.

Avanos Kızılırmak nehrinin kuzey ve güney kıyıları boyunca kurulmuştur. Yerleşmenin ilk çekirdeği Kızılırmak’ın kuzeyinde oluşturulmuştur. Ardından kent zamanla ırmağın güneyindeki birinci sınıf tarım arazisi üzerinde genişlemeye başlamıştır. Ulaşım bakımından elverişli bir konumda olan kent, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’yu Ege ve Akdeniz’e bağlayan Kayseri–Nevşehir–Aksaray karayolu güzergahı üzerindedir. Avanos, Kızılırmak vadisini izleyen 950 m izohipsine denk gelen yükselti basamağında kurulmuştur.

Araştırma sahası hidrografik açıdan Kızılırmak havzasına tabidir. Ülkemizin en uzun nehri olan Kızılırmak, Avanos sınırları içinde 10 km. boyunca yer yer genişleyerek küçük kıyı ovaları oluşturur. Çevreden Kızılırmak’a bazı dereler (Derbent Çayı, Zelve Çayı vb.) karışır.

Avanos İlçesi yönetim bölgesinin yüzölçümü 1045 km^2 ’dir. İlçenin kuzeyinde Kozaklı, güneyinde Nevşehir Merkez İlçe ve Ürgüp, batısında Hacıbektaş ve Gülşehir İlçeleri, doğusunda ise Yozgat ve Kayseri illeri yer alır (Şekil 1).

Avanos kenti kuzeyde Maltepe (1035 m), güneyde Topraktepe (1043 m), doğuda Karaseki (997 m) ve Beşiktepe (991 m), batıda ise Bekçitepe (995 m) yükseltileri ile sınırlandırılmıştır.

1999 -2000 yılları arasındaki Meteoroloji bülteninden elde edilen verilere göre, Avanos’ta yıllık ortalama sıcaklık $10,6^{\circ}\text{C}$ ’ dir. Yıllık ortalama yağış miktarı ise 388.7 mm’dir.

İç Anadolu Bölgesi gibi, Avanos ilçesi de İran–Turan Fitocoğrafya Bölgesi sınırları içerisinde yer almaktadır.¹ İklim şartları, step vejetasyonunun gelişmesinde etkili olmuştur. Geven (Astragalus), Kekik (Thymus Fallax), Üzerik, sahadaki başlıca step türleridir. Kızılırmak vadisi boyunca söğüt başta olmak üzere higrofiller yayılış gösterir. İlçe merkezinin kuzeyindeki İdiş ve Ötedikme dağlarının yamaçlarında ise yer yer meşe topluluklarına rastlanır. Buradaki meşeler çanak–çömlek fırınlarında kullanılmak üzere kesilmiş ve zamanla azalmıştır.

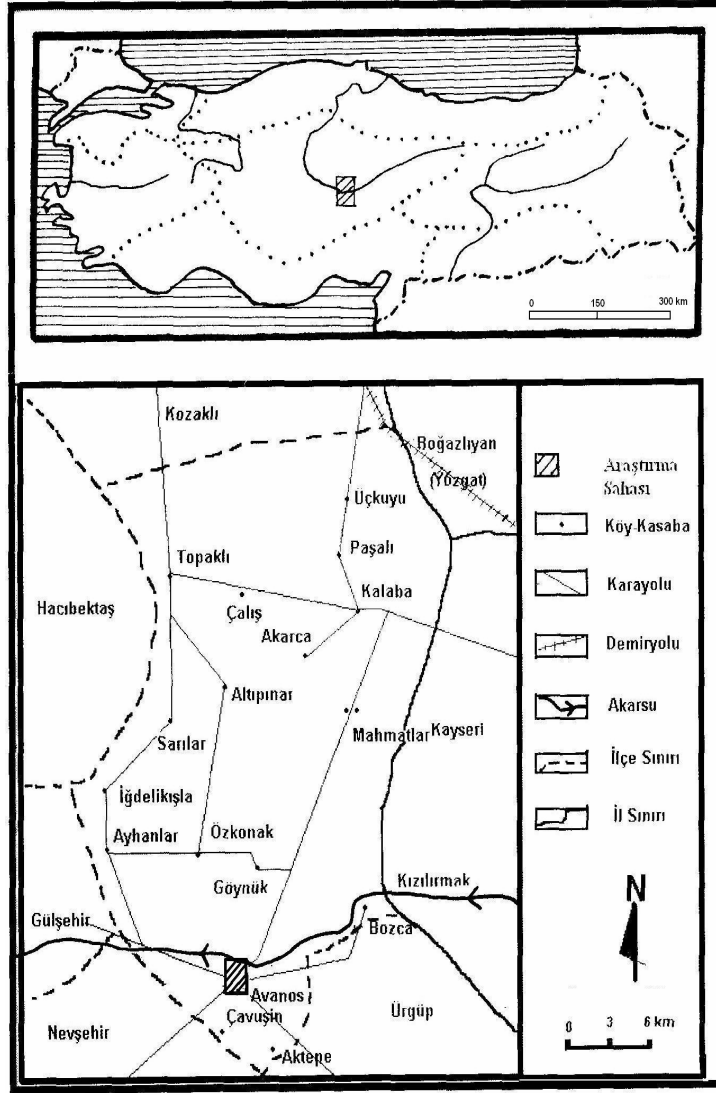
1954 yılına kadar Kırşehir’e bağlı olan Avanos ilçesi, 1954 yılında Nevşehir il olunca kaza olarak Nevşehir’e bağlanmıştır.

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımına göre 11.921 kişinin yaşadığı Avanos’ta 8 mahalle vardır. Bunlar Kızılırmak’ın kuzeyindeki; Orta, Yukarı, Alaaddin, Cami Kebir, Bayır Mahalleleri ile ırmağın güneyindeki Bahçelievler, Cumhuriyet ve Yenimahalle’dir.

Yerleşme çekirdeğinin ilk ortaya çıktığı Kızılırmak’ın kuzeyinin tepelik alanlarla sınırlandırılması ve buradaki kaya düşme tehlikesi yerleşmenin 1950’ den sonra Kızılırmak’ın güneyindeki düz araziye yayılmasına neden olmuştur. Yerleşme gelişimi daha ziyade yatay yöndedir. Yatay yöndeki gelişmeler, özellikle Ankara–Kayseri yolunun geçtiği güneyde kendini göstermektedir.

Avanos’un kent nüfusunda 1997’den önceki genel nüfus sayımlarında belirgin bir kadın nüfus fazlalığı göze çarpar. Ama son yıllarda, sahada faal nüfusun sektörel dağılımlarına bakıldığında sanayi, turizm, ticaret ve tarım fonksiyonlarının geliştiği görülür. Ama bu fonksiyonlardan bir kaçı (Sanayi, Hizmetler, Turizm) diğerlerinden daha önde gelir. Avanos, hızlı kalkınmasını sağlayacak birden fazla fonksiyona sahip olduğu halde bu potansiyel kaynaklar tam değerlendirilememiştir.

¹ Atalay, İ., 1994, Türkiye Vegetasyon Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi, Bornova, İzmir, s.125.

Şekil 1.1. Avanos İlçesi'nin Lokasyon Haritası

2. Amaç ve Metod

Bu araştırma, bir yüksek lisans tez çalışmasıdır. Araştırmamızın esas amacını, Avanos Kenti'nin etüdünün yapılması ve fonksiyonel özelliklerinin ortaya konulması oluşturmaktadır. Avanos Kenti ile ilgili potansiyel kaynakların kullanılan kısımları tanıtılmaya, kullanılmamış kısımlarının ise nasıl değerlendirilebileceği konusunda çözüm önerileri ileri sunulmuştur.

Ülkemiz hızlı bir kentleşme süreci içindedir. Hızlı nüfus artışına paralel olarak şehir sayısı ve şehir nüfusu artmaktadır. 1927 sayımına göre Türkiye’de toplam nüfusun sadece %24’ü kentlerde yaşarken, 1990’da ise nüfusun %55’i kentlerde yaşamaya başlamıştır.

Kır ve kent yerleşmelerinin ayrımında en fazla kullanılan kriter olan nüfus kriteri, ülkeler bazında olduğu kadar, resmi kurumlar ve araştırmacılar arasında da farklılık göstermektedir. Nitekim, 442 sayılı köy kanununda nüfusu 2000’den az olan yerleşmeler köy, nüfusu 2000–20.000 arasında olan yerleşmeler kasaba, nüfusu 20.000’den fazla olan yerleşmeler ise kent olarak tanımlanırken; DARKOT (1972) 3000’den az nüfuslu yerleşmelerin köy, 3000–10.000 arasında nüfuslu yerleşmeleri kasaba ve 10.000’den fazla nüfuslu yerleşmeleri kent olarak kabul edilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir. Ancak bu konuda çoğu araştırmacı (TÜMERTEKİN, DOĞANAY, EMİROĞLU), ülke gerçeklerine daha uygun olması görüşünden hareketle 10.000 nüfus kriterini esas almıştır. Sonuç olarak Türkiye için bu limit, D.İ.E.’nin değerlendirmeleri de dahil, 10.000 nüfus olarak kabul edilmiştir.

10.000 nüfus kriterini esas aldığımızda, Avanos 2000 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre 11.921 nüfusu ile bir kent yerleşmesidir. Ama kır ve kent yerleşmelerinin ayrımında, salt nüfus kriterinin esas alınması sağlıklı sonuçlar vermez. Bu nedenle nüfus ve kent yoğunluğu, fizyonomik görünüm, hayat tarzı, ekonomik fonksiyonlar ve merkezîyet gücü gibi kriterlerin birlikte değerlendirilmesi gerekir. Avanos kenti faal nüfusunun büyük bir kısmı tarım dışı ekonomik fonksiyonlarda çalışmaktadır.

Tarım dışı ekonomik fonksiyonlardan Avanos’ta sanayi ve turizm ön plandadır. Tüm İç Kapadokya ile birlikte Avanos da 1985 yılından sonra turizm alanında kendisine göstermeye başlamıştır. İlçenin turizm değerleri doğa, tarih ve kültürel değerlerdir. Ama bu değerlerin tamamı turizm açısından değerlendirilememiştir.

Avanos’ta sanayi, tarım dışı ekonomik fonksiyonların turizmle birlikte en önemlilerindendir. Kentin kurulduğu alanın jeolojik ve toprak yapısı kentte taş ve toprağa bağlı sanayi kollarını teşvik etmiştir. Kentte bu alanda faaliyet gösteren tuğla ve kiremit fabrikaları modern sanayi kuruluşlarını, çanak–çömlek, onyx, halı atölyeleri ise imalat tipi sanayi kuruluşlarının en önemlilerini oluşturmaktadır.

Araştırmamızda, kentin ekonomik fonksiyonları yanında nüfus ve yerleşme özellikleri de tanıtılmaya çalışılmıştır. Yapmış olduğumuz çalışma, birkaç aşamada gerçekleşmiştir. İlk olarak araştırma sahasını ilgilendiren yazılı kaynaklar gözden geçirilmiş ve dokümanter veriler derlenmiştir. Daha sonra, coğrafyanın temel araştırma yöntemlerinden, gezi-gözlem yöntemi uygulanmıştır. Özellikle bu yöntem, araştırmanın en önemli kısmını teşkil etmiştir. Çünkü, araştırma sahamıza yönelik dokümanter bilgi ve kaynaklar, turizm bilgileri dışında oldukça kısıtlıdır.

Toplanan dokümanter veri ve bilgiler, dağılım, sebep-sonuç ilişkileri gibi temel coğrafi düşünce ilkeleri esas alınarak olgular arasında korelatif ilişkiler kurulmaya çalışılmıştır. Uygun bulunan kısımlarda fotoğraf, tablo, şekil gibi yardımcı ifade teknikleri kullanılmıştır. Araştırmamızın kentin beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerinin tanıtımında ve kente yönelik planlama, yatırım kararlarında dikkate alınacağı umulmaktadır.

I. BÖLÜM

KENT ve YAKIN ÇEVRESİNİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeomorfolojik Özellikler

Avanos kenti, deniz seviyesinden yaklaşık 920 m yükseklikte, Kızılırmak nehrinin iki tarafında kurulmuştur. Yerleşmenin ilk çekirdeği, Kızılırmak'ın kuzey tarafındaki İdiş Dağı'nın eteklerinde ortaya çıkmıştır. Irmağın kuzeyindeki sahanın zamanla toprak kayması, sel gibi doğal afetlere maruz kalması ile burası *Afet Alanı* ilan edilmiştir. Daha sonra yerleşme ırmağın güneyindeki I. sınıf tarım arazisi üzerinde gelişme göstermeye başlamıştır. Yerleşmenin ırmağın güneyine doğru yayılması ve günümüzde de bu kısımda gelişme göstermesinde, Kayseri – Nevşehir – Aksaray devlet karayolu da etkili olmuştur.

Araştırma sahamız, III. Jeolojik Zaman sonu ile IV. Jeolojik Zaman başlarında etkili olan volkanizma hareketlerinden etkilenmiştir. İç Anadolu Bölgesi'ndeki kuzeydoğu – güneybatı yönünde uzanan bir kırık hattı üzerinde yer alan Erciyes Dağı (3937 m), Melendiz Dağı ve Hasan Dağı yer alır.² Burası Toros Kırım Kuşağı ile İç Anadolu düzlüklerinin temas yeridir. Bu yanardağlar, Alp Orojenezi sırasında, Toros Dağları yükselirken meydana gelen kırıklardan, magmanın çıkması sonucu oluşmuştur.³ Erinç'e göre, İç Anadolu'daki bu volkanlar jeolojik bakımdan genç volkanlar iken Erciyes, jeolojik anlamda genç ama jeomorfolojik bakımdan geniş ölçüde tahribe uğramış bir volkanik yapıdır.⁴

Erciyes Dağı, 3937 m ile Orta Anadolu'nun en yüksek dağıdır. Patlamalar sırasında Erciyes'ten çıkan volkanik materyaller, çevrede geniş bir alana yayılmıştır. Birkaç aşamada oluşan dağın yamaçlarında çok sayıda parazit koni vardır. Ayrıca doğu kısmında glasiyal topoğrafya şekillerine rastlanır.

Araştırma sahamız doğuda Erciyes ile güney ve güney batıda Melendiz, Hasan Dağı gibi volkanlardaki patlamalar sonucu, önce volkanik tuf ile kaplanmıştır. III. Jeolojik zamanın sonu ile IV. Jeolojik zamanın başında gerçekleşen bu olayları yine aynı dönemde bu dağlardan çıkan andezit, granitin çevreye yayılması izlemiştir. Daha

² Şahin, C. – Doğanay, H., 1989, Türkiye Coğrafyası Öğretmen Kitapları Serisi: 4, Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, Ankara, S.23.

³ Şahin, C., 1993, Coğrafya 1. Ders Kitapları Aş. İstanbul, S.91

⁴ Erinç, S., 1996, Jeomorfoloji 1. Öz Eğitim Yay. No:12, Konya, s. 250.

sonra devreye akarsu ve rüzgar aşındırması gibi morfodinamik süreçler girmiştir. Bu iki dış kuvvetin volkanik tüfü uzun bir zaman süreci içinde aşındırması ile araştırma sahamızda peribacaları ve badlans (kırgıbayır) denilen topografya ortaya çıkmıştır. Avanos, bugün bu volkanların faaliyetleri sonucu meydana gelen volkanik platoların Kızılırmak nehrinin yardığı alanda gelişme göstermektedir.

Kırşehir'in doğusunda Mucur, Arabsun, Ürgüp, Nevşehir ve Avanos'tan Kayseri'ye doğru uzanan geniş saha içinde renkleri pembe-beyaz olan tüfler bulunmaktadır. Tüflerin içinde gözle görülebilen kuvars mineralleri vardır. Çoğu zaman 1-2 cm ve bazen 4-5 cm büyüklüğünde sünger taşı parçaları da bulunur. Kuvarı gözle görülebilen bu taşlara liparatik tüf denmektedir. Tüfler arasında bazı omurgalı hayvan fosillerinin bulunuşu indifanın Persien esnasında olduğunu göstermektedir.⁵

Avanos taşı denen, beyaz-yarı saydam ve sarı şeridimsi yapılı olan albatrılar; Avanos kazasının güneyinde bulunur. Bunlar, kırmızı renkli gre, marn ve killerden ibaret jipsli serinin üzerinde bulunmaktadır. Lebkuchner'in yapmış olduğı etütlere göre kırmızı killer Avanos'un kuzeyi ile kuzey doğusunu kaplamakta ve batıya doğru, yani fasiyesi arz eden, fakat rengi kırmızı olmayan tabakalar haline geçmektedir. Killeri Avanos'ta ziyadesiyle gelişmiş olan bir seramik imalatında ham madde olarak kullanılmaktadır.⁶

Her iki bölgede hakim olan kırmızı renk, büyük ihtimalle bölgedeki mineral kaynakları ile herhangi bir şekilde münasebeti olan mahalli oksidayson olayları ile izah edilebilir. Yukarıda bahsedilen serinin Neojen'e ait olması muhtemeldir.⁷

Avanos' un jeolojik özelliklerini özetlemek gerekirse; kuzeybatıda Neojen dönemine ait kırmızı kil galerisi, kuzeydoğuda yine Neojen zamanlı çok miktarda volkanik tüf içeren formasyonlar vardır. Bu iki formasyon, Kızılırmak'ın kuzeyinde yerleşmeyi geriden sınırlandırmıştır. Kızılırmak boyunca ise ırmağın her iki tarafında akarsu sekisi çökelleri yer alır. Bu çökeller iyi yuvarlaklanmış metamorfik, plütonik, volkanik, kireçtaşı çakıllarından oluşmuştur. Kızılırmak boyunca uzanan alüvyonlar, kentin ve ırmağın güneyinde iç kesimlere doğru genişleme gösterir. (Şekil 1.2).

⁵ Güreşçi, M., 1999, Avanos Çömlekçiliği. Afyon Koca tepe Üniv. , Afyon M.Y.O. Seramik Bölümü programı proje ödülü, ,Afyon., s. 10.

⁶ Güreşçi, M., 1999, a.g.e., s. 10

⁷ Güreşçi, M., 1999, a.g.e., s. 10

Avanos çevresinde yükselti, 900 m ile 1100 m arasında değişmektedir. Yerleşmenin hemen kuzeyindeki Maltepe (1035 m) sahanın en yüksek kesimini oluşturmaktadır. Yerleşmenin yakın çevresindeki diğer önemli yükseltileri ise doğudaki Karaseki (997 m), batıdaki Bekçitepe (995 m) ve güneybatıdaki Topraktepe (1043 m) oluşturur.

Tüm Kapadokya gibi sahanın da görünümünde dikkati çeken en önemli morfolojik birim peribacalarıdır. Özellikle Ürgüp-Avanos-Uçhisar arası, ilgi çekici ve güzel bir görünüm arzeden peribacaları ve badlans topoğrafyası ile ve bilhassa Bizanslılar döneminde tüflerin oyulması ile yapılmış olan kaya kiliseleri ve meskenleri ile dikkat çekmiş ve bu nedenle son yıllarda da turizm açısından büyük bir önem arz etmektedir. İç Anadolu'da Kızılırmak'ın güneye doğru kavis yaptığı Avanos yöresi ve özellikle kuzey kesimindeki Neojen'e ait göl çökelleri ve bunlarla ara tabakalı volkanik malzemeler özellikle beyaz ve kırmızı riyolitik tüf, dasit tüfü, tüf-marn ardalanması, yörede tabiat harikası peribacalarının gelişmesini sağlamış ve tüf ile pekişmesi zayıf kumlu çökellerin aşınması ile de tipik badlans topoğrafyası oluşturmuştur.⁸

Antikçağ'da "*Hallys*" olarak bilinen, Hititler'in "*Merasantia*" adını verdiği Kızılırmak araştırma sahasındaki diğer bir önemli morfolojik ünedir. Ülkemiz sınırları içinden doğan ve denize ulaşan en uzun akarsu olan Kızılırmak 1355 km uzunluğundadır. Kızıldağ, İmranlı, Hafik yöresinin jipsli karstı Kızılırmak sularının tuzlu, bileşiminin al renkte olmasını sağlar. Antikçağ'da ırmağın adı olan *Hallys* de zaten tuzlu anlamına gelir. Kızılırmak, Kayseri ilinden geçerken, vadisinin daraldığı Yamula mevkiinde sulama ve elektrik üretimi amaçlı bir baraj yapılmış olu, 2003 yılında su toplamaya başlamıştır. Avanos-Gülşehir arasında doğu-batı doğrultusunda akan Kızılırmak; incecği en güney noktaya inmiştir. Akdeniz'e en yakın olduğu çıkır da burasıdır. Kuzeyde İdiş Dağı gibi Bozok Platosunun granitik kütleleri yer alırken, güneyde genç yaşta Neojen volkanik tüf katmanları bulunur.⁹

Kızılırmak Avanos İlçesi sınırları içinde 10 km boyunca ilerlerken yer yer genişleyerek en fazla 2–3 km genişliğinde küçük kıyı ovacıkları oluşturur. Bu ovalar alüviyal ve kolüviyal toprak yapısına sahiptir.¹⁰ Kızılırmak'ın kuzey ve güneyinde vadiye paralel olarak bir dizilim gösteren traverten yapı yer alır. Birim, Kızılırmak'ı

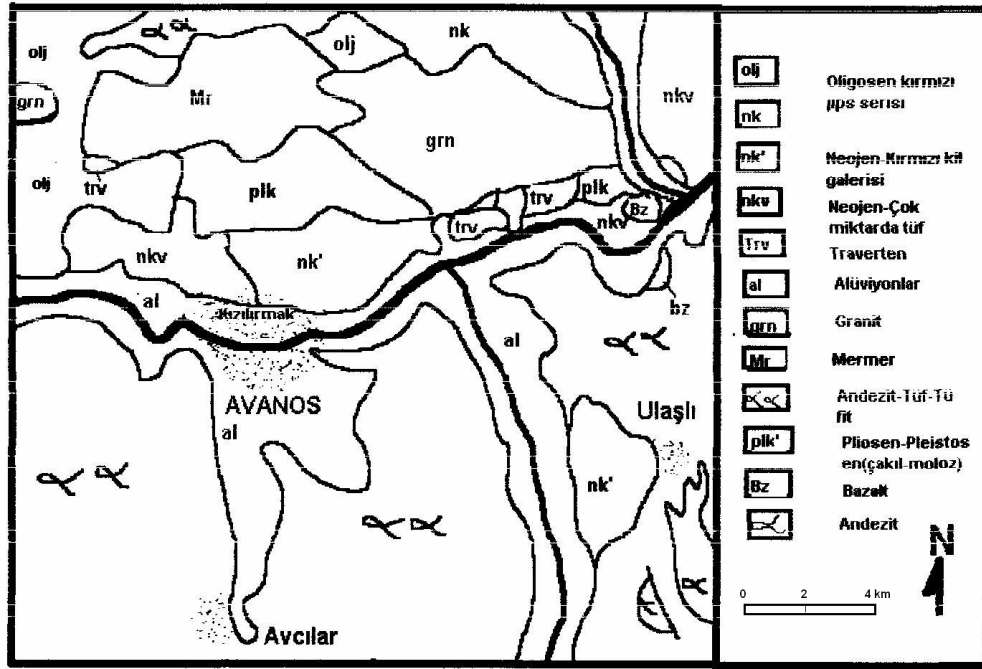
⁸ Atalay, İ., 1983, Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. Ege Üniv. Edeb. Fak. Yay., No:9, İzmir.

⁹ Güney, E., 2004, Türkiye Hidrocoğrafyası. Çantay Kitapevi. S. 53.

¹⁰ Yurt Ansiklopedisi – Nevşehir İli Maddesi, 8.C., s. 6055.

kuzey ve güneyden sınırlayan kırık hatları ile veya bunları verev kesen kırıklar boyunca çıkan kalsiyum karbonatlı suların çökeltileri ile ilişkilidir.

Kızılırmak ile ilgili bir diğer birim, daha önce de açıkladığımız akarsu sekisi çökelleridir. Vadinin iki tarafında dağılım gösteren birimin ortalama kalınlığı 12 m civarındadır.¹¹

Şekil 1.2. Avanos ve Çevresinin Jeoloji Haritası.

¹¹ Sağ, M.A. –Serdaroğlu, N., 2001. Avanos Araştırma Raporu. Selçuk Üniv. Mühendislik - Mimarlık Fak. Şehir Ve Bölge Planlaması (Proje Çalışması), Konya, s. 15.

Şekil 1.3. Avanos ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.

1.2. İklim Özellikleri

Araştırma sahasının iklim özelliklerini, hava kütlelerinin mevsimlik hareketlerine bağlı planetler faktörler ile kontanilite ve oroğrafyaya bağlı coğrafi faktörler tayin eder.

38° 43' kuzey enlemi üzerinde, ılıman kuşakta yer alan Avanos'ta da, tüm Anadolu' da olduğu gibi yazın tropikal, kışın ise polar kökenli hava kütleleri etkilidir.¹²

¹² Atalay, İ., 1992, Türkiye Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi, Bornova, İzmir, s. 157- 158.

İklim özelliklerinin belirlenmesinde, denize yakınlık–uzaklık, yükselti ve baki gibi daha çok planetler faktörleri yerel değışikliklere uğratan coğrafi faktörlerin önemli etkileri olduğı bilinmektedir.¹³

Araştırma sahası, ilkbaharda yüksek enlemlerden gelen soğuk hava kütlelerinin ve depresyonların etkisi altındadır. Orta Akdeniz’den gelen sıcak ve nemli hava kütleleri bu mevsimde etkin durumdadır. Güneşlenme süresinin giderek artması ve alt tabakaların ısınması ile kararsızlığı artan hava kütlelerinde konveksiyonel yağışlar görülür. Yaz mevsiminde maritim polar ve continentalpolar hava kütleleri kuzeye çekildiğı için, saha tamamen tropikal hava kütlelerinin etkisi altına girer.¹⁴

Sıcaklık ve yağış koşulları bakımından sonbahar yaz mevsimine benzer. Daha çok batıdan gelen hava kütlelerinin etkisi görülürse de, yağışlar ilkbahardaki toplama erişmez. Soğuk mevsimin başlıca polar hava kütleleri, kuzeybatıdan sokulan maritim polar ile kuzeydoğudan Türkiye üzerine gelen continental polar hava kütleleridir.¹⁵

Özellikle yükselti, karasallık (denize uzaklık) ve orografya gibi coğrafi faktörler iklim elemanlarında yerel değışikliklere neden olmaktadır. Araştırma sahasının kuzeyindeki 1564 m. yüksekliğinki İdiş Dağı kuzeyden gelen hava kütlelerinin sahayı doğrudan etkilemesini engellemektedir. İç Anadolu Bölgesi’nde yer alan Avanos ve çevresinde, karasal iklimin özellikleri görülür.

Avanos’ ta yıllık ortalama sıcaklık 10. 6°C’dir. Yıllık ortalama sıcaklığın en düşük olduğı ay 0.6 °C ile Ocak ayıdır. En yüksek yıllık ortalama sıcaklık ise 21.3°C ile Temmuz ayıdır (Tablo 1.1., Şekil 1.4). Yıllık en yüksek sıcaklık ortalaması ise 28.2°C’ dir. Yıllık en yüksek sıcaklığa 37.6°C ile Temmuz ayında rastlanır (Şekil 5). Avanos’ ta yıllık en düşük sıcaklık ortalaması ise – 8.9 °C’ dir. Yıllık en düşük sıcaklık değerine – 23.6°C ile Şubat ayında rastlanır (Tablo 1.2., Şekil 1.5).

¹³ Koçman, A., 1993, Türkiye İklimi. Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No. 72, İzmir, s.32

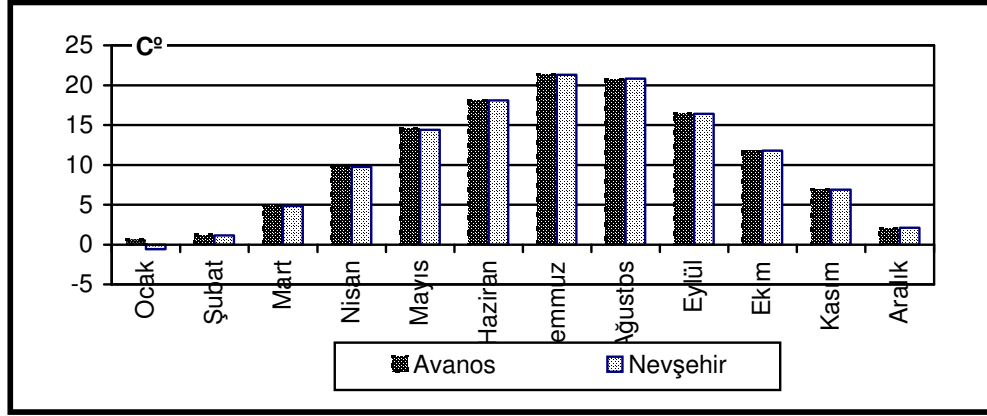
¹⁴ Sayan, E., 1991, Nevşehir’in İklimi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü., Coğrafiya Anabilim Dalı. S: 6-7

¹⁵ A.g.e.

Tablo 1.1. Avanos (1999-2000] ve Nevşehir’de (1960-1980] Yıllık Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı.

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Avanos	0.6	1.2	4.9	9.7	14.5	18.1	21.3	20.7	16.4	11.7	6.9	2
Nevşehir	-0.6	1.1	4.8	9.7	14.4	18.1	21.3	20.8	16.4	11.8	6.9	2.1

Kaynak : D.M.İ.G.M. Döküm Cetveli.

Şekil 1.4. Avanos (1999-2000) ve Nevşehir’de (1960-1980) Yıllık Ortalama Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı.

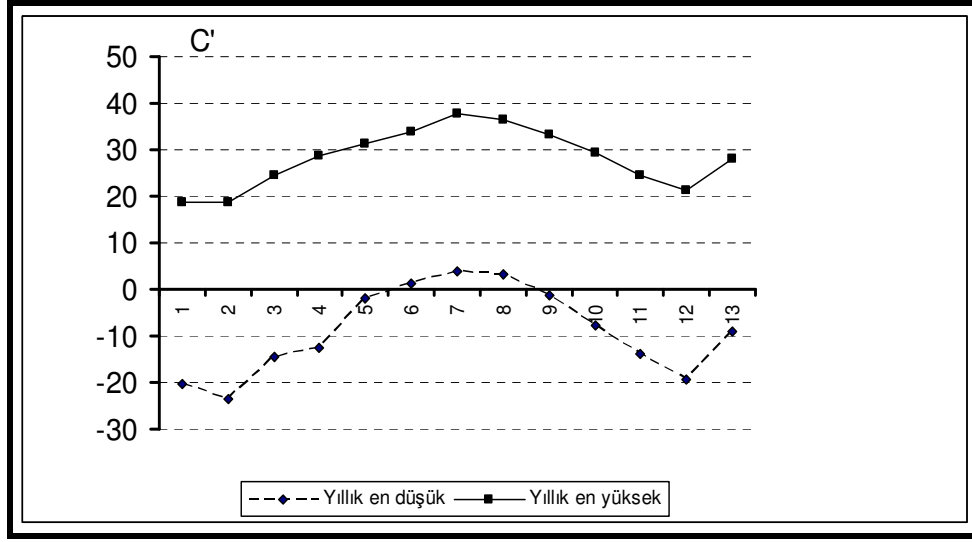
Kaynak: D. M. İ. G. M Döküm Cetvelleri.

Avanos’ta yıllık ortalama sıcaklık değerleri Nevşehir ile karşılaştırıldığında, belirgin bir sıcaklık farklılığının olmadığı görülür. Sadece ocak ve şubat ayları sıcaklık ortalamalarının Avanos’ta biraz daha yüksek olduğu görülür (Tablo 1.1., Şekil 1.4). Bu durumda Avanos Kenti’nin Nevşehir’e göre rakımının daha az olmasından kaynaklanır.

Tablo 1.2. Avanos Kenti’nde Yıllık En Yüksek ve Yıllık En Düşük Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı. (1999-2000)

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
En Yüksek Sıc. (°C)	19.5	19.3	24.5	29.1	30.6	33.5	37.6	36.5	33.2	29.7	23.6	20.2
En Düşük Sıc. (°C)	-20.5	-23.6	-13.5	-12.3	-1.5	+1.5	+4.6	+4.5	-1.0	-9.0	-13.4	-20

Kaynak : D.M.İ.G.M.Döküm Cetvelleri.

Şekil 1.5. Avanos Kenti'nde Yıllık En Yüksek ve En Düşük Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılımı (1999 – 2000).

Kaynak : D .M. İ. G. M. Döküm Cetvelleri.

Avanos ve çevresinde yaz mevsimi turizm etkinliklerinin yoğunlaştığı döneme rastlar. Bu aylardaki sıcaklıklar turizmi olumsuz etkilemez. Sonbahar, turizm etkinlikleri açısından ilkbahara oranla daha elverişlidir. Kışın düşük sıcaklıkların görülmesi nedeniyle turizm olayı azalır.

Avanos'a güneş ışınlarının yıl içinde geliş açısının minimum değeri 21 Aralık 'ta $27^{\circ} 50'$, maksimum değeri 21 Haziran tarihinde $74^{\circ} 44'$ olarak değişir. 21 Mart ve 23 Eylül tarihlerinde ise güneş ışınları $51^{\circ} 17'$ ile düşer.

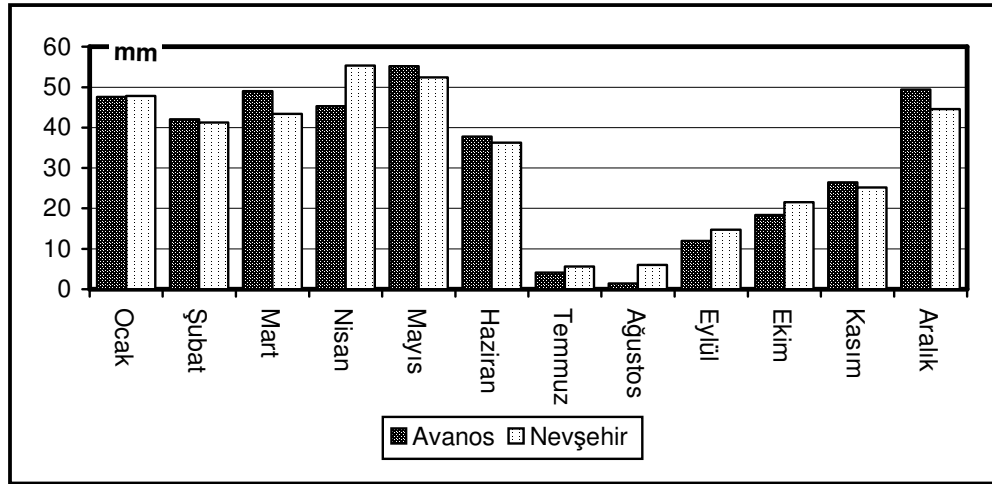
Avanos'ta yıllık ortalama yağış miktarı 388. 7 mm'dir. En fazla yağış 55.2 mm ile Mayıs ayında düşerken en az yağış 1.4 mm ile Ağustos ayında düşer (Tablo 1.3, Şekil 1.6).

Avanos'ta yıllık ortalama yağış değeri (388,7 mm) Nevşehir'e (393.9 mm) göre biraz daha azdır. Bu durum da yine Nevşehir'in rakım değerinin (1260 m) Avanos'tan (920 m) daha fazla olmasından kaynaklanır.

Tablo 1.3. Avanos (1999-2000) ve Nevşehir’de (1960-1980) Yıllık Ortalama Yağış Tutarının Aylara Göre Dağılımı

Aylar	Avanos (mm)	Nevşehir (mm)
Ocak	47,6	47.79
Şubat	42	41.25
Mart	49	43.36
Nisan	45.3	55.32
Mayıs	55.2	52.39
Haziran	37.8	36.25
Temmuz	4.1	5.68
Ağustos	1.4	5.99
Eylül	12	14.75
Ekim	18.4	21.46
Kasım	26.5	25.16
Aralık	49.4	44.50
Toplam	388.7	393.9

Kaynak: D .M. İ. G. M. Döküm Cetvelleri.

Şekil 1.6. Avanos (1999-2000) ve Nevşehir’de (1960-1980) Yıllık Toplam Yağışın Aylara Göre Dağılımı.

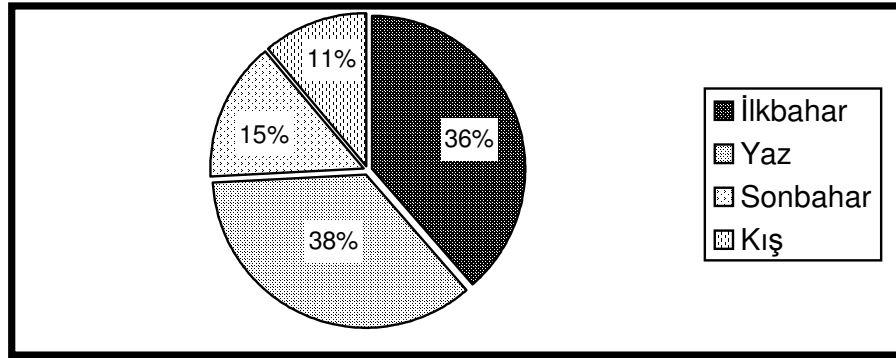
Yağışların mevsimlere göre dağılımı incelendiğinde ise en yüksek paya % 38.46 ile (149.5 mm) ilkbahar mevsimi sahiptir. Yağışların % 35.76’sı (139 mm) kış mevsiminde, %14.63’ü (56.9 mm) sonbaharda, %11.1’i (43.3 mm) ise yaz mevsiminde düşer (Tablo 1.4, Şekil 1.7).

Avanos ve çevresinde yağış özelliklerinin de turizm üzerinde olumsuz etkisi yoktur. Yazın, sıcak ve az yağış alması turizmi olumlu etkiler. İlkbaharda konvektif yağışlar görülse de bu yağmurlar havayı serinletir.

Tablo 1.4. Avanos'ta Yıllık Yağış Toplamının Mevsimlere Dağılışı.

Mevsimler	İlkbahar	Kış	Sonbahar	Yaz	Toplam
Yağış Miktarı(mm)	149.5	43.3	56.9	139	388.7
%'si	38.46	11.1	14.63	35.76	100

Kaynak: D .M. İ. G. M. Döküm Cetvelleri.(1999-2000).

Şekil 1.7 . Avanos'ta Yıllık Yağış Toplamının Mevsimlere Bölünüşü.(1999-2000).

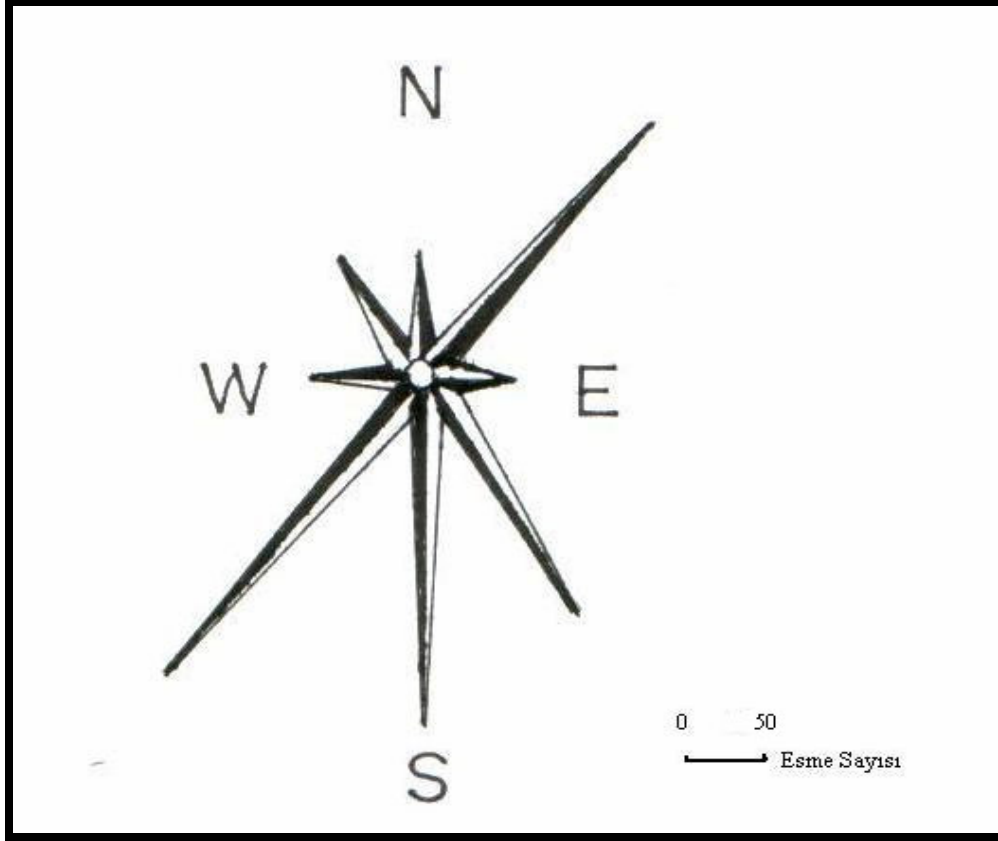
Araştırma sahası kışın güney sektörlü rüzgarlar etkinlik kazanırken, kuzey sektörlü rüzgarlar düşük frekansta seyrederek. Yazın ise güney sektörlü rüzgarların frekanslarında düşüş, kuzey sektörlü rüzgarlarda artış görülür.

Avanos ilçesinde hakim rüzgar yönü kuzeydoğu ve güney batıdır. (Şekil 1.8). Yıllık ortalama rüzgar hızı ise 3.2 m/sn'dir. En yüksek rüzgar hızı ise 4.7 m/sn ile Ocak ayına aittir (Tablo 1.6., Şekil 1.9).

Tablo 1.5. Avanos Kenti'nde Rüzgar Esiş Sıklığının Yönlere Göre Dağılımı.

Yönler	Esme Sayısı	Yönler	Esme Sayısı
Doğu	40	Kuzeydoğu	224
Batı	65	Kuzeybatı	94
Kuzey	70	Güneydoğu	175
Güney	210	Güneybatı	235

Kaynak : Avanos Meteoroloji İstasyonu Verileri.(2000).

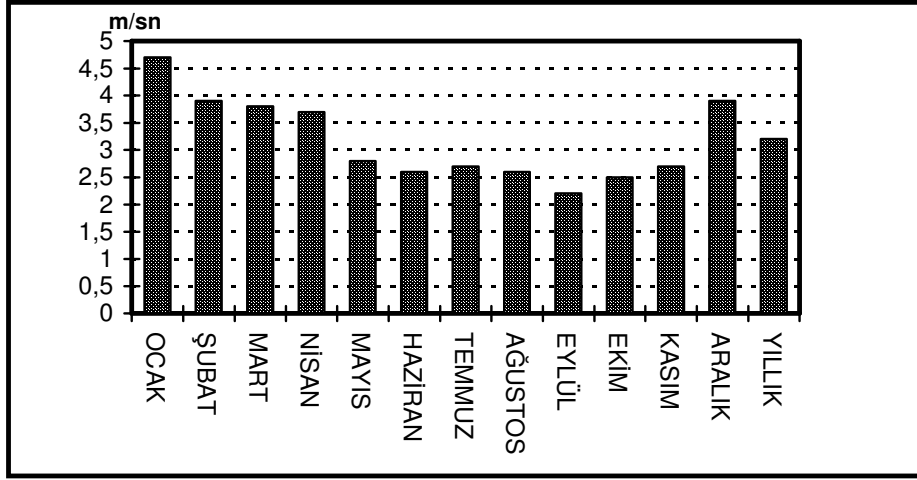

Şekil 1.8. Avanos ve Çevresinin Rüzgar Gülü.

Tablo 1.6. Avanos Kenti'nde Rüzgar Hızının Aylara Göre Dağılımı.(1999-2000)

Aylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Rüzgar Hızı(m/sn)	4.7	3.9	3.8	3.7	2.8	2.6	2.7	2.6	2.2	2.5	2.7	3.9

Kaynak : D.M.İ.G.M. Döküm Cetveli.

Şekil 1.9 . Avanos İlçesi’nde Rüzgar Hızının Aylara Göre Dağılımı
(1999 – 2000).

Avanos’ta yıllık ortalama kar yağışlı günler sayısı 16.4, karla örtülü günler sayısı 29.1, en yüksek kar örtüsü kalınlığı 55 cm’dir (Tablo 1.7).

Tablo 1.7. Avanos’ta Kar Yağışlarının Aylara Göre Dağılımı.

Aylar	Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı	Ortalama Karla Örtülü Günler Sayısı	En Yüksek Kar Örtüsü Kalınlığı(cm)
Ocak	4.7	9.5	62
Şubat	4.6	7.4	80
Mart	3.3	4.4	90
Nisan	0.6	1.1	55
Mayıs	-	-	-
Haziran	-	-	-
Temmuz	-	-	-
Ağustos	-	-	-
Eylül	-	-	-
Ekim	0.1	-	-
Kasım	0.8.	1.2	32
Aralık	2.3	5.5	44
Toplam	16.4	29.1	-

Kaynak: D .M. İ. G. M. Döküm Cetvelleri.

Thorntwaite’in iklim tasnifine göre, Nevşehir ve çevresinin iklim tipi C2 B1 s2 b3 ‘dir. Yani kurak-az kurak arasında, birinci dereceden mezotermel, su eksiği yaz

mevsiminde ve deniz etkisine yaklaşan, kontinentalitenin etkisinde kalan bir iklim tipidir.¹⁶

Erinç'e ait aylık ve yıllık indislerin gidişine göre; Aralık, Ocak, Şubat, Mart ayları çok nemli, Nisan, Mayıs, Kasım ayları yarı nemli; Haziran ve Ekim yarı-kurak; Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları ise tam kurak geçen aylardır¹⁷.

1.3. Toprak Özellikleri

Araştırma sahasında geniş bir alanda toprakların ana materyalini iç püskürük kayalar teşkil etmektedir. Arazinin çok büyük bir kısmı volkaniktir. Topografya, iklim vb. şartların altında değişik renk ve karakterde topraklar teşekkül etmiştir. Litoloji, topografya ve drenaj şartlarının etkisini yansıtan intrazonal topraklar araştırma sahasının hemen kuzeyindeki tepelik alanlarda yayılım gösterir. Sahada, azonal topraklar ise yeterli oluşum süreci geçirmemiş genç depolar üzerinde yayılım gösterir. Kızılırmak vadisi çevresinde ise ırmağın taşkın ve milledeme yaptığı sahalarda milli, killi ve çakıllı materyallerden oluşan alüviyal topraklar bulunmaktadır (Şekil 1.10). I sınıf tarımsal arazi olan bu toprakların bir kısmı üzerinde Avanos Kenti gelişme göstermektedir. İklim şartlarını yansıtan zonal topraklar, Kızılırmak'ın taşkına uğramayan kesimlerinde görülür. Sıcak yaz ve soğuk kış dönemi ile 388.7 mm' lik yağış kestane renkli toprakların gelişmesini sağlamıştır (Şekil 1.10).

¹⁶ A.g.e. s: 57

¹⁷ A.g.e. s: 57

1.4. Bitki Örtüsü Özellikleri

İç Anadolu Bölgesi ve dolaylı olarak Avanos, İran–Turan Fito-coğrafya Bölgesi sınırları içinde yer almaktadır.¹⁸ Araştırma sahasında İç Anadolu Bölgesinin karasal iklimi hüküm sürmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise kar yağışlı ve soğuk geçen çalışma sahasında yazın kuruyan otsu bitkiler (step) geniş yer tutmaktadır. İdiş ve Ötedikme Dağlarını kaplayan az miktardaki meşe ve karaçam topluluğu da, ilçedeki çömlek fırınlarında yakacak olarak kullanılması sonucunda zamanla yok edilmiştir.

Avanos'ta geniş alana yayılmış olan step formasyonu, genel olarak ilkbaharda yeşerip haziran ayında kuruyan geven (*Astragalus*), kekik (*Thymus* sp.), yavşan (*Artemisia*) gibi bitkilerden oluşur. Kızılırmak vadisi boyunca söğüt, kavak, titrek kavak, iğde, servi gibi çalı ve ağaççık türlerinden oluşan suyu seven (Higrofil) bitkiler yaygınlık gösterir (Şekil 1.11).

1.5. Hidrografik Özellikler

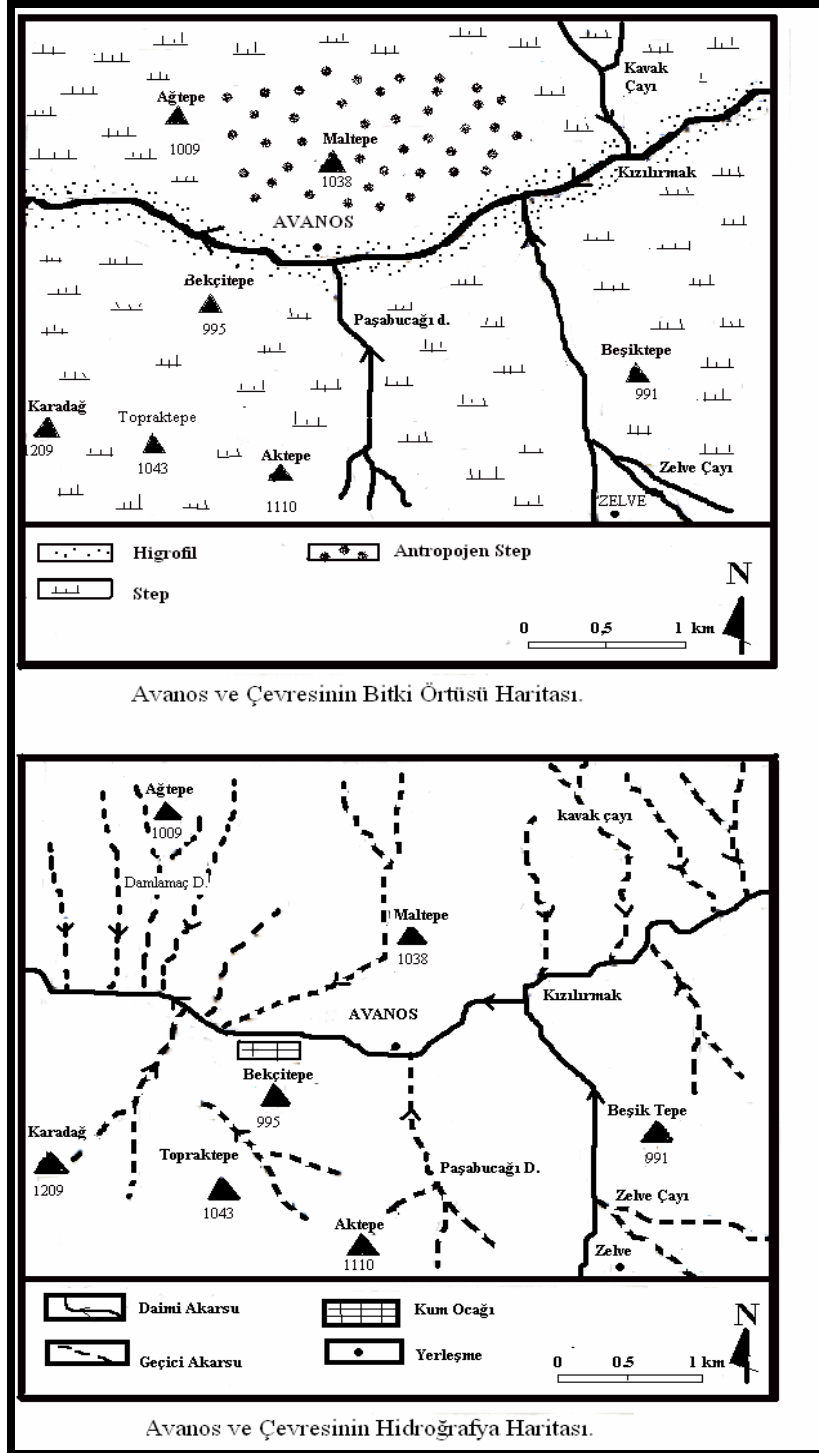
Çalışma sahamızın en önemli akarsuyunu Kızılırmak oluşturur. İç Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Kızılırmak Bölümü'nde Kızıldağ'dan doğan Kızılırmak, Orta Kızılırmak Bölümünde bir yay çizer. Avanos bu yayın çizildiği alanda kurulmuştur. Avanos sınırları içinde doğu–batı doğrultusunda akış gösteren Kızılırmak araştırma sahası ve yakın çevresinden de bazı derelerin suyunu toplar. Genelde epizodik bir akış özelliği gösteren bu derelerin en önemlileri; Zelve Çayı, Derbent Deresi, Kavak Deresi, Paşabucağı dereleridir(Şekil 1.11).

Kızılırmak, en yüksek akım değerine ilkbahar mevsiminde ulaşır. Yaz sonu ve sonbahar başları akım değerinin en düşük olduğu dönemdir. Kızılırmak ve ona Avanos'un yakın çevresinden katılan derelerin akım ve rejimi üzerinde iklim elemanları önemli rol oynar. Araştırma sahamızdaki akarsuların rejimi, plüviyo–nival yani karma rejimli özelliktedir. Şüphesiz akım ve rejim değerlerinde Kızılırmak'ın yukarı çıkışı da etkiler. Avanos-Kayseri arasında, Kayseri'nin 25 km kuzeybatısında Yemliha Köyü yakınlarında Kızılırmak Nehri üzerine Yamula Barajı yapılmıştır. Barajda 27 Aralık 2003 tarihinde su tutulmaya başlanmıştır. Bu durum da Kızılırmak'ın Avanos İlçe sınırları içindeki kesiminde akım miktarının düşmesinde etkili olmuştur.

¹⁸ Atalay, İ., 1994, Türkiye Vegetasyon Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi, Bornova, İzmir.

Avanos Kent merkezi içerisinden geçen Kızılırmak yerleşme sahasını iki kısma ayırmaktadır. İrmağın kuzeyindeki, yöre halkının deyimiyle *Eski Avanos* ile ırmağın güneyindeki yerleşme sahası arasındaki ulaşım iki köprü ile sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunlardan Taşköprü, oldukça dar olmasına rağmen ırmağın iki tarafındaki karayolu ulaşımını yürütmektedir. Yine ırmak üzerindeki asma halatlı tahta köprü ise yayaların karşılıklı geçişini sağlamakta olup daha çok turistik bir görünüme sahiptir.

Geçmişte, Kızılırmak'ın akım değerlerinin yükseldiğı bahar mevsimlerinde taşkınlar meydana gelmekte idi. Bu nedenle ırmağın kuzeyindeki vadi yatağına taşlarla setler örülmüştür. Günümüzde ise özellikle Yamula (Yemliha) Barajı'nın yapılması ile Kızılırmak'ın akım değerlerinde belirgin bir düşüş yaşanmıştır.

Şekil 1.11 . Avanos ve çevresinin Bitki Örtüsü ile Hidroğrafya Haritası.

II. BÖLÜM

BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLER

2.1. Kentin Kuruluşu ve Gelişimi

Avanos'un tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Hitit ve Frig mitolojisinde “Volkan tanrılarının oluşturduğu, yağmur ve rüzgar tanrılarının yumuşak ve sihirli elleriyle biçimlendirdiği Kapadokya planetinde Avanos doğanın yazıp çizdiği ve bize bahsettiği büyümlü bir masaldır.”¹⁹

Birçok tarihçiye göre tarihi Etilere kadar uzanan Avanos'un ilk adının Hititler devrinde *ZUWINASA* olduğu zannedilmektedir. Bizans kaynaklarında daha erken hristiyanlık çağında, yerleşmenin adı *VENASA* olarak geçmektedir. Strabon bu adı, Helen yazımıyla, *OUENASA* olarak aktarır²⁰.

Ege'den göç eden kavimlerin bölgeye yerleşmeleri ile Hititlerin buradaki hakimiyeti sona ermiştir. Avanos Kapadokya bölgesiyle sırasıyla Medlerin, Perslerin ve Kapadokya krallığının egemenliğine girmiştir. Son Kapadokya kralının (Archelaos) ölümünden sonra Roma İmparatorluğuna katılan Avanos Malazgirt Zaferi ile Türk Egemenliğine katılmıştır.

Selçuklular döneminde Nevşehir kazasına bağlı bir köy olana Avanos'un o dönemdeki adı “Evenüz” dır. Son olarak Karamanoğulları Beyliğine bağlı olan bu bölge Fatih'in 1466'da bu beyliği ortadan kaldırmasıyla Osmanlılara geçmiştir. Osmanlılar zamanında uzun yıllar bir köy olan Avanos; 1838 yılında Nevşehir'e, 1853'te Ürgüp kazasına bağlanmıştır. 1870 yılında Ankara vilayeti Kırşehir sancağına bağlı bir kaza olmuştur. 1878 yılında bilinmeyen bir sebepten tekrar köy olmuş, sonra Gülşehir ilçe merkezine bağlanmıştır. 1888 yılında ise tekrar kaza olmuştur.

Cumhuriyet tarihinde ise önceleri Kırşehir iline bağlı bir ilçe olan Nevşehir, 1954 yılında il olunca aynı kanunla Avanos ve Kırşehir'de Nevşehir'e kaza olarak bağlanmıştır.

¹⁹ Peribacaları Diyarı - Avanos, 1995.

²⁰ Umar, B., 1993, Türkiye'deki Tarihsel Yerleşme Adları, İnkılap Kitabevi, İstanbul.

Fotoğraf 2.1. Avanos'tan bir görünüm.

2.1.1. Yerleşim Özellikleri

Tarihi oldukça eskiye giden Avanos'un yerleşim alanında, kısa mesafeli de olsa değişiklikler olmuştur. Avanos bugün Kızılırmak vadi tabanı ve çevresinde gelişmeye başlamış bir yerleşme olarak göze çarpmaktadır. Kızılırmak'ın kuzeyindeki saha geriden Maltepe ve daha kuzeyden İdiş Dağı ile sınırlandırıldığı için geçmişte Avanos'un nüvesini oluşturan bu kısımdaki nüfus zamanla, Kızılırmak'ın güneyindeki düz ve geniş alana yayılmaya başlamıştır. Şüphesiz geçmişten bugüne akarsu boyları ve vadi tabanları nüfusu ve yerleşmeyi kendine çeken önemli bir neden olmuşlardır. Bunda hem vadi tabanlarının verimli tarım toprakları olması hem de sulama imkanlarının varlığı etkili olmuştur. Ayrıca kurak bölgelerde su kaynaklarının yerleşmeyi kendine çeken ve doku bakımından yerleşmeyi toplu dokulu hale getiren bir etken olduğunu da unutmamak gerekir.

Avanos'un kurulduğu yeri belirleyen önemli bir etken de şüphesiz ulaşım imkanlarıdır. Kızılırmak vadisinin sağladığı doğal ulaşım hatları üzerinde bulunan Avanos, tarihi devirlerde de tarihi ipek yolunun üzerinde yer almıştır. Zaten tarih içerisinde kuruluş yerinde meydana gelen bazı değişiklikler ticaret yollarındaki oynamalarla bağlantılıdır.

Avanos bugün de doğu–batı doğrultulu ve kuzey güney yönlü ulaşım hatları üzerinde bulunmaktadır. Zaten Avanos’un yakın ve uzak çevresindeki birçok tarihi kervansaray ve hanlar da geçmişte yörenin ticaret yolları üzerinde bulunduğunu göstermektedir.

Şüphesiz Avanos’un bugün kurulduğu yerin bazı dezavantajları da vardır. Bunlardan en önemli ve en belirgini ise içme suyu sorunudur. Yörenin jeolojik yapısına bağlı olarak kaynak sularının birçoğunun sertlik derecesi normal değerinden oldukça yüksektir. Avanos’un bugün kullandığı şebeke suyunun da içerdiği kireç oranı çok fazladır. Zaten halk şebeke suyunu içme suyu olarak kullanmamaktadır.

Ayrıca Kızılırmak’ın kentin tam ortasından geçmesi ve kent merkezini iki kısma ayırması kent içi ulaşımı da olumsuz etkilemektedir. Özellikle de bu iki kısım arasındaki ulaşım bağlantısını sağlayan Taşköprü’nün iki aracın aynı anda yan yana geçemeyecek kadar dar olması kent içi ulaşımında sorunlara yol açmaktadır.

Yerleşmeler şehir ve kırsal yerleşmeleri olarak iki kısımda inceleniyor olsa da, bu iki sistemi birbirinden ayıracak kesin kriterler ortaya koymak oldukça zordur.²¹ Bu kriterlerden en fazla kullanılan nüfus kriteridir. Fakat bu kriter, konu ile ilgili uzman kişiler ve bazı kurumlar tarafından farklı kabul edilmektedir. D.İ.E. nüfusa bakmaksızın bütün ilçe ve il merkezlerini şehir kabul etmiştir. Yürürlükteki 442 Sayılı Köy Kanununa göre ise, 2000’in altında nüfuslu yerler köy, 2000–20.000 nüfuslu yerler kasaba, 20.000’in üzerinde nüfusa sahip yerleşmeler şehirdir. 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre Avanos 11.921 nüfusa sahiptir. Eğer Köy Kanununu esas alırsak Avanos bir kasabadır. Bu konuda coğrafyacılar arasında da farklı görüşler hakimdir. Nitekim Darkot, nüfusu esas almakla birlikte yerleşmenin karakterine de bağlı kalmıştır. Nüfusu 3000’ den az olan yerleşmelerde köy karakterinin, 3000’ den fazla yerleşmelerde ise topraktan geçinme faaliyetlerinin var olduğunu, ancak yavaş yavaş başka geçim kaynaklarının da ortaya çıktığını belirtir. Nüfusu 3000–10.000 arasında olan yerleşmelere kasaba, 10.000’ den fazla yerleşmelere ise şehir denilmesini savunur.

22

²¹ Doğanay, H.,1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. MEB. Yay. No: 2982,Bilim Ve Kültür Serileri Dizisi: 877, İstanbul, s. 264.

²² Darkot, B., 1963, Türkiye İktisadi Coğrafyası Genişletilmiş 3 Baskı, İstanbul Üniv. Yay. No. 1001, İktisat Fak. No:139, İstanbul

Tümertekin ise, şehir-köy ayrımında 10.000 nüfus limitini savunur.²³ Nüfus alt ve üst limitini belirtmek çoğu zaman yanıltıcı olsa da, Doğanay, yine de belli bir limit kabul etmenin, bazı planlama kararlarının alınması için yararlı olacağını belirtir. Türkiye için bu değerin 10.000 olması gerektiğini düşünür.²⁴

Özçağlar ise, bünyesinde barındırdığı insanların hemen hemen bütün ihtiyaçlarını başka yerleşmelere muhtaç olmadan yerinde karşılayabilecek fonksiyonlara haiz olan, alt ve üst yapı bakımından fazlaca eksik olmayan, 20.000 üzerinde (veya 20.000'in biraz altında) nüfusu bulunan belediye örgütlü yerleşmeleri şehir olarak nitelendirmektedir²⁵.

Köy Kanununda belirtilen limit dışında diğer limitler esas alınırsa Avanos'un 11 921 nüfusu ile bir şehir yerleşmesi olduğu anlaşılabilir. Fakat nüfus şehir – kır ayrımında tek başına ayırt edici bir kriter değildir.

Şehir köy ayrımında önemli bir yeri olan bir diğer kriter de, şehirlerin gelişmesi ve varlığını mümkün kılan faaliyetler olarak tanımlanan fonksiyonlardır. Şehirlerde tarım dışı fonksiyonlarda zamanla kendini göstermeye başlar. Doğanay'a göre, faal nüfusun yarıdan fazlası tarım dışı faaliyet alanlarında çalışan yerleşmeler şehir olarak kabul edilir. Avanos'un gelişen şehrsel fonksiyonlarına ileri de değinilecektir. Ama Avanos'ta faal nüfusun % 33'ü sanayi, % 64.03'ü hizmetler fonksiyonunda çalışmaktadır. Bu durum Avanos'ta şehrsel fonksiyonların önemli bir seviyeye geldiğini göstermektedir.

Ayrıca bu fonksiyonların ortaya çıkardığı çekim-etki bölgeleri ve bu bölgenin genişliği de bir diğer göz önünde bulundurulacak etkidir.

Şehir-köy yerleşmeleri fizyonomi bakımından da ayrılabilir. Göney bu açıdan şehri, küçük bir sahada büyük bir nüfusun kitlesinin bulunduğu, geçimini temin ettiği yerleşmeler, resmi ve hususi binaları, cadde ve sokakları, parkları vs. ile insan topluluklarının coğrafi peyzaj üzerinde hak ettikleri tesisler olarak tanımlamaktadır.²⁶

²³ Tümertekin, E., 1973, Türkiye' De Kentleşme Ve Kentsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniv. Yay. No. 1840, Coğrafya Enst. Yay. No. 72, İstanbul

²⁴ Doğanay, H., 1997, a.g.e. s. 421

²⁵ Özçağlar, A., 1997, Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler. Ekol Yayınevi, Ankara.

²⁶ Göney, S., 1977, Şehir Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No. 2274, Coğrafya Enst. Yay. No. 91, İstanbul. S. 13

Kısaca köy – şehir ayrımında kullanılan bu kriterler her ne kadar farklılık gösterse de Avanos’un bu kriterlerden bir çoğuna göre şehir karakterli bir yerleşme olduğu açığa çıkmaktadır.

2.1.2. Avanos’un Tarihi Gelişimi

Avanos’un bilinen en eski tarihinin Tunç ve Demir Çağlarına uzandığı Topaklı Höyüğünde 1967’de İtalyan bilim adamlarının başlattığı ve günümüzde devam eden kazılarda ele geçen bulgulardan öğreniyoruz.²⁷

Bölgede yapılan incelemelerde, Paleolitik izlere rastlanmakla birlikte bu tür kültürlerin tarihi çok uzaklara gitmemekte, belki son paleolitik dönemi temsil etmektedirler. Kapadokya bölgesinin nehir kıyıların ve tatlı su kaynaklarının bol olduğu vadiler, ilk insan oturumlarına çok müsait doğal yaşam kaynakları sunmuş olduğu açıktır. Çoğu kez metal kullanımına bile gerek kalmadan kolaylıkla oyulabilen tuf kayaların insanlara sıcak konut teşkil etmiş olduklarını düşünmek te yanlış olmayacaktır. Biliyoruz ki yüz binlerce yıl insan topluluklarını meyve toplayıcılığı, av ve balık avcılığı yaparak varlıklarını sürdürmüşlerdir ve suya olan bağılıklarından dolayı nehir kıyılarına yerleşmişlerdir. Bu bağlamda Kızıllırmak bu tarihi görevini sessizce yerine getirmiştir.²⁸

Yine yukarıda anlattığımız kazılarda çıkarılan sonuçlara göre Hitit devrine ait bulgular bu bölgede Hitit varlığını düşündürmektedir. Hitit döneminde buranın adının *ZUWİNASA* olduğu tespit edilmiştir. Ege’den göç eden kavimlerin bölgeye yerleşmesiyle Hititler hakimiyetini kaybetmişlerdir.²⁹

Fransız araştırmacılar Claudine Coindoz ve Michel Coindoz Topaklı Höyüğünde yaptıkları araştırmada Frig Uygarlığı tesiri görülen bulgular elde etmişlerdir. Buna dayanarak Avanos’ta Asur Uygarlığı’nın varlığını ileri sürmüşlerdir. Asurların M.Ö. 680 –610 yılları arasında yaşadıkları belirtilmektedir. Asurlular döneminde Avanos’un isminin *VENESSA* olduğu belirtilmektedir.³⁰

²⁷ Göney, E., 1988, Nevşehir İli –Kapadokya , s. 96

²⁸ Coindez, M.C., “Dossiers Historie Et Archeologie” No:121, “ Avanos Un Village Cappadocien Menacez”

²⁹ Coindez, M., C., a.g.e. s. 83.

³⁰ Coindez, M., C., a.g.e. s. 83.

Ayrıca Fransız araştırmacılar Claudine Coindoz ve Michel Coindoz Avanos İlçe Merkezi'nden kolaylıkla görülebilen 300 m genişliğinde, 30m yüksekliğinde masa şeklindeki tepenin (Çeç) üstünde koni biçiminde yükselen tümülüsün Kapadokya Krallığının önemli bir şahsına ait mezar olduğunu ileri sürmektedirler.

Avanos Kapadokya bölgesiyle sırasıyla M.Ö. 610–550 yılları arası Medler'in, M.Ö.332–M.S.17 yılları arası Kapadokya Krallığının egemenliği altına girmiştir.³¹

Bu anlattığımız bilgilerden sonra ilk olarak düzenli sistemli bir yerleşme Büyük İskender'in teğmeni olan Evmenes tarafından kurulmuştur. bu dönemde Avanos'un ismi *VENESSA* dır.³²

M.S. 17'lerde Kapadokya Roma'nın Asya'daki bir vilayeti olmuştur. Bu dönemde Roma İmparatoru Tiberius Kapadokya'nın içine düştüğü yoksulluk karşısında bölgeden alınan vergilerin hafifletilmesini buyurmuştur. Ertesi yıl da Kapadokya'ya bir Roma valisi atanmıştır, Strabon'un anlatımına göre Avanos karşımıza çok gelişmiş ve zengin bir şehir olarak çıkmıştır. Bu dönemde Avanos Kapadokya bölgesinin üç önemli şehirlerinden biridir.³³

M.S. 395'te Roma İmparatorluğunun ikiye yani Doğu ve Batı Roma olarak ayrılmasıyla Bizans'ın hakimiyeti altına girmiştir. Bu hakimiyet 1071 Malazgirt Zaferine kadar sürmüştür.³⁴

B. Selçuklu Sultanı Alparslan 1071 Malazgirt Zaferi ile bölgeyi Selçuklu Devletine bağlamıştır. Büyük Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla ise Anadolu Selçuklu hakimiyetine girmiştir. Bu devrin günümüze kalan önemli eserlerinden biri 13. yy'ın ilk yarısına tarihlenen ve Avanos'un 4 km güneyindeki Saruhan Kervansarayıdır. Bundan başka Avanos'un batısında kurulmuş olan ve ilk Müslüman – Türk mahallesi olduğu sanılan Alaaddin Mahallesiindeki Alaaddin Camisinin de bugün çok değişmiş olmakla beraber o günlerden geldiği hakkında halk arasında söylentiler vardır.³⁵

Selçuklu ekonomisi tarımsal aktiviteye dayandığından bölgeye alışılmamış yeni üretim ilişkileri ve eskiden mevcut olmayan yeni bir yaşam kültürü gelmiştir. Genel hatlarıyla kamu ihtiyaçlarına hitap eden dini, kültürel amaçlı yapılar camii, medrese, imaret, ticari ve sıhhi amaçlı vakıf yapılar, külliye bu toplumun yeni

³¹ Yurt Ansiklopedisi – “Nevşehir İli” Maddesi. 8. Cilt.

³² İlter. İ., Tarihi Türk Hanları. s. 58

³³ İlter. İ., Taria.g.e. s. 58

³⁴ İlter. İ., Taria.g.e. s. 58

³⁵ İlter. İ., Taria.g.e. s. 58

görünüşünü belirlemeye başlamıştır. Selçuklu döneminde bir ara Avanos'ta yalnızca 5-6 ev kalmıştır.³⁶

Selçuklular döneminde Nevşehir kazasına bağlı bir köy olan Avanos ardından Karamanoğulları Beyliğine bağlı hale gelmiştir. Fatih'in 1466'daki seferi ile Avanos Osmanlı Devleti hakimiyetine girmiştir. Osmanlı döneminde çömlekçilik ticareti birkaç yüzyıl donmuştur. Dolayısıyla Avanos uzun yıllar bir köy olarak kalmıştır. 1838 yılında Nevşehir'e, 1853'te Ürgüp kazasına bağlanmıştır. 1870 yılında Ankara vilayeti Kırşehir sancağına bağlı bir kaza olmuştur. 1878'te bilinmeyen nedenle yeniden köy olmuş ve Gülşehir ilçesine bağlanmıştır. 1888 yılında ise Osmanlı sarayında mabeynci olan Arif Bey'in yardımıyla Avanos yeniden kaza olmuştur.

Önceleri Niğde iline bağlı olan Nevşehir, 1954 yılında il haline getirilince aynı kanunla Kırşehir ve Avanos'ta kaza olarak Nevşehir'e bağlanmıştır. Kırşehir daha sonra il olmuştur.

Avanos'ta tarihi eser sayılabilecek bir çok yapı mevcuttur. Avanos'un ilk mahallesi olarak bilinen ve Selçuklu döneminde İpek Yolu'ndan geçenleri korumak amacıyla Avanos'a gönderilen askerlerin yaptığı camii olan Alaaddin Cami ve çevresi Avanos'un tarihsel kültürü ve yaşam tarzı hakkında bilgi vermektedir. Zaten bu mahallelerin büyük bir kısmı yapılan koruma planıyla sit alanı içine alınmıştır.

Avanos yöresinde yaşayan ilk insanlar Yeraltı şehirlerini yapmış ve burada hayatlarını sürdürmüşlerdir. Daha sonra bu insanlar Avanos'un arazi yapısında bulunan tüfü fark edip bu tüf içine konut oymuşlardır. Daha sonra da yukarıda bahsettiğimiz Alaaddin Camii'nin kurulmasıyla bu camiinin etrafına yerleşmişlerdir.

Şekil 2.12.'de tarihi gelişim paftasında bu süreç 3 aşama halinde gösterilmiştir. Yıllara göre oluşan bu yapı grupları;

1. 1900 öncesi,
2. 1900-1950 arası
3. 1950 sonrası olarak ayrılmıştır (Şekil 2.12).

³⁶ 1998 Yılı Nevşehir İl Yıllığı, Nevşehir Valiliği Yay. S. 5-6

Fotoğraf 2.2. Kızıllırmak'ın kuzeyindeki mahalleler Avanos'un en eski mahalleleridir.

İrmağın kuzeyinde eski evlerin bulunduğu kesimde başlayan erozyon nedeniyle burası *Afet Alanı* ilan edilmiş ve burada yaşayan nüfusun büyük bir kısmı ırmağın, güneyine yerleştirilmiştir. Bir başka neden de Kızıllırmak'ın güneyinden geçen Anadolu'nun doğusu ile Ege ve Akdeniz'i birbirine bağlayan Kayseri – Nevşehir – Aksaray devlet karayolunun varlığıdır. Bugün Kızıllırmak'ın güneyindeki yerleşim alanı planlı gelişimi ile dikkat çekmektedir. Avanos'taki imar faaliyetleri 1968 yılında yapılan çevre düzeni planı ve imar planı ile başlar. Bu planlama ile mevcut doku (ırmağın kuzeyi) gözden geçirilerek düzenlenmiş. Bu dokuda bulunan boş alanlar birleştirilmiş yani yerleşime açılmış ve sakıncalı alanlar tespit edilmiştir. Daha sonraki yıllarda hazırlanan 1979, 1988 ve 1994 Aktepe (Zelve) imar planlarının hepsi birbirinin devamı niteliğindedir. Bir önceki planın fiziki açıdan yetersiz kalması nedeniyle yeni imar planı hazırlanmıştır. Bu planlarda konut gelişme bölgesi olarak da Kızıllırmak'ın güneyindeki alan belirlenmiştir (Foto 2.3).

Fotoğraf 2.3 . Kızılırmak'ın güneyinde 1950'den sonra yerleşime açılan alan Planlı gelişimi ile dikkat çeker.

Kentin turizm alanında ön plana çıkması ile 1996'da hazırlanan Avanos Koruma Amaçlı İmar Planı ile eski evlerin bulunduğu ilk yerleşim alanının düzenlenmesi, korunması ve sağlıklılaştırılmasına çalışılmıştır. Değinilmesi gereken bir diğer konu da Avanos'ta sanayi genişletilip, toplu hale getirilmiştir. Sanayi alanları Kızılırmak'ın kuzeyinde Gülşehir yolu üzerindedir.

Kısaca, Avanos'ta yerleşmenin bugünkü gelişme yönü güneydir. Bu gelişme yönü yukarıda değindiğimiz bazı sakıncalara rağmen zorunludur.

2.1.4. Yerleşmenin Dikey Gelişimi

Yerleşim alanında dikey yönde gelişim yatay yöndeki gelişime göre sınırlıdır. Zaten Kızılırmak'ın kuzeyinde eski evlerin bulunduğu kesimde dikey gelişim en fazla 3 katlı evlerle sınırlıdır. Bu evlerin sayısı oldukça azdır. Genelde yakın çevreden elde edilen inşaat malzemelerinden (taş) yığma tekniği kullanılarak yapılan evlerin bir çoğu günümüzde kullanılmamaktadır. Sadece restore edilenler turizm amaçlı tesisler (bar, cafe vb.) olarak kullanılmaktadır.

1950'ler den sonra yerleşime açılan Kızılırmak'ın güneyindeki alanda ise çağdaş konutlar dikkati çeker. Çağdaş yapım tekniği ile inşa edilen bu evler ise geniş bahçeleri ve en fazla 3 katlı olmaları ile dikkati çeker. 4-5 katlı yapıları genelde kamu binaları, turistik konaklama (otel, hotel vb.) tesisleri oluşturmaktadır (Foto 2.4).

Fotoğraf 2.4. Avanos'ta 4-5 katlı yapıları genelde turistik konaklama tesisleri oluşturur.

Sonuç olarak Avanos kenti yerleşim alanının yatay yönde geniş bir alana yayıldığı söylenebilir. Turizm kenti olması nedeniyle görünüm bozukluğu yaratmamak için çok katlı yapılara rastlanmamaktadır. Tarihi dokunun korunması için Geleneksel Avanos Evlerinin bir kısmı restore edilmiştir. Ayrıca Avrupa'da ortak bir miras oluşturulması kapsamında AB destekli bir kampanya oluşturulmuştur. *Tarihi Kentler Birliği* adı verilen bu organizasyona Nevşehir İli de 28-29 Nisan 2001 tarihinde imza atmıştır. Avanos'taki evler de bu organizasyon kapsamında amaca daha uygun hale getirilebilir.

2.2. Nüfus Miktarındaki Değişmeler

*Belirli bir yerde yaşayan insanların toplam sayısı olarak tanımlanabilen ve son derece dinamik bir olay olan nüfus, coğrafyanın önemli araştırma kollarından birini oluşturur. Gerçekten de, insanların coğrafi mekandaki dağılımları ile sosyal ve ekonomik etkinliklerin ortaya konulabilmesi, ancak nüfus özelliklerinin incelenmesi ile mümkün olabilmektedir.*³⁷

³⁷ YAZICI, H., 1998, Orta Sakarya Vadisi'nin Etüdü, Yenice-Alpagut Arası. Anadolu Üniv. Yay., No:1040, Eskişehir. S. 54.

Avanos'un nüfusu ile ilgili rastladığımız en eski bilgiye 1881–1882 ve 1893 yılı Osmanlı nüfus sayımlarından ulaşmaktayız. Bu sayımdan elde ettiğimiz bilgilere göre, o tarihlerde yörede 18.360 kadar insan yaşamaktadır. Bu nüfusun 400 kadarını Ermeni ve Gregoriyenler oluşturmaktadır. (Tablo 2 8).

Hicri 1318 tarihli (M.1900) Ankara Vilayeti Salnamesi'nde Avanos'tan bahsedilmektedir. Salnamede, kasabada büyük kısmı kesme taştan kâgır olmak üzere 808 hane, 5 cami, 1 rüştiye, 5 ibtida-i mektebi, 900 dükkan, 10 han, 2 kahvehane olduğu vurgulanmaktadır³⁸.

Tablo 2.8. 1881- 1882 ve 1893 Osmanlı Nüfus Sayımına Göre Avanos.

	Müslüman	Ermeni - Gregoriyen	Toplam
Kadın	8357	241	8598
Erkek	9163	151	9764
Toplam	17. 970	392	18. 362

Kaynak: Nevşehir İl Yıllığı-1998.

Avanos, Nevşehir İl Merkezi dışında Nevşehir'in nüfus potansiyeli bakımından en büyük ilçesidir. 2000 Yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Nevşehir İli'nin toplam nüfusu 309.914'tür. 2000 Yılı Nüfus Sayımı kesin sonuçlarına göre, 43.131 nüfusa sahip Avanos'u ikinci sırada Ürgüp izler. Ancak kent nüfusu bakımından Ürgüp Avanos' tan daha fazla nüfusa sahiptir (Tablo 2.9).

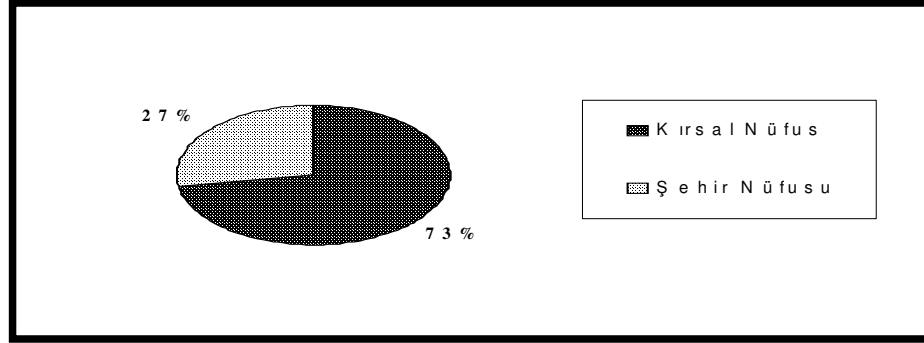
Tablo 2.9. Nevşehir Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı (2000).

İLÇELER	TOPLAM NÜFUS	KENTSEL NÜFUS		KIRSAL NÜFUS	
		SAYI	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Merkez ilçe	105.078	67.864	64.59	37.214	35.41
Acıgöl	24.844	6.702	26.98	18.142	73.02
Avanos	43.131	11.921	27.64	31.210	72.36
Derinkuyu	24.631	11.092	45.04	13.539	54.96
Gülşehir	31.664	9.377	29.62	22.287	70.38
Hacıbektaş	18.933	7.274	38.42	11.659	61.58
Kozaklı	23.629	7.755	32.82	15.874	67.18
Ürgüp	38.004	14.538	38.26	23.466	61.74
Toplam	309.914	136.523	44.06	173.391	55.94

Kaynak: Dİ.E. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

³⁸ Salname-i Vilâyet –İ Ankara, 1900, s.247

43.131 kişi olan Avanos nüfusunun, %27.64'ünü (11.921) kentsel nüfus, %72.36'ını (31.210) ise kırsal nüfus oluşturmaktadır(Tablo 2.5, Şekil 2.13).

Şekil 2.13. Avanos'ta Toplam Nüfusun Kırsal ve Şehir Nüfusu Şeklinde Bölünüşü.2000.

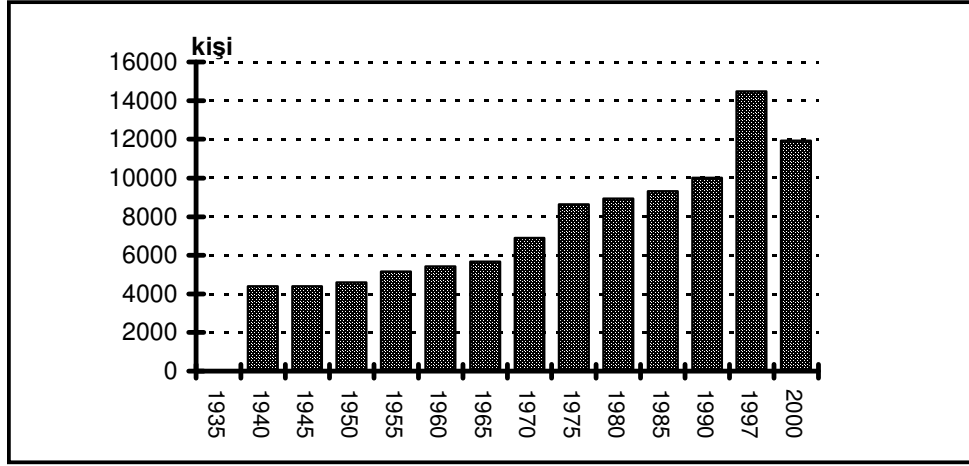
Araştırma sahamızın nüfus özellikleri ile ilgili düzenli ve doğru veriler, 1935–2000 arası nüfus sayım sonuçlarına dayanmaktadır.

İnceleme alanı nüfusu 1935–2000 yılı arasındaki 65 yıllık sürede % 171 oranında toplam bir artış göstermiştir (Tablo 10, Şekil 14). Ya da başka bir ifade ile bu 1935-2000 yılları arasında Avanos Kenti'nin nüfusu, yıllık ortalama % 2.6 artış göstermiştir. Aynı dönemlerde Türkiye'nin nüfusu ise yıllık ortalama %4.91 artış göstermiştir. Dolayısıyla 1935-2000 yılları arasında Avanos Kentinin Nüfusu Türkiye ortalamasının altında gerçekleşmiştir.

Tablo 2.10. Avanos Kent Nüfusunun Yıllara Göre Durumu (1955 – 2000).

Sayım Yılı	Nüfus	Nüfus Artış Hızı	Sayım Yılı	Nüfus	Nüfus Artış Hızı
1935	4.388	-	1970	6.890	4.2
1940	4.403	0.06	1975	8.635	5.0
1945	4.583	0.8	1980	8.924	0.6
1950	5.154	2.49	1985	9.320	0.8
1955	5.428	4.7	1990	10.010	1.4
1960	5.663	0.86	1997	14.483	6.38
1965	5.675	0.04	2000	11.921	- 5.9

Kaynak: D.İ.E. 1955-2000 Nüfus sayım bültenleri.

Şekil 2.14. Avanos Kenti'nde Yıllara Göre Nüfus Artışları (1935 – 2000).

1955–1960 yılları arasında nüfus artışının fazla olmadığını görüyoruz. Bu iki sayım yılları arasında yıllık nüfus artış hızı %0.86 olmuştur. 1960-1965 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı %0.04 olmuştur.

1965–1970 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı % 4.2 gibi yüksek bir değere ulaşmıştır. 1970 – 1975 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı %5.0 gibi çok yüksek bir değere ulaşmıştır. Bu iki dönemdeki yüksek nüfus artışı doğumların fazlalığı ile açıklanabilir.

1975–1980 sayım yılları arasında nüfus artış hızı düşmüştür. Bu dönemde yıllık nüfus artış hızı %0.6'dır. 1980–1985 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı bir önceki döneme benzer. Bu dönemde yıllık nüfus artış hızı %0.8'dir. 1985 – 1990 yılları arasında nüfus artışı bir önceki döneme göre biraz daha fazla gerçekleşmiştir. Bu dönemde yıllık nüfus artışı % 1.4 olmuştur. 1975-1985 yılları arasındaki bu 10 yıllık dönemde, ülkemizde olduğu gibi Avanos'tan da yurtdışına olan göçler nüfus artış hızının düşük olmasına neden olmuştur.

1990–1997 yılları arasındaki yedi yıllık süre zarfında nüfus artış hızı en yüksek değerine ulaşmıştır. Bu 7 yıllık sürede nüfusta toplam %44.66 gibi büyük bir artış yaşanmıştır. Bu dönemde yıllık nüfus artış hızı %6.38 olmuştur. 1997–2000 yılları arasında ise Avanos'ta nüfus olağanın dışında bir durum gözlenmiştir. Bu dönemde nüfus üç yılda toplam %17.1 azalmıştır. Bu yıllar arasında yıllık nüfus artış hızı ise % - 5.9' dir (Tablo 2.10, Şekil 2.14).

1990–1997 yılları arasında nüfusun çok yüksek oranda artması sadece turizm ile ilgili değildir. Kapadokya ve dolayısıyla Avanos'ta, özellikle 1990'lı yıllardan sonra turizmin gelişmesi ile kentteki iş imkanları da artmıştır. Bu da kentin göç almasına neden olmuştur. Ama bu dönemde nüfus artışının çok yüksek olmasının nedenlerinden biri de, 1997 yılında nüfus sayımlarının siyasi seçimlere yönelik olarak seçmen sayısının tespit edilmesine yönelik olarak yapılmasıdır. 1997–2000 yılları arasındaki nüfusun azalması durumu ise sadece doğumların az olması ile ilgili değildir. Bunda etkili olan en önemli faktör, yukarıda da belirttiğimiz gibi 1997 yılı siyasi seçimleri nedeniyle kent dışından kente getirilen seçmenler 1997 yılı nüfusunun oldukça yüksek çıkmasına neden olmuş olabilir.

Türkiye'nin yıllık ortalama nüfus artış hızı % 1.5' dir.³⁹ Buna göre Avanos ilçe merkezinde yıllık nüfus artış hızı 1965–1975 yılları ve 1990–1997 yılları arasında Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Nevşehir genelinde de yıllık nüfus artış hızı 1990-2000 yılları arasında % 0.68 olmuştur.⁴⁰

2.3. Nüfus Hareketleri

2.3.1. Doğumlar ve Ölümler

Bir nüfus kitlesinin en önemli değişkenlerinden biri de, doğumlar ve ölümlerdir. Doğumlar ve ölümler arasındaki fark, nüfus artışına veya azalışına neden olduğu gibi, aynı zamanda nüfusun yaş ve bağımlılık oranlarını da etkiler.⁴¹ Bu nedenle araştırma sahasının sosyal ve ekonomik özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için önce doğumlar ölümler konusu üzerinde kısaca durmak faydalıdır.

2000 Genel Nüfus Sayımına göre, Avanos'ta son bir yıl itibarıyla 162 doğum olayı olmuştur. Kentin bu yıl itibarıyla nüfusu 11 921 olduğuna göre araştırma sahasında genel doğum oranı %13'5'tir. Genel doğum oranının düşük olmasının en önemli nedeni, turizm ile beraber nüfusun sosyal, kültürel ve ekonomik yapısındaki değişimdir.

Doğumlarla ilgili olarak kullanılan göstergelerde biride, genel doğurganlık oranıdır. Canlı doğum sayısının (162) 15–49 yaş grubunun oluşturduğu doğurgan kadın

³⁹ DİE. 1997 Yılı Nüfus Sayımı. Ekonomik ve Sosyal Göstergeler.

⁴⁰ a.g.e.

⁴¹ Güner, İ., 1997, Bodrum Ve Milas Yörelerinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No.838, K. K. E. F. Yay. No. 77, Araştırma Serisi No.18, Erzurum, s.106

nüfusa (3201) bölünmesiyle elde edilen genel doğurganlık oranı Avanos kenti için ‰ 50.6'dır. Sosyo-kültürel değişim ile birlikte evlenme yaşının ileriye çekilmesi, risk yüksekliğine bağlı olarak ileri yaşlarda çocuk sahibi olma isteğinin azalması dikkate alınır, doğurganlık oranının yükseldiği görülür.⁴² Nitekim, doğurganlık oranı kadın nüfusta yer alan 15 –19 (507 kişi) ve 40 –49 (731 kişi) yaş grupları çıkarıldığında, Avanos, kentinde doğurganlık oranı ‰ 82.5'e yükselmektedir.

Yine 1999-2000 yılları arasında Avanos'ta 56 kişi ölmüştür. Buna göre genel ölüm oranı ‰ 4.69'dur. Buna göre, Avanos kentinin doğal nüfus artış hızı ‰ 8.81'dir. Oysa bu değer, 1997 yılında Türkiye nüfusu için ‰ 15.08'tir.⁴³ Bu da araştırma sahasında doğal nüfus artış hızının Türkiye ortalamasından daha düşük olduğunu göstermektedir. Doğal nüfus artış hızının düşük olması sosyal-kültürel bir değişim sonucu olarak ailelerin ikiden fazla çocuk sahibi olmayı istememeleri ve bu durumun gerçekleşmesinde önem taşıyan sağlık hizmetlerinin yaygınlaşmasına bağlıdır.

2.3.2. Göçler

Nüfusun, devamlı yaşama bölgelerini kişisel olarak aileler veya gruplar halinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç etmek denir.⁴⁴

Nüfus ile geçim kaynakları arasında daha iyi bir denge sağlanabilmesi için kendiliğinden meydana gelen hareketler olarak da yorumlanan⁴⁵ göçler belli bir yerdeki nüfus miktarı ve demografik yapı (nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı) üzerinde de bazı değişikliklere neden olmaktadır.⁴⁶ Diğer yandan yerleşmelerin nüfuslarındaki hızlı artış ve azalmaları; zamanla altyapı tesislerinin yetersiz kalması, işsizlik, gecekondü sorunu, çevre sorunları, göç alan kentlerde suçların artması, bazı yatırımların hizmet dışı kalması ve ekonomik kaynakların verimli şekilde kullanılmaması gibi çok yönlü sorunlara da yol açmaktadır.⁴⁷ Bu nedenle göçlerin neden ve sonuçları önemlidir.

⁴² Köse, A., 1997, İvrindi Ve Çevresinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No. 837, K.K.E.F. Yay. No.76, Araştırma Serisi No.17, Erzurum, s. 68

⁴³ Kova, H., 2000, Düziçi İlçesinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No : 899, K.K.E.F. Yay. No :111, Araştırma Serisi No : 46, Erzurum, s. 86

⁴⁴ Doğanay, H., 1997, a.g.e., s.172 -173

⁴⁵ Tümertekin, E., 1994, Beşeri Coğrafya, İstanbul Üniv. Yay. No. 3819, İletişim Fak. Yay. No. 2664. İstanbul, s.160

⁴⁶ Akkayan, T., 1979 Göç Ve Değişme. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No.2573, İstanbul. S.20

⁴⁷ Koca, H., 1994, Erdemli İlçesi'nin Beşeri Ve İktisadi Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.10

Araştırma sahasında özellikle Lozan Antlaşması ve sonrasındaki mübadeleler göçlere neden olmuştur ki, bu göçlere biz zorunlu göçler adını vermekteyiz.

Araştırma sahasının turizm alanında kalkınmaya başlamadan önceki döneminde istihdam sorunu nedeniyle de dış ülkelere göç hareketleri gerçekleşmiştir. 1985’li yıllardan sonra gerçekleşen yurt dışı göçleri ise daha iyi ekonomik şartlara sahip olma isteğinden doğmuştur.

Avanos’a yönelik göçlerin büyük bir bölümünün ise özellikle turizm sezonundaki (yaz mevsimi) mevsimlik işçi göçleri oluşturur. Bunun dışında bir de kamu görevleri nedeniyle kente gelen memurlar da bu göç hareketinin bir kısmını oluşturur.

Avanos’taki göç hareketini; dış göçler, iç göçler ve mevsimlik göçler şeklinde incelemek amaç yönünden uygun olacaktır.

2.3.2.1.Dış Göçler

Yurt dışına yönelik göçlerin temel nedenini istihdam imkanlarının yetersiz oluşu diğer bir ifadeyle geçim zorlukları oluşturmaktadır. Ayrıca uygun ücret koşulları, sosyal güvenlik avantajları, çok kazanma gibi faktörlerde göç hareketlerinde etkili olmaktadır.⁴⁸

Araştırma sahasında yurt dışına yönelik göçlerin büyük bir kısmı işgücü göçü şeklinde olmuştur. Kapadokya’nın turizm alanında tanınır hale gelmesi 1985’ten sonraki yıllarda olmuştur. Avanos’tan yurt dışına bu tarihten önce gerçekleşen göçler iş gücü şeklindeki göçlerin çok büyük bir kısmını oluşturur. Tüm Kapadokya ile birlikte Avanos’un da turizm ile birlikte gelişmeye başlaması ve istihdam olanaklarının artması 1985’li yıllardan sonraki göç hareketlerinin niteliğini biraz değiştirmiştir. Bu tarihlerden sonraki göçler biraz azalmış ve göçün amacı işsizlikten ziyade daha çok kazanma isteği olmuştur.

1960’tan sonra başlayan göç hareketlerinin yönü, Avrupa ülkeleri ve özellikle de Almanya olmuştur. Bu tarihten bu yana Almanya’ya 85, Fransa’ya 53, Hollanda’ya 45, Belçika’ya 38, İngiltere’ye 30, Avusturya’ya 26, İsviçre’ye 6 olmak üzere toplam 283 kişi göç etmiştir.

Avrupa ülkelerinde çalışanlar ilk zaman yalnız gittikleri halde daha sonra ailelerini de yanlarına almışlardır. Göçmen işçilerimizin çoğu uzun yıllardan beri bu

⁴⁸ Doğanay, H. 1997, a.g.e, s. 201

lkelerde ikamet etmektedirler. 1980’li yıllardan sonra Avrupa’daki ekonomik durgunluk, işçilerimizin bir kısmının ger dönmesine yol açmıştır.

Avanos’un Kapadokya ile birlikte dış turizme açılması az da olsa bazı Fransız ve İtalyanların sahaya göç edip yerleşmesine neden olmuştur. Günümüzde Avanos’ta da evi bulunup zaman zaman ülkelerine gidip gelen Avrupa kökenli insan vardır.

2.3.2.2. İ Gçler

Tarih oldukça eskiye giden ve geçmişten günümüze değişik toplumların egemenliğinde kalan araştırma sahasının nüfusu, belli dönemlerde artıp azalmıştır. Kente yönelik ilk büyük gç hareketi 1071 Malazgirt Zaferinden sonraki döneme rastlar. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra kente gruplar halinde Türk aşiretleri gelerek yerleşmişlerdir.

Kentin nüfusunun azalmasına yönelik geçmişteki bir gç hareketi de Kurtuluş Savaşı ve sonrasında imzalanan Lozan Bariş Antlaşması ile olmuştur. Antlaşma gereği kentte yaşayan Rumlar mübadeleye tabi tutulmuşlardır. Yine 1881 – 1882 ve 1893 Osmanlı sayımlarına göre kentte yaşayan 392 kadar Ermeni –Gregoriyen de gerek Osmanlı–Rus Savaşı (93 Harbi) gerekse Kurtuluş Savaşı yıllarında göç etmişlerdir.

Araştırma sahasındaki i gçlerin ilk kısmını; sahadan dışarıya olan göçler oluşturur. Türkiye hızla sanayileşen bir ülkedir. Bu kalkınma hareketi, özellikle 1950’den sonra hız kazanmıştır.⁴⁹ Sanayi sektöründeki tesislerin çoğunluğunun büyük kentlerde bulunuyor olması özellikle kırsal kesimde yaşayan ve geçim sıkıntısı çeken nüfusu bu merkezlere doğru harekete geçirmiştir.

Avanos’ta da özellikle 1985–1990’lı yıllardan önce kentin varolan kaynaklarının değerlendirilmemiş olması nüfusun bir kısmının gç etmesine yol açmıştır. Her ne kadar günümüzde Avanos’ta özellikle imalat sanayisi ve turizm yatırımlarının gelişmiş olması istihdam olanakları sağlıyor gibi görünse de, kalifiye olmayan iş gücünün bu tür ekonomik sektörlerde çalışabilmesini engellemiştir. Bu nedenle günümüzde de sahadan dışarıya göçler devam etmektedir.

Anket ve mülakat sonuçlarına göre, 2002 yılına kadar kentten toplam 1650 kişinin 9 farklı merkeze gç ettiğini söyleyebiliriz. En çok gç edilen illerin başında

⁴⁹ Tümertekin, E., 1968, Türkiye’ De İ Gçler. İstanbul Üniv. Yay. No. 1371, Coğrafya Enst. Yay. No. 54, İstanbul, s. 56-57

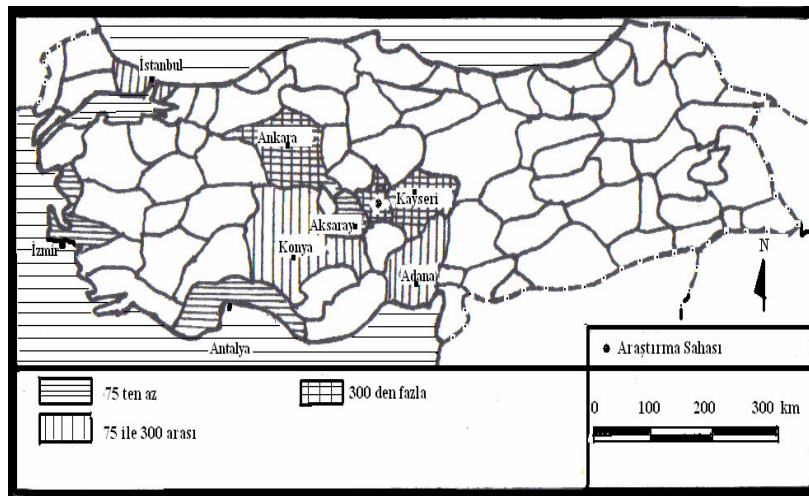
Kayseri, Nevşehir, Ankara, İstanbul, İzmir, Adana, Konya, Antalya ve Aksaray gelmektedir. Ülke içine yönelik göç hareketinde Kayseri başta gelir. Yaklaşık 78 ailenin göç ettiği Kayseri’de 484 nüfus bulunmaktadır. Kayseri’ ye yönelik göç hareketlerinde fiziki yakınlık ve çok sayıdaki sanayi tesisleri etkili olmuştur. Kayseri’den sonra en fazla göç Nevşehir’e gerçekleşmiştir. 67 ailenin göç ettiği Nevşehir’ de Avanos kökenli 395 kişi yaşamaktadır (Tablo 2.11). Nevşehir’e göç edilmesinde de fiziki yakınlık etkili olmuştur.

Tablo 2.11. Araştırma Sahasından Ülke İçine Olan Göçlerin İllere Göre Dağılımı.

Göç Alan İl	Aile Sayısı	Göç Eden Nüfus	%’ si
Kayseri	78	484	29.3
Nevşehir	67	395	23.9
Ankara	63	346	20.9
İstanbul	16	96	5.8
Konya	18	93	5.6
Adana	15	75	4.5
Antalya	17	73	4.4
İzmir	12	62	3.7
Aksaray	7	26	1.5
Toplam	293	1650	100

Kaynak: Anket ve Mülakat Sonuçlarından Hazırlanmıştır.

Bu illere göç edenlerden bir kısmı, tek başına çalışmak amacıyla gittiği halde büyük bir bölümü oralara yerleşmişlerdir.

Şekil 2.15. Avanos’ tan Yurtiçine Olan Göçlerin Dağılımı.

Araştırma sahası ve yakın çevresinde meydana gelen diğer bir göç şeklide mevsimlik göçlerdir. Amaçlarına ve sürelerinin farklı oluşuna bağlı olarak mevsimlik göçler değişik şekillerde meydana gelmektedir.

Özellikle, turizmin yoğun olduğu yaz mevsiminde çevre yerleşmelerden Avanos'taki turistik otel, motel, çanak – çömlek, halı, onyx, atölyelerinde çalışmak üzere çok sayıda işçi gelir. Yaz mevsiminden sonra turizmin canlılığını kaybetmesi ile bu kişiler tekrar ikamet ettikleri yerlere dönerler.

Avanos' ta çevre köylerden kaynaklanan bir de günlük göç hareketleri görülmektedir. Avanos'taki tuğla –kiremit fabrikalar ya da az önce bahsettiğimiz turistik istihdam sahalarında çalışan işçilerin bir kısmı sabah kente gelirler ve akşamları geri dönerler.

Sonuç olarak, Avanos kenti henüz tam olarak değerlendirilmese de var olan istihdam olanaklarına rağmen göç veren bir yerleşmedir. Oysa, artan nüfusu yerinde tutmak için istihdam yaratacak büyük bir ekonomik potansiyel söz konusudur.

2.3.3. Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Nüfusun cinsiyet yapısı, nüfusa ilişkin bazı sosyal ve ekonomik amaçlı sorunların belirlenip, planlama ile ilgili kararların alınması uygulamaların başarıya ulaşması için önemlidir.

Araştırma sahamızda nüfusun cinsiyet durumuna baktığımızda genelde erkek nüfusun kadın nüfustan fazla olduğu görülür. (Tablo 2.12, Şekil 2.16). Bunda özellikle turizm faaliyetleri nedeniyle çevre yerleşmelerden ilçeye çalışmak üzere gelen erkek nüfusun etkili olduğunu söyleyebiliriz.

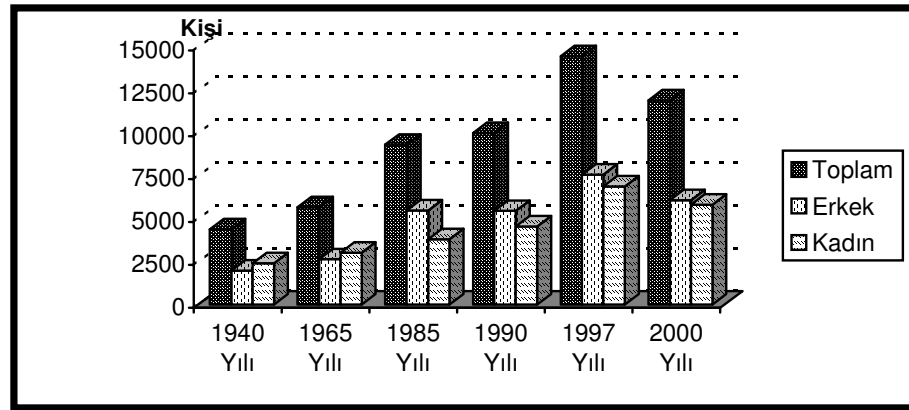
Tablo 2.12. Avanos Kent Nüfusunun Cinsiyet Durumu (1940 – 2000).

Yıllar	1940	1965	1985	1997	2000
Kadın	2415	3027	3824	6898	5835
Erkek	1988	2648	5496	7585	6086
Cinsiyet Oranı (%)	82	87	143	109	104

Kaynak:: D. İ. E. Nüfus Sayım Bültenleri.

Cinsiyet oranı; 100 kadına düşen erkek sayısını belirten bir değerdir.⁵⁰ Bu oran Avanos’ ta 1940’ta 82, 1965’te 87, 1985’te 143, 1997’de 109 ve 2000’de 104 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranın Türkiye ortalaması 103’tür.⁵¹ Avanos nüfusunda cinsiyet oranı 1985 yılından sonra Türkiye ortalamasının üzerinde gerçekleşmiştir. Bu durumda etkili olan temel faktör ise, Avanos ve içerisinde bulunduğu Kapadokya’nın 1985 yılından sonra ülke turizmi içindeki yerini almasıdır. Gelişen turizmle birlikte, bu sektöre bağlı istihdam sahaları da ortaya çıkmıştır. Bu istihdam sahalarında ortaya çıkan işgücü ihtiyacı kent merkezi dışından taleplerin de bu çevreye yönelmesine yol açmıştır. Özellikle de kente çalışmak için gelenlerin büyük çoğunluğunu erkek nüfus oluşturması, cinsiyet oranının da yükselmesine neden olmuştur.

Şekil 2.16. Avanos’ta Kent Nüfusunun Cinsiyet Durumu (1940 – 2000).

2.3.4. Nüfusun Yaş Yapısı

Nüfusun yaş yapısı “ Bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşimdir”. Gruplandırma “0–14, 15-64, 64 ve yukarı yaşlar” şeklinde geniş aralıklı olabileceği gibi “0–4, 5–9, 10–14,..... 80–84, 85 ile yukarı yaşlar” şeklinde dar aralıklı gruplandırma da yapılmaktadır.⁵²

Genel olarak 15–64 yaşları arasındaki nüfus aktif nüfusu, 0–14 ile 65 ve yukarı yaş dilimlerindeki nüfus ise çalışmayan veya bağımlı nüfusu oluşturur. Durum böyle kabul edilirse de ülkemiz genelinde ve araştırma sahasında çalışma yaşını 11–12 yaşlarından başlatabiliriz. Üst grup yaşlarda ise bir sınırlama konulamaz. Çünkü çocuk

⁵⁰ DOĞANAY, H.,1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. MEB. Yay. No: 2982, İstanbul, s. 164

⁵¹ DOĞANAY, H.,1997, a.g.e., s.166

⁵² DOĞANAY, H.,1997, a.g.e., s.166.

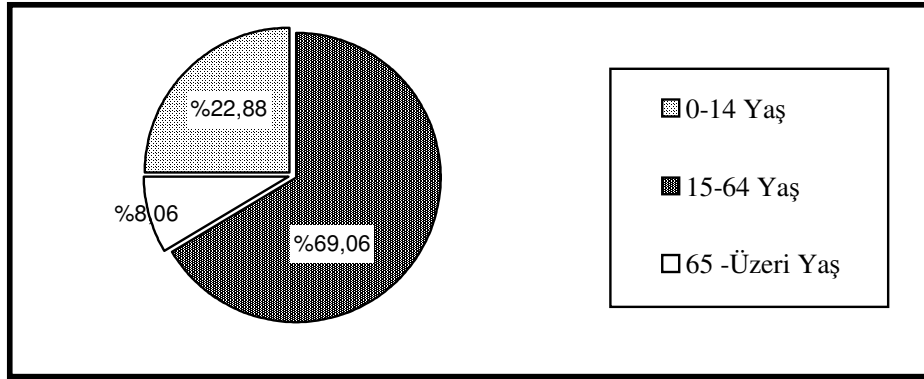
ve yaşlılarda kendilerine uygun işlerde çalışabilmektedirler. Araştırma sahasının nüfusu Doğanay'ın geniş aralıklı yaş dilimlerine göre incelenirse şu sonuçlar ortaya çıkar.

Araştırma sahamızda 0–14 yaş grubu toplam nüfus 2728, 15–64 yaşları arası aktif nüfus 8233, 65 ve yukarı yaş toplam nüfus 960' tır. Yani nüfusun %22.88'ini 0–14 yaş grubu (çocuklar), % 69.06' sını yetişkinler ve %8.06'sını ise yaşlılar oluşturmaktadır (Tablo 2.13, Şekil 2.17).

Tablo 2.13. Avanos Kent Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Yapısı (2000).

Cinsiyet	0 – 14 Yaş Grubu	15 – 64 Yaş Grubu	65 Ve Üzeri Yaş Grubu	Toplam
Erkek	1403	4264	419	6086
Kadın	1325	3969	541	5835
Toplam	2728	8233	960	11921
Toplam Nüfusa Oranı (%)	22.88	69.06	8.06	100

Kaynak: D.İ.E. ,Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. 2000 Yılı Nüfus Sayımı

Şekil 2.17 . Avanos Kent Nüfusunun Yaş Yapısı (2000).

0–14 ile 65 ve yukarı yaştakiler, çalıştığı varsayılan 15–64 yaş grubu nüfusun üretimine ortak olduğu için bu nüfusa Bağımlı Nüfus denir. Buna göre araştırma sahamızda bağımlılık oranı % 44,8'dir. Bu oran ülkemiz nüfusunun bağımlılık oranının (%71,2) oldukça altındadır. Uluslararası kriterlere göre, 15-64 yaş dilimindeki toplam nüfus, çalışabilecek ve ekonomik faaliyetlere katılabilecek nüfus diye tanımlanır. Bu

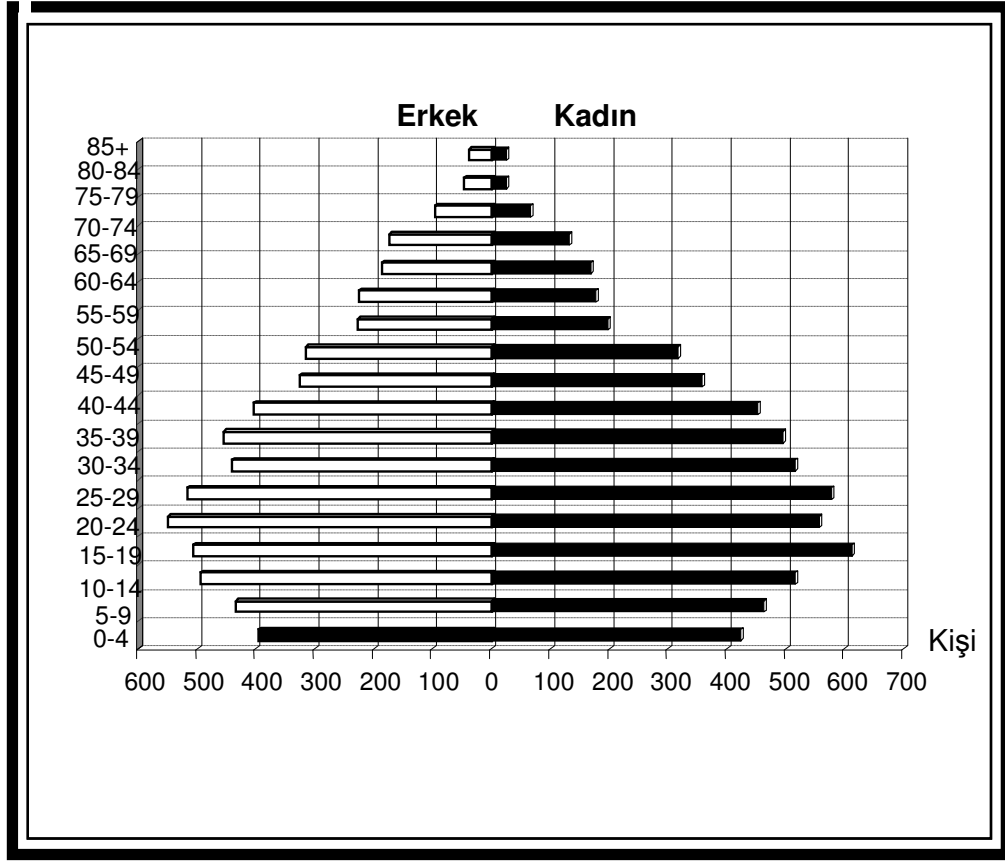
dilimler toplamına ise, ekonomik alanda faal nüfus veya çalışan nüfus denir. Bu nüfusta çalışma çağı nüfusunun toplam nüfus kitlesi içindeki sayısı ve oranı ne kadar yüksekse, böyle bir ülkenin ekonomisi, o ölçüde büyük bir çalışma çağı nüfus kitlesine sahip demektir. İstihdam şartları da uygunsa, bu gibi ülkelerde nüfusta bağımlılık oranı, yani kendileri çalışmayıp üretileni tüketen kitle sayısı da o ölçüde azdır.⁵³ Avanos'ta bağımlı nüfus oranının düşük olmasında, turizm nedeniyle ilçede iş imkanlarının geniş olması ve buna bağlı olarak çocuk ve yaşlı nüfusun bir kısmının fiziki olarak kendilerine uygun işlerde çalışması etkili olmuştur.

Tablo 2.14. Avanos Kent Nüfusunun Dar Aralıklı Yaş Yapısı (2000).

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
0 – 4	423	396	819
5 – 9	464	435	899
10 – 14	516	494	1010
15 – 19	612	507	1119
20 – 24	557	549	1106
25 – 29	578	518	1096
30 – 34	517	441	958
35 – 39	496	455	951
40 – 44	453	404	857
45 – 49	359	327	686
50 – 54	317	315	632
55 – 59	197	227	424
60 – 64	178	226	404
65 – 69	169	186	355
70 – 74	133	174	307
75 – 79	67	96	163
80 – 84	25	46	71
85 ve Üzeri	25	39	64
Toplam	6 086	5 835	11 921

Kaynak: D.İ.E. 2000 Yılı Nüfus Sayım Sonuçları.

⁵³ DOĞANAY, H., 1997, a.g.e. s. 167

Şekil 2.18 : Avanos Kentinin Nüfus Piramidi (2000).

Kent nüfusu incelendiğinde, 0-14 yaş arasındaki erkek nüfusun kadın nüfusa oranla fazla olduğu görülür. Bu durumun 15-49 yaş arasında da devam ettiği görülür. 15-49 yaşları arasındaki erkek nüfusun fazlalığı ise kente çevre köy ve yerleşmelerden çalışmak için gelenlerin erkek nüfus olmasından kaynaklanır. 55 yaş üzerindeki nüfus grupları incelendiğinde ise, kadın nüfusun erkek nüfusa göre fazlalığı ortaya çıkar. (Tablo 2.14, Şekil 2.18).

2.3.5. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunlukları

Yerleşim alanının nüfusunun dağılışında Kızılırmak belirleyici bir özellik arz etmiştir. Geçmişte nüfusun ve yerleşmenin yoğunluk kazandığı ırmağın kuzeyindeki alan, zamanla bazı nedenlerle terk edilmiştir. Söz konusu bu kesimde genellikle “Geleneksel Avanos Türk Evleri”nin bulunması ve bu evlerin bulunduğu alanın afet bölgesi ilan edilmesi etkili olmuştur. İrmağın kuzeyindeki alan geriden hemen tepelik alanlarla sınırlandırıldığından yerleşme ve nüfus zamanla Kızılırmak’ın güneyindeki I.

Sınıf tarım arazisine kaymıştır. Günümüzde de nüfusun büyük kısmı ırmağın güneyindeki, yerleşmeye yakın zamanda açılan bu sahada yoğunluk kazanmıştır. Bu nedenle bu kesimdeki mahalleler Avanos'un nüfus bakımından en büyük mahallelerindendir. Kızılırmak'ın kuzeyindeki Orta, Camikebir, Bayır Mahalleleri ise nüfusun az olduğu mahalleler olarak dikkati çeker.

Avanos'un en büyük mahallesi 3475 nüfus ile Afet Evleri Mahallesi ya da diğer ismiyle Cumhuriyet Mahallesi'dir. Bu mahalle toplam kent nüfusunun %32.2'sini barındırır. İkinci sırada Bahçelievler Mahallesi gelir. Bu mahallede toplam nüfusun %30.9'unu (3331 nüfusa sahip) barındırır. Üçüncü sırada ise %14.6'lık pay ile (1580 nüfusa sahip) Yukarı Mahalle gelir. Daha sonra sırası ile kentin nüfusunun %8'ini barındıran Alaeddin, %7.7' sini barındıran Yeni Mahalle, %3.3'ünü barındıran Camikebir Mahallesi, %1.8'ini barındıran Orta Mahalle ve %1.1'ini barındıran Bayır Mahallesi gelir⁵⁴ (Tablo 2.15, Şekil 2.18).

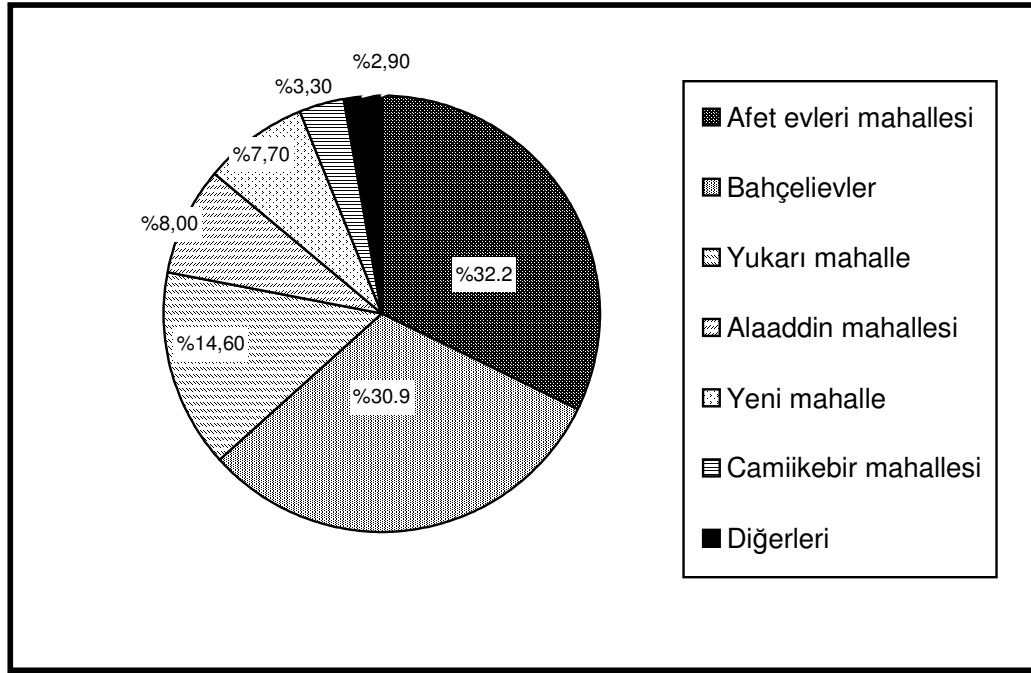
Tablo 2.15. Avanos Kent Nüfusunun Mahallelere Göre Dağılışı (2002).

Mahallenin Adı	Afet Evler Mahallesi	Bahçelievler Mahallesi	Yukarı Mahalle	Alaeddin Mahallesi	Yeni Mahalle	Camikebir Mahallesi	Orta Mahalle	Bayır Mahallesi
Nüfus	3475	3331	1580	862	832	361	198	120
Toplam Nüfusa Oranı	32.2	30.9	14.6	8.0	7.7	3.3	1.8	1.1

Kaynak: Avanos Merkez Sağlık Ocağı 2002 Yılı E. T. F.'leri.

Avanos ilçesinin toplam yüzölçümü 1045 km²'dir. 2000 Yılı Nüfus Sayımı sonuçlarına göre toplam nüfusu 43.131'dir. Buna göre Avanos'un genelinde matematiksel nüfus yoğunluğu 41.2 kişi/km²'dir. Bu değer 1997 yılı verilerine göre 51 kişi/km² olan Nevşehir ve 88 kişi/km² olan Türkiye ortalamasının altındadır. Avanos, imar planlarına göre yaklaşık 537 ha'lık bir alana yayılmış yerleşmedir. 2000 Yılı Nüfus Sayımı kesin olmayan sonuçlarına göre ilçe merkezi nüfusu 11.921'dir. Buna göre yerleşim merkezinde matematiksel nüfus yoğunluğu 22.2 kişi / ha'dır.

⁵⁴ Avanos Merkez Sağlık Ocağı, 2002 Yılı E.T.F.'leri.

Şekil 2.19. Avanos'ta Kent Nüfusunun Mahallelere Göre Dağılımı.(2002).

2.3.6. Aile Büyüklüğü

Herhangi bir nüfus kitlesi içindeki önemli değişkenlerden birisi de, aile nüfus büyüklükleridir. Ancak, Avanos gibi, turizmin ekonomik yapı üzerindeki önemi bilinen bir yerde, aile büyüklüğünün tespitinde güçlükler yaşandığını belirtmek gerekir.⁵⁵ Çünkü , Avanos'ta yerleşik nüfus içinde görünen, ancak çalıştığı tesiste konaklayan işgücünün varlığı sağlıklı sonuçlar vermemektedir. Bir sahadaki nüfusun sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini yansıtan en önemli göstergelerden bir de hane halkı yapısıdır. Araştırma sahamızda, 2000 yılı Genel Nüfus Sayım Sonuçlarına göre toplam yerleşik nüfus 10.750 ve hane sayısı ise 2991'dir. Bu iki değeri birbirine oranladığımızda araştırma sahamızda aile büyüklüğü 3.6 çıkar (Tablo 2.16). Son yıllarda kentin turizme bağlı olarak dışarıya açılması ile aile içindeki bazı bireyler başta gençler olmak üzere dış göçlere katılmıştır. Ayrıca sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel değişiklikler ile geleneksel aile (büyük aile) tipi yerini çekirdek aileye bırakmıştır.

⁵⁵ A.g.e.,s :79

Tablo 2.16 . Avanos'ta Hanehalkı Büyüklüğüne Göre Hanehalkı sayısı

Hanehalkı Büyüklüğü	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam
Hane Sayısı	245	558	659	809	405	179	78	24	18	16	2991
%'si	8.2	18.6	22	27	13,5	6	2,5	0,8	0,6	5,3	100

Kaynak : 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımları-Nevşehir.

2.3.7. Nüfusun Eğitim Durumu

Araştırma sahasında okur-yazarlık oranı, son yıllardaki çalışmalar ile Türkiye ortalamasını geçmiştir. Şüphesiz okur-yazarlık oranı nüfusun eğitim durumunu gösteren tek kriter değildir. Eğitim durumunu belirlenmesinde okullaşma oranı, okul çağı nüfusunun tamamen okula gidip gitmemesi, eğitimin basamaklarının birinden diğerine olan öğrenci akışı, okul-öğretmen-öğrenci sayısı, nüfusun ilk, orta ve yüksek öğretim bitirenlerinin birbirine ve ülke nüfusuna oranları gibi kriterlerde göz önünde bulundurulmalıdır.⁵⁶

2000 yılı Genel Nüfus Sayımına göre Avanos'ta 900 kişi okuma-yazma bilmemektedir. Buna göre okuma – yazma oranı % 91.75'dir. Bu değer Türkiye ortalaması olan % 80.4'ün üzerindedir.⁵⁷

Okuma – yazma oranında erkek nüfusun kadın nüfusa üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bunda hem yörede kızların eğitim ve öğretimine geçmişte pek önem verilmeyişi hem de erkeklerin özellikle 1983'ten sonra açılan okuma- yazma kurslarına gitmeleri etkili olmuştur. Avanos'ta kadın nüfusta okuma- yazma oranı % 86,5, erkek nüfusta ise % 96,8'dir. Okuma – yazma bilen nüfusun % 80,8'i bir öğretim kurumundan mezun olmuştur. Bir öğretim kurumunu bitirerek okuma-yazma öğrenen kadınların oranı % 77,5, erkeklerin oranı ise % 83.6'dır.

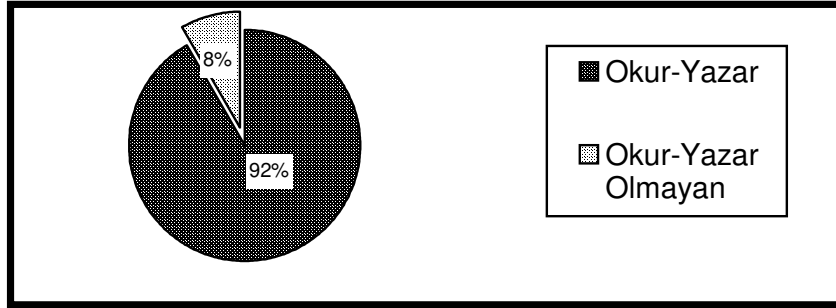
⁵⁶ DOĞANAY, H., a.g.e. s. 171

⁵⁷ D.İ.E. Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar. Eylül 1995, Ankara, s.334

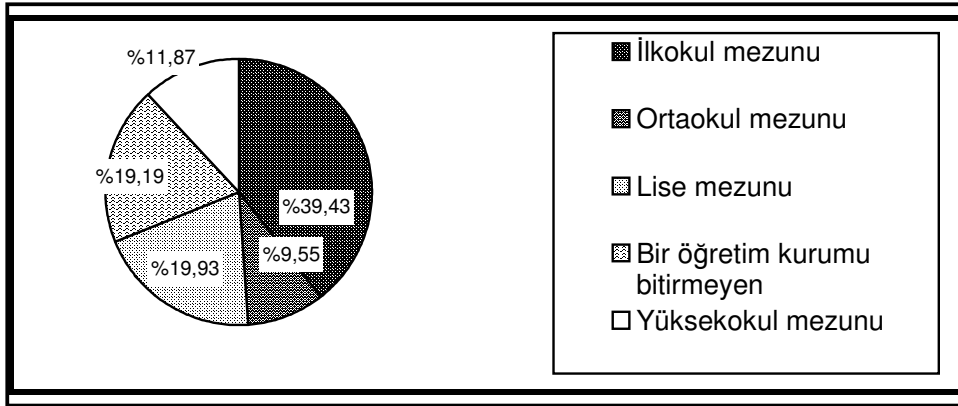
Tablo 2.17. Avanos Kent Nüfusunun Okur-Yazarlık Durumu (2000).

Cinsiyet Grubu	Toplam	Okuma - Yazma Bilmeyen	Okuma - Yazma Bilenler									
			Okuma-Yazma Bilen	Bir öğretim kurumunu bitirmeyen	Okul bitirenler							
					Toplam	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul	Dengi meslek	Lise	Lise dengi	Fakülte-yüksek okul
Kadın	5356	723	4633	1041	3591	1827	176	287	20	652	203	505
Erkek	5558	177	5381	881	4500	1748	198	618	32	756	385	684
Toplam	10914	900	10014	1922	8091	3575	374	905	52	1408	588	1189

Kaynak: D. İ. E. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler – Nevşehir.

Şekil 2.20. Avanos Kent Nüfusunun Okur - Yazarlık Durumu (2000).

Şekil 2.21. Avanos Kentinde Okuma - Yazma Bilen Nüfusun Bir Öğrenim Kurumundan Mezun Olup Olmamasına Göre Durumu (2000).

Okuma - yazma bilen nüfusun yarısına yakını (% 35.7) ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Okuma-yazma bilenler arasında ikinci sırada lise mezunları gelmektedir. Okuma-yazma bilenlerin % 19,93'ünü lise mezunları oluşturmaktadır. Bir öğretim kurumundan mezun olan okuma-yazma öğrenenler ise okuma- yazma bilen nüfusun % 19,19'unu oluşturmaktadır. Bunların bir kısmı Halk Eğitim Merkezinin açtığı okuma-yazma kurslarında okuma ve yazma öğrenmiştir. Erkekler ise askerlik dönemindeki kurslarda öğrenmiştir. Zaten bir eğitim kurumundan mezun olmadan okuma - yazma öğrenenlerin bir çoğu 60-65 yaşın üzerindeki insanlardır. Yüksek okul ve fakülte mezunları ise okuma-yazma bilen nüfusun sadece % 11,87'sini oluşturmaktadır (Şekil 2.21). Bir öğretim kurumundan mezun olarak okuma - yazma öğrenenlerin içerisinde, her öğretim kademesinde erkek nüfusun üstünlüğü göze çarpmaktadır. Bir öğretim kurumunu bitirmeden okuma - yazma öğrenen nüfusta ise kadın nüfusun (1041 kişi) erkek nüfusa (881 kişi) üstünlüğü göze çarpmaktadır (Tablo 2.17). Buda geçmişte kızların öğretim kurumlarına pek gönderilmek istenmeyişinden kaynaklansa gerek.

Ayrıca, lise dengi okullarda (meslek liseleri) mezun olanların sayısında bir yükseklik göze çarpar. Gerçektende lise mezunlarının sayısı 1048 iken, meslek lisesi mezunlarının sayısı 588'dir. Bu belirginlik, erkek nüfusta daha da kendini göstermektedir. Lise mezunu erkeklerin sayısı 756 iken, lise dengi okul mezunu erkeklerin sayısı 385'tir. Bunda, araştırma sahamızda imalat tipi üretim yapan sanayi kollarının (çanak-çömlek, halı, onyx atölyeleri) yaygın olması ve turizmin kentte önemli bir ekonomik fonksiyon olması etkili olmuştur. Dolayısıyla ilköğretimi bitirenler, kendi yörelerinde bu atölyelerden veya turistik tesislerden birine gidip, kısa yoldan meslek sahibi olmak için genelde lise dengi okulları tercih etmişlerdir.

2.3.8. Nüfusun Sağlık ve Beslenme Durumu

Avanos'ta 1950 yılında hizmete girmiş ve şu anda 46 personelin çalıştığı bir sağlık grup başkanlığı vardır. Sağlık grup başkanlığına bağlı iki sağlık ocağında 11 doktor, 2 diş hekimi, 8 hemşire, 8 ebe, 3 sağlık memuru, 3 çevre sağlığı teknisyeni, 2 laborant sağlık hizmeti vermektedir.⁵⁸ Avanos' ta ayrıca hizmete girmedığı halde imar planlarında gösterilen hastane alanı da vardır. Sağlık hizmetleri bakımından Avanos birinci derecede Nevşehir'in, ikinci derecede Kayseri'nin ve üçüncü derecede

⁵⁸ Avanos Merkez Sağlık Ocağı Verileri 2002.

Ankara'nın etki sahasındadır. Sağlık ocağında çözüme kavuşamayan sağlık sorunları sırası ile bu kentlere sevk edilmektedir.

İlçede toplu ölümlere yol açan hastalıklara uzun süredir rastlanmamıştır. En fazla rastlanan hastalıklar ise daha çok çocuklarda görülen kızıl, kızamık, boğmaca ve dizanteridir. İlçede ölümlerin nedenleri arasında ise kalp hastalıkları, trafik kazaları, diyabet, zatürre ve kanser ilk sıralarda gelmektedir. İlçenin sağlık konusundaki en önemli sorunu ise içme suyu sorunudur. Bölgenin kayaç özelliklerine bağlı olarak içme suyu yüksek oranda kireç içermekte ve sertlik derecesi normal değerlerin üzerindedir. Dünya Sağlık Örgütü destekli olarak 1987 yılında düzenlenmeye başlayan “Sağlıklı Şehirler Projesi” kapsamına ülkemizden Avanos ta kabul edilmiştir. Bu proje kapsamında Avanos'ta da sağlıklı yaşam şartlarını arttırmaya yönelik bir dizi çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Halkın kullandığı besin maddeleri arasında tarımsal ürünler başta gelmektedir. Yörede sebze, meyve yetiştiriciliği ve bağcılık faaliyetleri ön planda olduğu için tüketilen tarımsal ürünler içerisinde sebze ve meyveler ön plandadır. Bunların bir kısmı kurutularak bir kısmı ise yaş olarak tüketilmektedir. Tarımsal ürünlerden sonra halkın besin kaynakları arasında hayvansal ürünler gelir.

III. BÖLÜM

FONKSİYONEL ÖZELLİKLER

3.1. Avanos'un Fonksiyonel Özellikleri

Fonksiyon kavramı; iş, görev, hizmet gibi anlamlara gelmektedir. Kent Coğrafyası'nda ise terim, bir yerleşmenin ortaya çıkışını, gelişmesini ve büyümesini sağlayan faaliyetler⁵⁹ anlamına gelir. Kent fonksiyonunu, Tümertekin ; “Şehrin varlığını ve gelişmesini mümkün kılan, hayatı için gerekli kaynakları sağlayan faaliyetler” olarak tanımlamaktadır.⁶⁰

Kent yerleşmeleri, sahip oldukları fonksiyonlar ölçüsünde etki alanı içerisindeki diğer küçük yerleşmelerin mal ve hizmet gereksinimlerini karşılama görevini üstlenmiş merkezi bir yer olarak önem taşır.⁶¹ Ancak kent ile etki sahaları arasındaki ilişkiler karşılıklıdır. ⁶² Bunlardan ilki, kentlerde üretilen mal ve hizmetlerin çevreye dağıtılması, ikincisi ise kent nüfusunun ihtiyacı olan gıda maddeleri ile sanayi tesisleri için gerekli ham maddelerin çevreden temini şeklindedir.

Fonksiyonlar, kır –şehir yerleşmelerinin ayrımında kullanılan en önemli kriterlerden biridir. Kentler, tek ve hakim fonksiyonu tarım olan kır yerleşmelerinin aksine, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin toplandığı yerleşmelerdir. Başka bir ifade ile kent nüfusu, geniş ölçüde topraktan kopmuş olmalı,⁶³ faal nüfusun % 50'den fazlası tarım dışı faaliyetlerde çalışmalıdır.

Avanos'un 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, nüfusu 11 921 olup bunun 3642 (% 30,55)'sini iktisaden faal nüfus oluşturmaktadır.

⁵⁹ Köse, A.,1996, Fonksiyonel Özellikleri Yönünden İVRİNDİ. Atatürk Üniv. Yay., No:831, K.K.E.F Yay. No: 74, Araştırma Serisi No:16. Erzurum, s. 22.

⁶⁰ Tümertekin, E., 1973, Türkiye' De Kentleşme Ve Kentsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniv. Yay. No. 1840, Coğrafya Enst. Yay. No. 72, İstanbul, s. 43.

⁶¹ Karaboran, H., 1989, Kent Coğrafyası Ve Kentsel Fonksiyonlar. Fırat Üniv. SosyalBil. Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, Elazığ, s. 81-118.

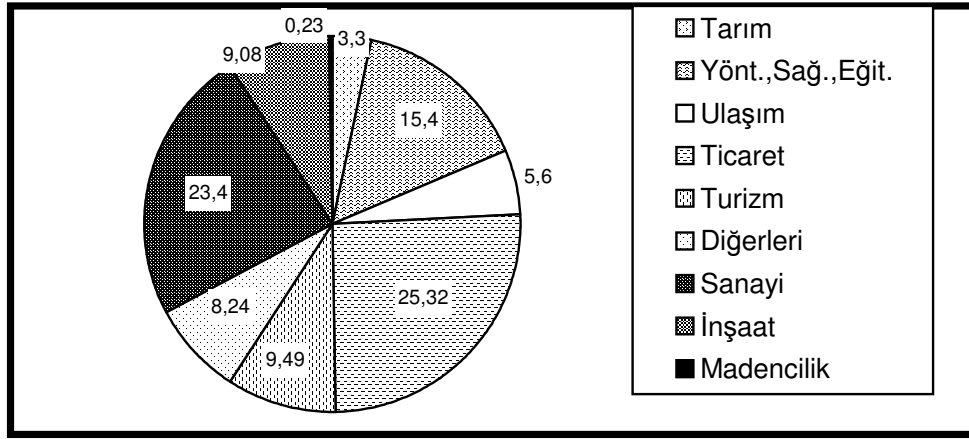
⁶² Güney, S., 1977, Şehir Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No. 2274, Coğrafya Enst. Yay. No. 91, 0 Cilt :1, İstanbul, s. 75-77

⁶³ Doğanay, H.,1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. MEB. Yay. No: 2982,Bilim Ve Kültür Serileri Dizisi: 877, İstanbul, s. 424

Tablo 3.18. Avanos Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı (2000).

FONKSİYON	TARIM	HİZMETLER					SANAYİ			TOPLAM
		Yönetim, Sağlık, Eğitim vb.	Ulaşım	Ticaret	Turizm	Diğerleri	Sanayi	İnşaat	Madencilik	
Çalışan Nüfus	118	561	204	922	345	300	852	331	9	3642
%'si	3,24	15,4	5,6	25,32	9,49	8,24	23,4	9,08	0,23	100
Toplam	118	2332					1192			3642
%'si	3,24	64,03					32,73			100

Kaynak: D.İ.E. 2000 Yılı Nüfus Sayımı Sonuçları.

Şekil 3.22. Avanos Kentinde Çalışan Nüfusa Göre Fonksiyonların Dağılımı (2000).

Faal nüfusun çalıştığı faaliyet alanlarına göre bir gruplandırma yapıldığında, Avanos kentinde hizmetler fonksiyonunun % 64,03 ile ilk sırayı aldığı, bunu %32,73 ile sanayi fonksiyonunun ve % 3,24 ile tarım fonksiyonunun izlediği görülür(Tablo 3.18, Şekil 3.22).

Bu kısımda, Avanos'ta faal nüfusun çalıştığı faaliyet alanlarına göre dağılımı yapılarak fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1.1. Hizmetler Fonksiyonu

Avanos kentinde, faal nüfusun % 64,03 (2332 kişi) kadarı hizmetler fonksiyonunda çalışmaktadır (Tablo 3.17, Şekil 3.20).

Tarihi oldukça eskiye giden Avanos yerleşme tarihinin her döneminde özellikle yönetim, ulaştırma ve ticaret gibi belirli kentsel hizmetler ile çevresinde bir etki sahası oluşturmuştur. Geçmişte, Avanos'un sürekli olarak önemini korumasını sağlayan, hizmetler; ticaret ve ulaştırma olmuştur. Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunan Avanos gerek ilkçağ medeniyetleri ve hristiyan medeniyetler (Roma ve Bizans Devletleri) gerekse Selçuklu ve Osmanlılar zamanında önemli bir ticaret ve ulaşım merkezi olmuştur. Osmanlı döneminde uzun yıllar köy olan Avanos 1838'te Avanos'a, 1853'te Ürgüp kazasına bağlanmıştır. 1870'te kaza olmuştur, 1878'te tekrar köy olup Gülşehir'e bağlanmıştır. 1888'te tekrar kaza olmuştur. 1954'te Nevşehir il olunca Avanos'ta kaza merkezi olarak Nevşehir'e bağlanmıştır⁶⁴.

3.1.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Yönetim fonksiyonu, kır ve kent ilişkilerini geliştiren, kente merkeziyet gücü kazandıran bir özelliğe sahiptir. Zira bu fonksiyonun uygulayıcısı durumundaki çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri, genellikle kent merkezlerinde toplanmışlardır (Tablo 19).⁶⁵

⁶⁴ .www.avanos.bel.tr adlı internet adresi.

⁶⁵ Yazıcı, H., 1995, Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme; Bayburt Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 30, İstanbul, s. 201.

Tablo 3.19. Avanos Kentinde Yönetim Fonksiyonu İle İlgili Kurumlar ve Çalışan Sayıları (2002).

Kurum Adı	Çalışan Sayısı (Kişi)
Kaymakamlık	5
S.Y.D.V.	1
Özel İdare Müdürlüğü	2
Nüfus Müdürlüğü	5
Tapu Sicil Müdürlüğü	5
Kadastro	2
Mal Müdürlüğü	18
Askerlik Şubesi	5
Tedaş	9
İlçe Müftülüğü	4
Adliye	16
Belediye	110
Tekel Müdürlüğü	2
Esnaf ve Sanatkarlar Federasyonu	3
İlçe Tarım Müdürlüğü	27
T.E.K	7
Toplam	221

Kaynak: Avanos Kaymakamlığı Verileri ve Mülakat Sonuçları.

Osmanlı Devleti döneminde 1870 yılında kaza yapıлып Ankara vilayetinin Kırşehir sancağına bağlanan Avanos 1878 yılında bilinmeyen bir sebeple tekrar köy olmuş, daha sonra Gülşehir ilçe merkezi olunca buraya bağlanmıştır. 1888 yılında Osmanlı sarayında Mâbeyinci olan Arif Bey'in yardımlarıyla Avanos yeniden kaza merkezi olmuştur.⁶⁶

1954 yılında Nevşehir'in il olmasıyla Avanos'ta Niğde ilinden ayrılarak Nevşehir'e bağlı bir ilçe merkezi olmuştur. Bu tarihten itibaren kamu kurum ve kuruluşları teşkilatlandırılmış ve yönetim hizmetlerinden çalışanların sayısı giderek artmıştır. Günümüzde, hizmetler sektöründe çalışan faal nüfusun (2332 kişi) % 9,47 (221)'sini yönetim fonksiyonlarında çalışanlar oluşturmaktadır. Yani Avanos'un kentleşme sürecinde yönetim fonksiyonunun önemli bir yeri vardır.

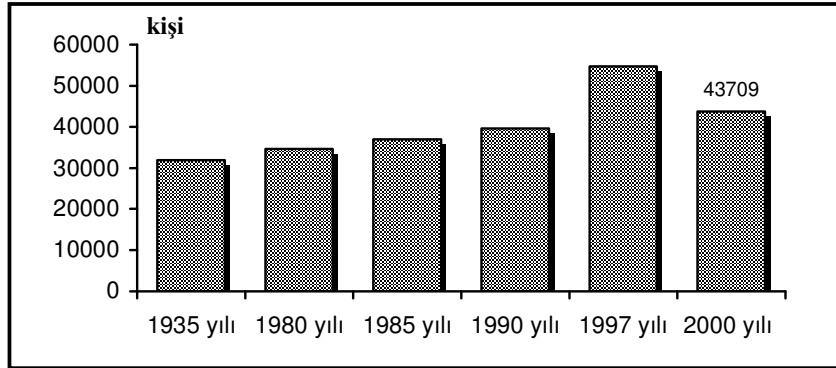
⁶⁶ Esmer, M.A., 1990, Avanos'un Eski Türk Evleri. Kültür Bakanlığı, Sanat Tarihi Yayınları :18 . Ankara, s.11.

Tablo 3.20. Avanos İlçe Nüfusunun Yıllara Göre Artışı.(1935 – 2000).

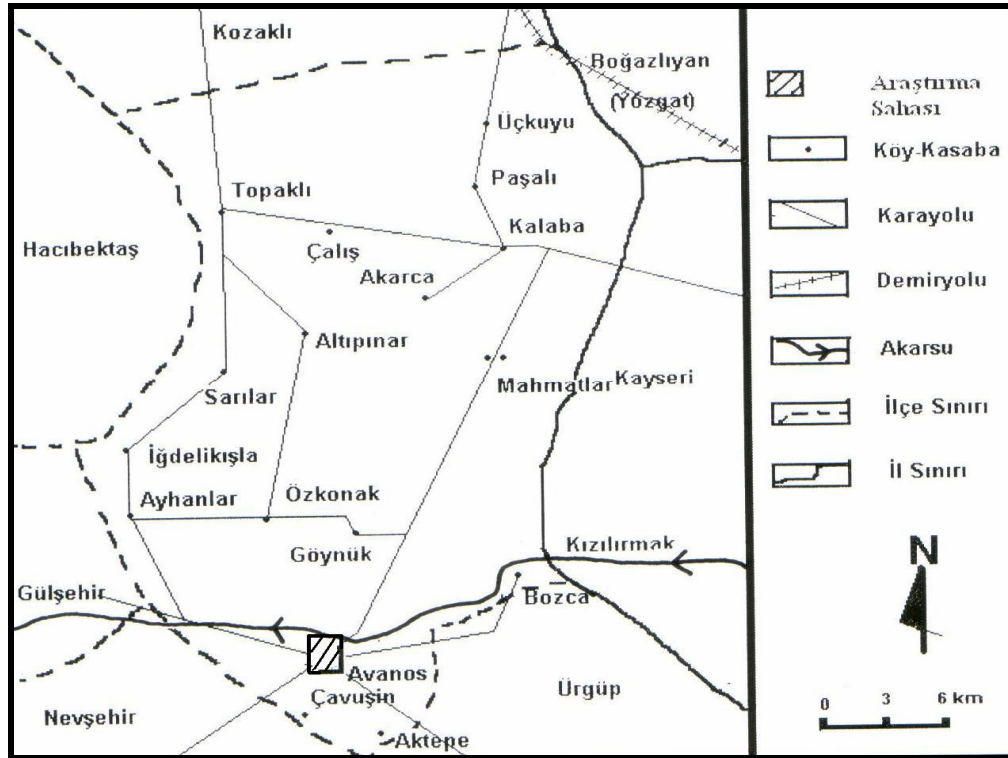
Sayım Yılı	Yönetim Bölgesi Nüfusu	Sayım Yılı	Yönetim Bölgesi Nüfusu
1935	31.857	1990	39.661
1980	34.614	1997	54.730
1985	36.985	2000	43.131

Kaynak: D.İ.E. Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

Avanos'un yönetim bölgesi içinde 8 kasaba ve 11 köy vardır. Avanos kentinin yönetim fonksiyonu bakımından sahip olduğu merkeziyet gücü, yönetim bölgesi içindeki bütün yerleşmeler üzerinde aynı derecede etkili değildir. Merkeziyet gücü kente yakın olan yerleşmelerde etkisini arttırırken, bu gücün değeri köyler ile kent arasındaki mesafe arttıkça azalmaktadır. Avanos ile köyler arasında zaman ve mesafe yönünden erişebilirliğin en güç olduğu yerleşmeler genelde ilçenin kuzeyinde Kalaba, Mahmat, Topaklı ve Sarılar belediyeleri ile bu belediyelerin çevresindeki köylerdir. Dolayısıyla ilçenin kuzeyindeki yerleşmeler Avanos'un merkeziyet gücünü sınırlandırmaktadır (Şekil 3.23).

Şekil 3.23. Avanos Kenti Yönetim Bölgesi Nüfusunun Yıllara Göre Artışı (1935-2000).

Şekil 3.24. Avanos Kenti Yönetim Bölgesindeki Yerleşmelerin Dağılımı.

İlçe merkezine yakın olan Çavuşin, Aktepe (Zelve), Bozca, Göynük, Özkonak, Ayhanlar gibi yerleşmeler ise yönetim hizmetlerinden en fazla yararlanabilen yerleşmelerdir (Şekil 3.24). Yönetim hizmetlerinde çalışanların bir kısmı her gün kente yakın olan köy ve kasabalara gidip gelmektedirler.

Avanos İlçesi'nde resmi kurumların Camikebir Mahallesinde yoğunlaştığı görülür. Bu mahalle hem resmi kurumlar hem de ticarethaneler bakımından merkezi konumdadır.

3.1.1.2. Genel Hizmet Fonksiyonu

Yönetimin dışında kalan ve genel hizmetler fonksiyonu adı altında toplanan faaliyetler içerisinde, kent ve yönetim bölgesi nüfusuna belirli hizmetlerin sunulduğu noter, banka, muhasebe, hamam, arzuhalci gibi işyerleri girmektedir. Bu faaliyet alanında çalışanların sayısı 162 kişi olup, hizmetler fonksiyonunda çalışanların (2332 kişi) % 6,94'ünü oluşturur (Tablo 3.21).

Tablo 3.21. Avanos Kentinde Genel Hizmetler Fonksiyonları

İle İlgili İşyerleri ve Çalışanlar Sayısı (2002).

Hizmet Türü	İşyeri Sayısı (Adet)	Çalışan Sayısı (Kişi)
Arzuhalci	4	7
Noter	1	2
Muhasebe Bürosu	10	22
Banka	4	52
Avukatlık Bürosu	7	20
Hamam	1	5
Berber	22	48
Veteriner	3	6
TOPLAM	52	162

Kaynak: Anket ve Mülakat Sonuçlarından.

Avanos kenti, ilçe merkezi olması nedeniyle çevredeki köy ve kasaba yerleşmeleri için hukuk hizmetleri bakımından da ön plana çıkmıştır. Buna bağlı olarak Avanos'ta arzuhalci, noter, avukatlık bürosu gibi hizmet işyerleri ortaya çıkmıştır. Bu üç hukuk hizmet grubu iş yerleri sayısı 12 olup, çalışanların sayısı 29'u bulur (Tablo 3.21).

Araştırma sahamızda sözü edilen faaliyetler içerisinde en önemlilerini 4'ü banka, 22'si berber hizmet işyerleri oluşturur. 4 bankada toplam 52 kişi çalışmaktadır. İlk olarak 1954 yılında hizmete giren T.C Ziraat Bankası Avanos Şubesi etki alanı içerisindeki çiftçilere kredi imkanı sağlayarak tarımın gelişmesini sağlar. Nüfus artışına bağlı ekonomik seviyedeki yükselme 1968 yılında Türkiye İş Bankası, 1973 T.C Halk Bankası ve 1976'da Akbank'ın da Avanos'ta birer şube açmasının yolunu açmıştır. Ekonomik potansiyelin yükselmesinde şüphesiz kentin, turizm ve sanayi alanında atılım yapması da etkili olmuştur. Genel hizmetler içerisinde 22 adet bayan ve erkek berberinde çalışan 48 kişi önemli yer tutar. Kentte ticari işyerlerinin sayısındaki artışlar, 10 tane muhasebe bürosunun açılmasına neden olmuştur. Bu grup genel hizmet türünde çalışanların sayısı 22'dir. Kısaca, genel hizmet fonksiyonu hizmetler grubu fonksiyonu içerisinde Avanos'a önemli bir merkezîyet gücü kazandırır.

3.1.1.3. Eğitim Fonksiyonu

Kentlerin yakın veya uzak çevrelerindeki nüfusa verdikleri hizmetlerden bir diğerini de eğitim hizmetleri oluşturmaktadır. Avanos kenti, yönetim sahası içindeki eğitim hizmetlerini düzenleyen İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve orta dereceli eğitim kurumları vasıtasıyla, çevresinde belirli genişlikteki bir kırsal sahayı etkisi altında bulundurur.

Avanos'ta hizmetler fonksiyonunda çalışan faal nüfusun (2332 kişi) % 9,9 (231 kişi)'unu, eğitim fonksiyonlarında çalışanlar oluşturmaktadır.

Avanos'taki okulların bütünü, Cumhuriyet Devri'nin eseridir. Bilindiği gibi, Türkiye genelinde çağdaş eğitim sistemine ancak Cumhuriyet Döneminde geçilebilmiştir.

Tablo 3.22. Avanos Kentindeki İlköğretim Okulları (2003).

Okulun Adı	Kuruluş Tarihi	Öğrenci Sayısı			Yönetici Ve Öğretmen Sayısı				Derslik Sayısı	Kuruluş Alanı (m ²)	Birim Alana Öğrenci Sayısı (Kişi /m ²)
		T	E	K	Yönetici	Ana Sınıfı Öğrt.	Sınıf Öğrt.	Branş Öğrt.			
Ahmet Ergün İ.Ö.O.	1987	219	106	113	2	1	5	7	12	5129	23,4
Alaaddin İ.Ö.O.	1956	93	49	44	1	1	4	-	6	2100	22,5
Bahçelievler İ.Ö.O.	1981	235	135	100	2	1	7	5	10	8051	34,2
Cumhuriyet İ.Ö.O.	1997	166	75	91	2	1	5	6	8	14005	84,3
Kızıllırmak İ.Ö.O.	1928	199	107	92	2	-	5	9	9	4331	21,7
M.Akif Ersoy İ.Ö.O.	1985	514	265	249	2	2	10	8	18	9225	17,9
N. Mustafa Ergin İ.Ö.O.	1997	139	72	67	2	1	5	6	8	3717	26,7
Toplam	-----	1565	809	756	13	7	41	41	71	46558	29,7

Kaynak : Avanos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden.

Avanos kentinin en eski eğitim kurumu, Kızılırmak İlköğretim Okulu'dur. Camikebir Mahallesinde bulunan okul, 1928 yılında ilkokul olarak faaliyete geçmiştir. 1995'te Avanos Lisesi'nin yeni binasına taşınmasıyla Kızılırmak İlköğretim Okulu da eski lise binasına taşınmıştır. Günümüzde, 9 derslikte 16 öğretmen ve yönetici, 199 öğrenciye hizmet vermektedir.Çevredeki yerleşmelerden öğrenci almadığı için Avanos'a eğitim bakımından bir merkezilik te kazandırmaz. Okul 4331 m²' lik bir alanda kurulmuştur.

Avanos'ta 1956 yılında hizmete giren Alaaddin İlkokulu ise Alaaddin Mahallesindedir. Bu okulda, toplam 93 öğrenciye, 6 derslikte, 6 yönetici ve öğretmen hizmet vermektedir. Sadece, 1. kademe eğitiminin yapıldığı okul 2100 m²'lik bir alanda hizmet vermektedir. Çevredeki kırsal yerleşmelerden öğrenci almadığı için eğitim fonksiyonu bakımından Avanos'a bir merkezilik gücü katmaz.

Artan nüfusun eğitim ihtiyacına hizmet vermek için 1981 yılında Bahçelievler İlköğretim okulu kurulmuştur. Toplam 253 öğrenciye, 10 derslikte, 15 öğretmen ve yöneticinin hizmet verdiği okul, 8051m²'lik bir alan üzerinde kurulmuştur. Okulda ikili öğretim yapılmaktadır. Okul Bahçelievler Mahallesi'ndedir. Okula çevre yerleşmelerden öğrenci alınmamaktadır.

Araştırma sahasında hizmet veren bir diğer okul da M. Akif Ersoy İlköğretim Okulu'dur. 1985'te hizmete giren okul 9225m²'lik alana kurulmuştur. İkili öğretimin uygulandığı okulda 514 öğrenciye, 18 derslikte, toplam 22 yönetici ve öğretmen eğitim vermektedir. İlköğretim okulları arasında en fazla öğrenci mevcudu olan okuldur. Okul Kızılırmak' ın kuzey yakasındaki Bahçelievler Mahallesi'ndedir. Okula çevre yerleşmelerden öğrenci alınmamaktadır.

1987'de hizmete giren Ahmet Ergün İlköğretim Okulunda da ikili öğretim verilmektedir. Kızılırmak'ın kuzey yakasında 5129 m²'lik bir alanda kurulmuştur. 1987'de "Cevdet Paşa" isminde hizmete girmiş, 1993'te Ahmet Ergün İlköğretim Okulu adıyla yeni binasına taşınmıştır. 219 öğrenciye, 12 derslikte, 15 yönetici ve öğretmen eğitim hizmeti vermektedir. Okula çevre yerleşmelerden öğrenci alınmamaktadır.

1997 yılında hizmete giren okullardan Nazife-Mustafa Ergün İlköğretim Okulu ise Kızılırmak'ın güney yakasında Yeni Mahalle' dedir. 3717m²'lik bir alanda

kurulmuş olan okulda, 139 öğrenciye, 8 derslikte, 14 yönetici ve öğretmen hizmet vermektedir.

1997’de hizmete giren Cumhuriyet İlköğretim Okulu Cumhuriyet Mahallesiindedir. 14005 m² gibi geniş bir alanda hizmet veren okulda; 166 öğrenciye, 8 derslikte, 14 yönetici ve öğretmen hizmet vermektedir.

Son olarak 2004 yılında hizmete giren Kapadokya İlköğretim Okulu’nda, 7 öğretmen 75 öğrenciye 12 derslik ve 9 şube de eğitim-öğretim hizmeti vermektedir.

Sonuç olarak, Avanos’taki ilköğretim okullarına çevre yerleşmelerden öğrenci gelmediği için eğitim fonksiyonu, ilköğretim okulları için Avanos’a bir merkeziyet gücü vermemektedir. Zaman zaman ikametgahını Avanos’ta gösterip, çevre yerleşmelerden gelen öğrencilere rastlanmaktadır. Kısaca, Avanos kentinde İlköğretim okullarının eğitim fonksiyonu etki sahası hemen hemen belediye yönetim bölgesi ile sınırlıdır.

2002–2003 eğitim–öğretim yılı itibariyle ilköğretim okullarındaki öğrenci sayısı cinsiyetlerine göre incelendiğinde, erkek öğrencilerin kızlardan fazla olduğu dikkati çeker. Bu dönemde ilköğretim okullarına devam eden öğrencilerin (1569) %52 (809)’sini erkek öğrenciler, %48 (756)’ini kız öğrenciler oluşturmaktadır (Tablo 3.22, Şekil 3.25).

Okullarda, toplam öğrenci sayısını derslik sayısına oranladığımızda, derslik başına 22 öğrenci düştüğü görülür. Bu da kentteki ilköğretim okullarında derslik sorunu olmadığını gösterir.

İlköğretim okullarının kuruluş alan genişlikleriyle öğrenci sayıları toplamı arasında bir oranlama yapıldığında, ortaya çıkan değer batı ülkelerindeki 27 öğrenci /m² ortalamasının iki okul dışında altında kaldığı görülür (Tablo 3.22). Cumhuriyet İlköğretim Okulu’nda bu değer 84 m²/öğrenci’dir. Bu da ortalamanın oldukça üzerindedir. Bahçelievler İlköğretim Okulu’nda ise bu değer 34.2m²/ öğrenci olup yine ortalamanın üzerindedir. Diğer ilköğretim okullarında ise bu değer ortalamanın altındadır.

Ülkemizde ise, bir ilköğretim okulunun kuruluş alanı 5000m² olarak belirlenmiştir.⁶⁷ Bu kriter esas alındığında araştırma sahamızda 3 okul (Alaaddin, Kızırmak ve N. Mustafa Ergün) dışında diğer okulların bu kriterin üzerinde bir değer sahip olduğu görülür.

Avanos'ta orta öğretim kurumlarında ise, ülkemizde 1997–1998 eğitim–öğretim yılından itibaren zorunlu temel eğitimin 8 yıla çıkarılması nedeniyle, liseler temsil etmektedir (Tablo 3.23).

Tablo 3.23 . Avanos Kentindeki Ortaöğretim Kurumları (2003).

Okulun Adı	Kuruluş Tarihi	Öğrenci Sayısı			Yönetici Ve Öğretmen Sayısı					Derslik Sayısı	Kuruluş Alanı (m ²)	Birim Alana Düşen Öğrenci Sayısı
		Toplam	Erkek	Kız	Yönetici	Kültür Öğrt.	Meslek Öğrt.	Anasınıfı	Ücretli			
Avanos Lisesi	1973	407	201	206	2	23	--	--	2	16	13859	34
Kız Meslek Lis.	1964	54	3	51	3	3	11	1	1	6	2768	51,2
Endüstri Meslek Lis.	1977	96	96	--	3	10	14	--	1	9	14000	145
İ.Hatip Lisesi	1993	33	15	18	2	4	4	--	---	12	3830	116
Toplam	---	590	315	275	10	40	29	1	4	43	34457	58,4

Kaynak : Avanos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden.

Bunlardan Endüstri Meslek Lisesi, sürdürülen meslek eğitimi nedeniyle, diğer eğitim kurumlarından farklı olarak yönetim sınırlarını aşarak komşu ilçelerden de öğrenci çekmektedir. Bu eğitim kurumundaki toplam 96 öğrencinin %51.1(49)'ini kentte ikamet edenler, geriye kalan % 48.9 (47)'ini ise yakın köy ve kasaba yerleşmelerden gelenler oluşturur. Okul 1977 yılında hizmete girmiştir. Yaklaşık 14.000 m²'lik bir alana kurulmuş olan okulda 9 derslikte, 28 yönetici ve öğretmen görev yapmaktadır. Okulda; çini–seramik, elektronik, tesviye, metal bölümleri vardır.

⁶⁷ Doğanay, H., 1983, Erzurum'un Kentsel Fonksiyonları Ve Başlıca Planlama Sorunları (Basılmamış Doçentlik Tezi). Atatürk Üniv. Fen –Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, Erzurum, s. 158

1973 yılında hizmete giren Avanos Lisesi ise yaklaşık 13.859 m²'lik bir alana kurulmuştur. Yabancı dil ağırlıklı eğitim de verilmektedir. Toplam 407 öğrencinin eğitim gördüğü okulda, 16 derslik ve 27 öğretmen ile yönetici vardır. 1997 yılında okulda 325 öğrenci öğrenim görürken, günümüzde öğrenci sayısının artmasında en önemli neden meslek liselerinin yapısındaki değişikliğe bağlı olarak ilköğretim sonrasında öğrencilerin genel liseleri tercih etmeye başlamasıdır. Avanos Lisesinde de yakın çevredeki köy ve kasabalardan öğrenciler eğitim fonksiyonu bakımından Avanos'a bir merkezîyet gücü kazandırmıştır. Okulda öğrenim gören toplam 407 öğrencinin % 29,4 (120)'i çevre köy ve kasabalardan, % 70,6 (287)'i ise kent merkezinden gelmektedir. Avanos Lisesinde dikkati çeken bir diğer özellikte kız öğrenci sayısının erkek sayısından fazla olmasıdır. Toplam 407 öğrencinin %50.6 (206 kişi)'sını kızlar, % 49.4 (201 kişi)'ünü ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu da günümüzde Avanos'ta kız öğrencilerinin okula gitmemeleri şeklindeki düşüncesinin yok olduğunu göstermektedir.

Avanos'taki bir diğer orta öğretim kurumu da, 1964 yılında Akşam Kız Sanat Okulu adıyla hizmete giren meslek lisesidir. 1970'te okulun ismi Kız Sanat Ortaokulu olmuştur. 1973'te ise Kız Meslek Lisesi adını almıştır. Okul 2768m²'lik bir alan üzerine kurulmuştur. Okulda 54 öğrenci eğitim görmektedir. Okulda el sanatları, çocuk gelişimi, tekstil – konfeksiyon vb. bölümler vardır. Okulda 6 derslikte toplam 19 öğretmen ve yönetici hizmet vermektedir. Okuldaki 54 öğrencinin %94.4 (51 kişi)'ünü kız öğrenciler, %5.6 (3 kişi)'sını ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Okuldaki 54 öğrencinin %29.6 (16 kişi)'sı çevre köy ve kasabalardan gelmektedir. Bu da Meslek Lisesinin eğitim fonksiyonunun Avanos'a kazandırdığı merkezîyetçi gücü gösterir. Okuldaki toplam 54 öğrencinin %70.4 (38)'ünü ise kent merkezinden gelen öğrenciler oluşturur.

Avanos'taki ortaöğretim kurumlarından İmam Hatip Lisesi ise 1993'te kurulmuştur. Okul 3830m²'lik bir alana kurulmuştur. Okuldaki toplam 33 öğrencinin %45.4 (15)'ünü erkek öğrenciler, %54.6 (18)'sını ise kız öğrenciler oluşturmaktadır. Okulun mevcudunun az olmasında son yıllarda meslek liselerine ve özellikle İmam Hatip Liselerine olan ilginin azalması etkili olmuştur. Okuldaki öğrencilerin bir kısmı

evre köy ve kasabalardan gelmektedir. 12 derslikli okulda 10 ğretmen görev yapmaktadır.

Avanos'ta ortaöğretim okullarında ğrenci başına düşen alan 58.4m²'dir. Bu değerin en yüksek olduğu okul 145 m²/ğrenci ile Endüstri Meslek Lisesidir. Öğrenci başına düşen alanın en az olduğu okul ise 34 m²/ğrenci ile Avanos Lisesi'dir (Tablo 3.23).

Ortaöğretim kurumlarında toplam 43 derslik vardır. Bu sayı ortaöğretime devam eden toplam ğrenci sayısına oranlandığında, derslik başına 13.7 ğrenci düşer. Bu sayıda standartların oldukça altındadır.

Ortaöğretim kurumlarındaki toplam ğrenci sayısını (590 kişi), bu kurumlarda çalışan ğretmen sayısına oranladığımızda ğretmen başına 7 ğrenci düşer.

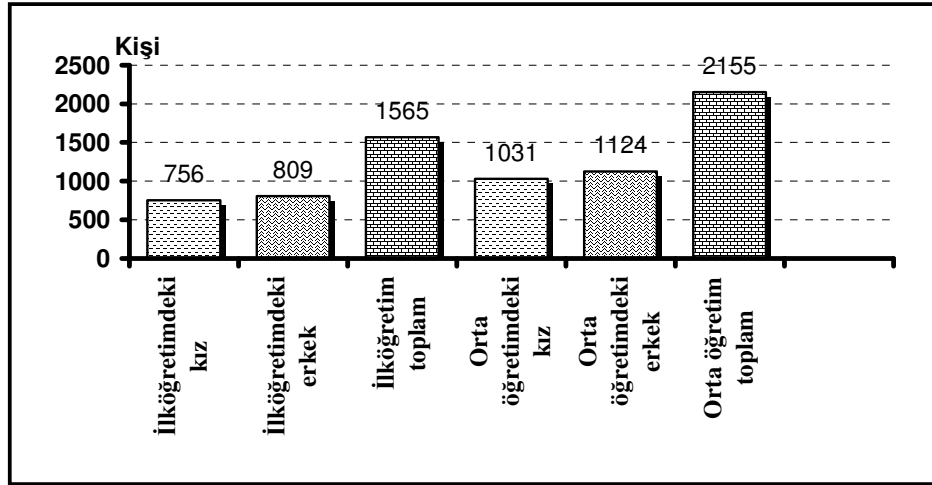
Avanos'ta ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencileri cinsiyete göre değerlendirdiğimizde, bütün okulların toplamında erkeklerin fazlalığı dikkat çeker (Tablo 3.31, Şekil 3.33). Kentte liselere devam eden toplam 590 öğrencinin %53.3 (315)'ünü erkek öğrenciler, % 46.7 (275)'sini ise kız öğrenciler oluşturmaktadır. Endüstri Meslek Lisesi dışında diğer liselerde kız öğrencilerin sayısı erkeklerden fazladır. Endüstri Meslek Lisesi'nde öğrencilerin tamamı (96 kişi) erkek olduğu için diğer liselerde kız öğrencilerin lehine olan fazlalık, bütün liseler dikkate alındığında erkeklerin eline geçer (Tablo 3.23, Şekil 3.33).

Avanos'un çevresindeki köy ve kasabalardan gelen öğrenciler bütün ortaöğretim kurumlarına devam eden ğrenci sayısının (590 kişi) % 31 (183)'nı oluşturur. Çevreden gelen öğrencilerde kız-erkek ayrımının belirgin olmadığı dikkati çeker. Özellikle kent merkezi ile çevre köy ve kasabalar arasındaki ulaşım bağlantısının iyi olması ve halkın eğitim konusundaki bilinçliliği, Avanos'taki ortaöğretim kurumlarına çevre köylerden de ğrenci gelmesine yol açmıştır. Avanos'a eğitim fonksiyonu konusunda merkeziyet gücünü ortaöğretim kurumları kazandırmıştır.

Tablo 3.24. Avanos Kentinde İlköğretim ve Liselere Devam Eden Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Ayrımı (2003).

Eğitim Kurumu	ÖĞRENCİ SAYISI					
	Kız	%'si	Erkek	%'si	Toplam	%'si
Ahmet Ergun İlköğretim O.	113	51,5	106	48,5	219	13,9
Alaaddin İlkokulu	44	47,3	49	52,7	93	5,9
Bahçelievler İlköğretim O.	100	42,5	135	57,5	235	15
Cumhuriyet İlköğretim O.	91	54,8	75	45,2	166	10,6
Kızılırmak İlköğretim Ok.	92	46,2	107	53,8	199	12,7
M. Akif Ersoy İlköğretim O.	249	48,4	265	51,6	514	32,8
N .Mustafa Ergün İlköğretim O.	67	48,2	72	51,8	139	8,8
Toplam	756	48	809	52	1565	100
Avanos Lisesi	206	50,6	201	49,4	407	68,9
Meslek Lisesi	51	94,4	3	5,6	54	9,1
Endüstri Meslek Lisesi	--	0	96	100	96	16,2
İmam Hatip Lisesi	18	54,6	15	45,4	33	5,5
Toplam	275	46,7	315	53,3	590	100
Genel Toplam	1031	47,9	1124	52,1	2155	100

Kaynak: Avanos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden.

Şekil 3.25. Avanos Kentindeki İlköğretim ve Lise Okullarında Cinsiyete Göre Öğrencilerin Dağılımı (2003).

Eğitim fonksiyonu içerisinde değerlendirilesi gereken kurumlardan biri de Halk Eğitim Merkezidir. 8'i geçici 37 personelin görev yaptığı İlçe Halk Eğitim Merkezi 1976 yılında hizmete girmiştir. Toplam 1286 m²'lik bir alanda kurulmuştur. Bu eğitim kurumu, okuma- yazma kursları yanında, düzenlediği makine – nakış, giyim,

trikotaj, el sanatları, çini –seramik, a.ç.e.p., bilgisayar, yabancı dil ve trafik kursları ile Avanos nüfusuna bilgi ve mesleki beceri kazandırmaktadır.

Fotoğraf 3.5. Avanos Lisesi’nden bir görünüm.

3.1.1.4. Sağlık Fonksiyonu

Avanos’a merkezilik özelliği kazandıran hizmet fonksiyonlarından biri de, sağlık hizmetleridir. Avanos’ta sağlık hizmetleri Kızıllırmak’ın güney yakasında, Nevşehir yolu çıkışında tek katlı bir binada Avanos Sağlık Grup Başkanlığı ve Merkez Sağlık Ocağında verilir. Yine kentte yeni açılan 2. no’lu Sağlık Ocağı da Avanos Merkez Sağlık Ocağının yükünü hafifletmiştir. Bunun dışında Avanos’ta özel sağlık muayenahaneleri de vardır.

Bu faaliyet alanında çalışanların sayısı 64 olup, hizmetler fonksiyonunda çalışanların (2332 kişi) % 2,74 (64 kişi)’ünü oluşturur (Tablo 3.25).

Tablo 3.25. Avanos'ta Sağlık Fonksiyonunda Çalışanların Dağılımı (2003).

Sağlık Birimi	Doktor	Hemşire – Ebe- Sağlık Memuru	Yardımcı Hizmet Personeli	Toplam
Avanos Sağlık Grup Başkanlığı-Sağlık Ocakları	13	24	9	46
Özel Sağlık Muayeneleri	10	5	1	18
Toplam	23	29	10	64

Kaynak: Avanos Sağlık Grup Başkanlığından.

Kentte sağlık hizmeti veren en önemli kuruluş şüphesiz Avanos Sağlık Grup Başkanlığı'dır. Hasta muayenesi ve tedavisi ile ağır olmayan yaralanma olayları gibi birinci basamak sağlık hizmetlerinin verildiği merkezde, 2002 yılı itibariyle 46 personel hizmet vermektedir. Bunların 13 tanesini doktor, 8 ebe, 8 hemşire, 3 sağlık memuru, 3 çevre sağlığı teknisyeni ve 2 laborant ile 9 tanesi yardımcı hizmet personelidir. Kentte, binasının yapımı tamamlanmış ikinci bir sağlık ocağının bu yıl hizmete girmesi bekleniyor. Böylece merkez sağlık ocağının yükü biraz daha hafiflemiş olacak. Avanos'ta imar planlarında Kızılırmak'ın güneyinde bir de hastane alanı belirlendiği halde ilçeye henüz yapılmamıştır. Bunda, kentin Nevşehir (17 km) ve Kayseri gibi büyük merkezlere yakın olması etkilidir. Zaten sağlık ocağına gelen hastaların bir kısmı Nevşehir'deki Devlet Hastanesi'ne sevk edilmektedir. Bu nedenle Avanos, Nevşehir ve Kayseri'nin sağlık fonksiyonu etki sahasındadır.

Merkez Sağlık Ocağı'na bir günde ortalama 70–90 hasta başvurur. Bir yıl içerisinde başvuran ortalama hasta sayısı ise 30000–35000 kadardır. Başvuruların % 20–30 kadarı etki sahasından gelir. Bu da Avanos kentini sağlık fonksiyonu bakımından gelişmiş bir merkeziyet gücüne sahip olmadığını göstermektedir. Bunda, Avanos'un bazı köy ve kasaba yerleşmelerinde bulunan sağlık evleri ve sağlık ocakları da etkili olmaktadır.

Kentte, sağlık hizmeti vererek sağlık fonksiyonu bakımından kentin etrafında etki sahası oluşturan diğer kuruluşlarda özel sağlık muayenahaneleridir. Kentteki 11 özel muayenehane 10 doktor, 5 tane de hemşire- sağlık memuru –teknisyen çalışmaktadır.

Kentteki sağlık birimlerinin etki sahası, hemen hemen tüm yönetim bölgesini kapsarken köylerin uzaklığı arttıkça hasta başvuru sayısı azalır. Özellikle ilçe merkezinin kuzeyindeki bazı yerleşmelerin kente uzak oluşu, Avanos kentinin sağlık fonksiyonu etki gücünü azaltmaktadır. Kentte bulunan sağlık birimlerinin kapasitelerinin yetersizliği, bazı hastalıkların teşhis ve tedavisinin ancak tam teşekkülü hastanelerde yapılabilmesi, bazı yerleşmelerde yaşayanların yakın olması nedeniyle sağlık sorunları için Nevşehir ve Kayseri'yi tercih etmelerine neden olmaktadır.

Araştırma sahasında sağlık birimlerine en fazla başvuranları, hassas grup olmaları nedeniyle kadınlar oluşturmaktadır.

3.1.1.5. Ulaşım Fonksiyonu

Avanos'un kurulup gelişmesinde, coğrafi konumunun hazırlamış olduğu ulaşım fonksiyonunun avantajı da olmuştur. Tarih boyunca önemli bir ulaşım hattı üzerinde yer alan Avanos'ta gerek Türklerden önce gerekse Selçuklu ve Osmanlılar döneminde ulaşımın geliştiğini gösteren bazı eserler vardır. Avanos aynı zamanda tarihi İpek Yolu üzerinde bulunmaktadır. Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Anadolu'da ticarete daha fazla önem verilmesiyle ticaret yolları da gelişme göstermiştir. Kenti yakın ve uzak çevresine bağlayan tek ulaşım şekli karayolu ulaşımıdır.

Avanos kentinde faal nüfusun (3642 kişi) % 5,6 (204 kişi)'sı ulaşım fonksiyonunda çalışmaktadır. Bu oranda, ulaşımın hizmetler fonksiyonu içinde geri planda kaldığını göstermektedir. Kentte ulaşım fonksiyonlarında çalışanların (204 kişi) % 10,7 (22 kişi)'si, haberleşme hizmetlerinde çalışmaktadırlar. Avanos kenti, yönetim bölgesi içerisindeki köy ve kasaba yerleşmelerinin haberleşme bakımından da merkezi durumundadır. Posta hizmetleri bakımından Avanos kenti, çevredeki köy yerleşmelerine göre merkezi konumdadır.

Araştırma sahasında ulaşım hatlarının doğrultusu üzerinde yer yüzü şekilleri kadar turizm faaliyetleri de etkili olmuştur. Avanos'u çevredeki yerleşmelere bağlayan yolların bir kısmı Kızılırmak vadisini izlerken bir kısmı da Kızılırmak'a bağlanan ve çevreden gelen vadileri izler. Avanos aynı zamanda Kayseri-Ankara karayolu üzerinde bulunmaktadır. Aynı zamanda Doğu ve Güneydoğuyu, Ege ve Akdeniz'e bağlayan yol Avanos'un hemen güneyinden geçmektedir. Bu nedenle şehir Kızılırmak'ın güneyinde bir gelişme göstermektedir.

Avanos'un etkisi altında bulunduğu çevre illerle de ulaşım imkanı iyi denilebilecek durumdadır. Avanos Nevşehir'e 17 km uzaklıktadır. Nevşehir ile düzenli olarak ulaşımı sağlayan ve belediye denetiminde 8 araçlı bir şirket vardır. Bu araçlar hafta içi ve sonu her yarım saatte sabah 8 ile akşam 6 saatleri arasında hizmet vermektedir. Şüphesiz akşam vakitlerindeki araç saatlerinin biraz daha geriye çekilmesi faydalı olacaktır. Avanos, Nevşehir'den sonra en fazla tesir altında bulunduğu Kayseri iline ise 90 km uzaklıktadır. Zaten Avanos Kayseri – Nevşehir – Ankara devlet yolu üzerinde bulunduğu için bu üç şehirle de iyi bir ulaşım imkanına sahiptir.

Avanos'u çevredeki Kapadokya'nın önemli yerleşim alanlarına bağlayan yollar asfalt niteliktedir. Avanos Ürgüp'e 15 km, Zelve'ye 5 km, Çavuşin'e 7 km, Göreme'ye 15 km, Uçhisar'a 8 km uzaklıktadır.

Avanos'u çevre ilçelere bağlayan yollar yine asfalt niteliktedir. Avanos Gülşehir'e 26 km, Ürgüp'e 18 km, Derinkuyu'ya 50 km, Hacıbektaş'a 44 km ve Kozaklı'ya 73 km uzaklıktadır. Kentin hemen bütün köyleriyle ulaşım imkanı oldukça iyidir. Kenti yollara bağlayan yolların büyük bir kısmı asfalt niteliktedir. Avanos'ta toplam 144 km asfalt, 31 km stabilize, 3 km tasfiye olmak üzere toplam 178 km yol uzunluğu vardır. Avanos'ta aynı zamanda şehirler arası otobüslerin hareket ettiği ve dört firmanın yazıhanesinin bulunduğu ama Kayseri – Nevşehir – Ankara –Konya güzergahındaki araçlarında girdiği bir terminal vardır. Kalkış merkezi Nevşehir ve Kayseri olan otobüsler yol üzerinde bulunan Avanos'un terminaline uğrar. Kayseri'den batıya giden otobüs firmaları ile merkezi Nevşehir'de bulunan otobüs firmalarının Türkiye'nin değişik illerine gönderdiği otobüsler daima Avanos'tan da yolcu alır.

Kalkış merkezi Nevşehir ve Kayseri olan, Avanos bağlantılı olarak çeşitli illere 72 sefer yapılmaktadır (Tablo 3.33). Bu da Avanos'un yolcu trafiğinde önemli bir yeri olduğunu gösteriyor. Türkiye'nin değişik illeri ile bağlantısının iyi olmasında, daha öncede belirttiğimiz gibi Kayseri – Nevşehir –Aksaray karayolu üzerinde bulunması etkilidir. Araştırma sahasında başta Kayseri ve Ankara olmak üzere Konya, İstanbul, Antalya ve Adana gibi şehirlere günde 100 – 150 yolcu gitmektedir. Aynı şekilde, söz konusu illerden de Avanos'a önemli bir yolcu akını vardır. Yolcu trafiği özellikle turizm sezonunda daha da büyük noktalar ulaşmaktadır.

Tablo 3.26. Kalkış Merkezi Nevşehir İle Kayseri Olan ve Avanos'ta Yazıhaneleri Bulunan Otobüslerin Gittikleri İller ve Sefer Sayıları (2002).

İl – İlçe Adı	Sefer sayısı
İstanbul	7
Ankara	14
Konya	10
Kayseri	18
Antalya	4
İzmir	1
Adana	3
Mersin	3
Marmaris	2
Bodrum	1
Kuşadası	1
Selçuk	1
Kahramanmaraş	1
Şanlıurfa – Gaziantep	1
Fethiye	2
Alanya	3
Toplam	72

Kaynak: Avanos Kenti Şehirlerarası Otobüs Terminalinden.

Avanos'tan aynı zamanda doğudan batıdan gelen bazı otobüs firmaları da geçmektedir. Ancak bunlar kentten yolcu almazlar.

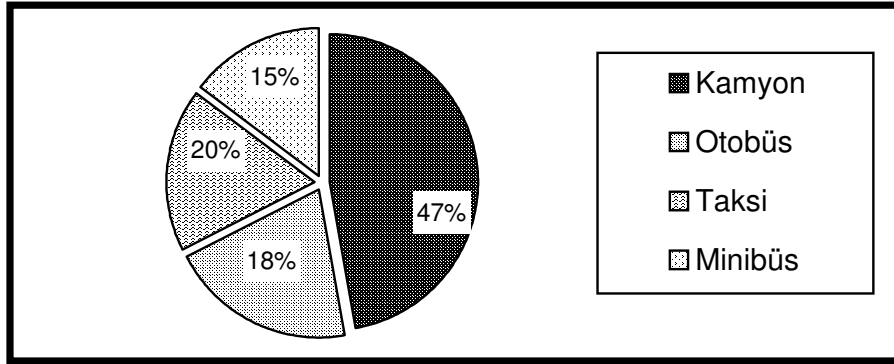
Kentte ulaşım alanında çalışan, ticari motorlu araç sayısı 2002 yılı itibariyle 89'dur (Tablo 3.27).

Tablo 3.27. Avanos Kentinde Ticari Motorlu Taşıt Sayısı (2002).

Taşıt Türü	Sayısı (Adet)	%'si
Kamyon	42	47.2
Otobüs	18	20.2
Minibüs	13	14.6
Taksi	16	18.0
Toplam	89	100.0

Kaynak: Anket ve Mülakat Sonuçlarından.

Avanos kentindeki toplam 89 olan ticari motorlu taşıtların %52.8'ini (47 adet) yolcu taşımacılığı ile ilgili taşıtlar oluşturur. Bunlar içerisinde sayı olarak en yaygını otobüslerdir. 18 otobüsün 8 tanesi Avanos'un Nevşehir ile olan günlük ulaşımını sağlamaktadır. Diğer otobüsler ise Avanos'un çevresindeki ilçe belediye yerleşimleri ile olan bağlantısında kullanılır. Kentte yük taşımacılığında kullanılan kamyon sayısı 42 tanedir. Bu kamyonların büyük bir kısmı (28 adet) kentteki tuğla fabrikalarının üretimini dağıtma işinde kullanılır. Yük taşımacılığında kullanılan kamyonlar (42 adet) ticari motorlu taşıtların %42.2'sini oluşturur (Tablo 3.27, Şekil 3.26).

Şekil 3.26. Avanos Kentindeki Ticari Motorlu Taşıtların Türlerine Göre Dağılımı.

Avanos'un çevredeki yerleşmelere bağlayan yollardan trafik yoğunluğu en fazla olanı Nevşehir'i Kayseri'ye bağlayan yoldur. Daha önce de belirttiğimiz gibi Avanos günümüzde bu yol çevresinde gelişme göstermektedir. Doğu ve Güney doğu Anadolu'yu Ege ve Akdeniz'e bağlayan bu yolda trafik oldukça yoğundur. Günlük karşılıklı olarak geçen araç sayısı 400 – 500 kadardır. Bu araçların büyük bir kısmını ise yük ve yolcu taşımacılığında kullanılan ticari araçlar oluşturur. Avanos'ta trafik yoğunluğunun fazla olduğu bir yolda Avanos –Gülşehir – Hacıbektaş –Kırşehir yoludur. Bu yoldan günlük geçiş yapan araç sayısı ise 70 – 80 kadardır.

Avanos'ta ulaşım faaliyetleri turizm açısından da gelişmesi gerekli olan bir sektördür. Kapadokya turizminin geliştirilmesi amacıyla Nevşehir'in Gülşehir İlçesi'nde 1998 yılında hizmete geçen Tuzköy Havalimanı Türkiye'nin en önemli 8 havalimanından biridir. 1998 yılında hizmete geçmesine karşın Devlet Havalimanları Genel Müdürlüğü ve yapımı üstlenen firma arasındaki anlaşmazlıklardan dolayı kule inşaatı 2 aylık bir çalışmanın ardından tamamlanmıştır. Yaklaşık 900.000 YTL lik bir

yatırımın yapıldığı havalimanı yoluyla 2005 yılında 15.945 yabancı turist Kapadokya'yı ziyaret etmiştir⁶⁸. (Foto 3.6)

Fotoğraf 3.6. Tuzköy Havalimanı Kapadokya'da turizmin gelişmesine yönelik yapılan yatırımlardan bir tanesidir.

Kaynak : www.kenthaber.com adlı internet adresi.

Avanos'ta kent içi ulaşım ise gelişmemiştir. Kısa bir zaman öncesine kadar yatay yönde çok geniş alana yayılmadığı için kentte şehir içi ulaşım önemsenmemiştir. Ama son yıllarda özellikle Kızılırmak'ın güneyinde kentin geniş bir alana yayılması üzerine; Kızılırmak'ın kuzeyindeki kent merkezi ile güneyindeki konut alanları arasında sefer yapan iki minibüs işlemeye başlamıştır.

3.1.1.6. Ticaret Fonksiyonu

Avanos, coğrafi konumundan dolayı tarihi devirlerden bu yana önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Tarihi ipek yolu üzerinde olan Avanos'ta ticaret, Anadolu'da Selçukluların hakimiyeti başladıktan sonra daha da ilerlemiştir. Nitekim, Anadolu Selçuklu Devleti, Anadolu'da ticareti geliştirmek için ticaret yolları üzerine han, kervansaray gibi eserler yapmışlardır. Avanos ve yakın çevresinde bunun en iyi örneği de Saruhan Kervansarayı'dır. Avanos'a 6 km uzaklıkta olup çok yıpranmasına rağmen

⁶⁸ www.kenthaber.com adlı internet adresi.

en güzel Selçuklu eserlerindendir. Kervansaray'da Kayseri Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

Avanos kenti, gerek sahip olduğu nüfus potansiyeli ve gerekse merkezi konumu nedeniyle çevredeki kırsal yerleşmeleri geçmişten günümüze etki altında tutarak, belirli bir ticari aktiviteye sahip olmuştur. Ticaret fonksiyonundaki gelişme, kentin ilçe yönetim merkezi olmasından, ve turizme açılmasıyla hız kazanmıştır. Yönetim merkezi olmasıyla çevredeki etki sahasından da kente daha fazla nüfus gelmeye başlamıştır. Yine 1985'li yıllardan sonra Kapadokya ve dolayısıyla Avanos'ta turizm alanındaki gelişme, turizm sezonunda da olsa kente daha fazla insan gelmesine neden olmuştur. Bu da ticari canlılığı kat kat artırmıştır.

Avanos'ta ticaret fonksiyonunda çalışanların sayısı 922 olup hizmetler fonksiyonunda çalışanların (2332 kişi) % 25.32 gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Tablo 3.28. Avanos Kentinde İşkollarına Göre Ticaret İşyeri ve Çalışanların Sayısı (2004).

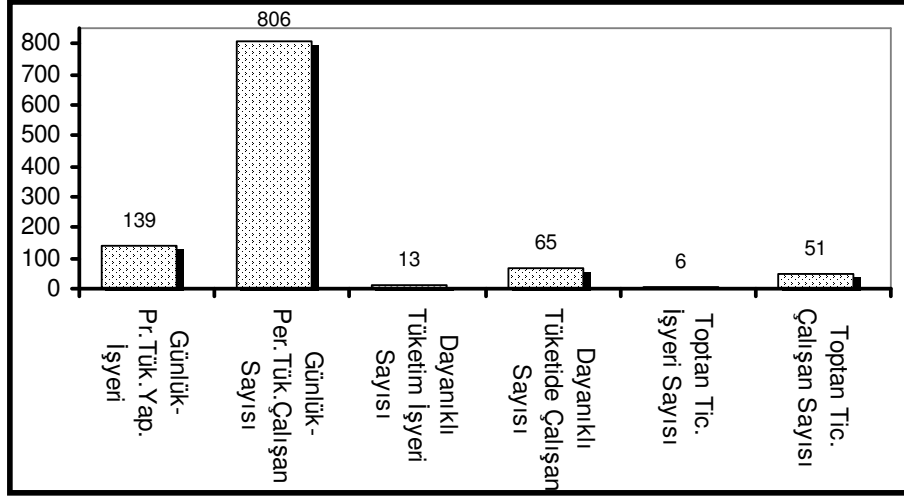
İş Yeri Türü	İşyeri Sayısı	%'si	Çalışan Sayısı	%'si
1.Perakende Ticaret	152	96,2	871	94,46
<i>A.Günlük ve Periyodik Tüketim</i>	<i>139</i>	<i>88</i>	<i>806</i>	<i>92,53</i>
Bakkal – Market	43	27,2	249	30.89
Giyim	17	10,8	62	7,69
Kahvehane – Çay Ocağı	24	15,2	83	10.29
Diğerleri	55	34,8	212	26.30
<i>B.Dayanıklı Tüketim</i>	<i>13</i>	<i>8,2</i>	<i>65</i>	<i>7.46</i>
İnşaat Malzemeleri	10	6,3	35	4.01
Ev Eşyaları	3	1,9	30	3.44
2.Toptan Ticaret	8	3,8	51	5.53
Gıda	3	0,6	14	1.51
Zahireci	5	3,2	37	4.02
Toplam	158	100	922	100

Kaynak: Avanos Esnaf ve Sanatkarlar Odası Başk. , Anket-Mülakat Sonucu

Avanos'ta ticari faaliyetlerin büyük çoğunluğunu perakende ticaret oluşturur. Kentteki toplam ticari işyeri sayısının (158 işyeri) % 96,2 (152 işyeri)'sini perakende

ticaret yapan işyerleri oluşturmaktadır. (Tablo 3.35, Şekil 3.35). Tarımsal üretimin sanayi üretimine göre daha geride olması toptan ticareti de sınırlandırmıştır. Nitekim kentteki ticari işyerlerinin sadece %3,8(6 işyeri)'ini toptan ticaret yapan dükkanlar oluşturmaktadır.

Araştırma sahasında perakende ticaret işyerleri daha çok gıda ve giyim günlük ve periyodik tüketim malları satan dükkanlardan oluşmaktadır. Nitekim toplam işyeri sayısının %27,2 (43 adet)'sini market ve bakkallar oluşturmaktadır. Giyim eşyası satan işyerleri %10,8 kahvehane ve çay ocakları %15,2 ile diğerleri eklendiğinde günlük ve periyodik ihtiyaçlara yönelik satış yapan işyerlerinin oranı %88'e ulaştı. İnşaat malzemesi ve ev eşyaları gibi dayanıklı tüketim mallarının satıldığı dükkanlar ise tüm işyerlerinin sadece %8,2 (13 adet)'ini oluşturur (Tablo 3.28, Şekil 3.27).

Şekil 3.27. Avanos Kentinde Ticari İşyerleri ve Çalışanların Dağılımı.2004.

Avanos'ta ticari faaliyetlerin ilkinin, kentin etki sahasında üretilen tarımsal ürünlerin kentte pazarlanması veya yakın tüketim merkezlerine gönderilmesi oluşturur. Avanos'un etki sahasındaki yerleşmelerde üretilen tarımsal ürünler arasında en fazla ticarete sahne olan tür ise meyve ve sebzelerdir. Kentte ticari aktiviteyi arttıran diğer bir üründe toprak sanayisinde üretilen tuğla ve kiremitlerdir. Modern sanayi konusunda görüleceği üzere, kentteki 7 tuğla ve kiremit fabrikasında bir yılda üretilen ve pazarlanan tuğla sayısı 3.5 milyonu aşmaktadır.

Kentte ticari aktivite, daha öncede değinildiği gibi turizm sezonunda daha da artar. Özellikle yaz mevsiminde kente gelen turistler gerek perakende ticaret işyerlerine

gerekse imalat sanayi alanında faaliyet gösteren, çanak – çömlek ve onyx⁶⁹ atölyelerine önemli bir döviz bırakır. Bu da ticari canlılığı önemli ölçüde artırır. Özellikle kış mevsiminde turizm aktivitelerinin azalmasına bağlı olarak ticari faaliyetlerin kapasitesinde de bir azalma görülür. Kış mevsimindeki ticari faaliyetler daha çok gıda ürünleri ile sınırlıdır. Avanos’a ticari faaliyetlerin üçüncüsünü ise kentte üretilmeyen sanayi ve tarım ürünlerinin gerek kent nüfusu gerekse etki sahasındaki nüfusa sunulması oluşturur. Kente gelen sanayi ürünlerinin büyük çoğunluğu fiziki bakımdan yakın olan Kayseri’de üretilir.

Kentte, cuma günleri kurulan haftalık pazar, araştırma sahasında ticari aktiviteyi daha da artırır. Haftalık pazarda daha çok gıda ve giyim malları satışa sunulur. Kentte kurulan pazar, kente belirli genişlikte bir etki sahası sağlar. Pazara gelen tarımsal ürünlerin büyük çoğunluğu kentin yönetimi altındaki etki sahasından gelir.

Avanos’un bütün köylerinden, gıda ve giyim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çok sayıda insan bu pazara katılır. Bu nedenle haftalık pazarın kurulduğu Cuma günleri kentte ticari aktivitenin en yüksek olduğu günü oluşturur. Avanos pazarında dikkati çeken bir özellikte, pazara süt ve süt ürünlerinin de getirilmesidir.

Haftalık pazarın oluşturduğu etki sahası, köylerin kentle olan uzaklığı ile sınırlıdır. Haftalık pazarın etkisinin en yoğun olduğu saha, Avanos’un hemen yakın çevresindeki köy yerleşmeleridir. Buna karşılık, özellikle ilçe merkezinin kuzeyindeki köylerde, kente uzak olmaları nedeniyle pazarın oluşturduğu etki azalır. Haftalık pazarın hemen karşısında kullanılan canlı hayvan pazarı da küçük de olsa bir ticari aktivite sağlar. Avanos’un çevresindeki kırsal yerleşmelerden gelen büyük ve küçükbaş hayvanlar burada satışa sunulur.

3.1.1.7. Turizm Fonksiyonu

Turizm; günümüzde döviz girdisini arttıran, istihdam yaratıcı özellikleriyle ulusal ekonomiye katkıda bulunan uluslar arası kültür ve ticaret alanlarındaki etkisiyle dünya barışının korunmasında büyük payı olan bir sektördür. Yapı itibarıyla dinamik bir sektör olan turizm, aynı zamanda ekonominin diğer sektörleri içinde lokomotif gücü işlevini sürdürmektedir. Ekonomik, sosyal ve doğal çevre ile sürekli iletişim içerisinde çok yönlü bir faaliyet olan ve bünyesinde ulaşım, konaklama, yeme – içme, alış – veriş,

⁶⁹ Yörede mermerden hediyelik eşyalar yapan atölyeler.

seyahat organizasyonu gibi hizmetlerin tümünü içeren turizm, 21. y.y.'a girerken telekomünikasyon ve enformasyonun yanı sıra dünyanın üç ana hizmet sektörü arasında yer almaktadır.⁷⁰

Doğanay'a göre Turizm; dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, sportif karşılaşmalar, yapma, temsil veya konser verme, bilgi ve görgüsünü arttırma gibi amaçlarla; ya da, sadece zevk için (duygusal amaçlarla) yapılan gezi (seyahate çıkma), demektir.⁷¹

Özgüç ise Turizmi, dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla yolculuğa çıkmak olarak tanımlamaktadır.⁷²

Ülkemizde ilk turizm etkinliklerinin, 1890 yılında yürürlüğe giren *Seyyahlara Tercümanlık Edenler Hakkında Tatbik Edilecek 190 Sayılı Nizamname* ile başladığı konusunda görüş birliği bulunmaktadır. 19. yy'ın sonları ile 20 yy'ın başlarında *Orient (Doğu) Express*'in İstanbul'a düzenlemeye başlamasıyla birlikte oteller açılmaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu 1923 yılında Raşit Saffet Atabinen ve bir grup aydın tarafından kurulan *Seyyahın Cemiyeti*, turizm alanında faaliyet gösteren ilk kuruluş olarak bilinir. Bu cemiyet ismini daha sonra *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu* olarak değiştirerek, çalışmalarına devam etmiştir. Bu kurum uzun yıllar turizm konusunda devlet organı gibi çalışmıştır. Kurumun çalışmaları sonucunda Türkiye'nin ilk turizm afişleri, ilk karayolları haritası bastırılmış, rehberlik sınavları ve turizm ile ilgili incelemeler yapılmıştır.⁷³

Ülkemizde turizm ile ilgili ilk kamu örgütlenmesi 1934 yılında 2450 sayılı *İktisat Vekaleti Teşkilat ve Vazifeleri Kanunu* ile birlikte gerçekleşmiştir. Daha sonra, *Turizm Masası* ve *Turizm Müdürlüğü* isimlerini almıştır. Bununla birlikte, 1950 yılında çıkarılan 5647 sayılı *Turizm Müesseseleri Teşvik Kanunu* Türkiye'de turizmin geliştirilmesi amacıyla çıkarılan ilk yasal düzenlemedir.⁷⁴

⁷⁰ Kapadokya' da Mevcut Durum Raporu, 2002, s. 169

⁷¹ Doğanay, H., 2001., Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, 3.Baskı, Konya.

⁷² Özgüç, N., 1998., Turizm Coğrafyası. Çantay Kitabevi. İstanbul. s:15.

⁷³ A.g.e. s: 509.

⁷⁴ Akdoğan, M., 2001., Genel Turizm İlkeler-Kavramlar. Ankara, s:83.

1953 yılında ise 6086 sayılı *Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu* ile turizme yönelik özel yatırımcılar teşvik yoluna gidilmiştir. Bu dönemlerde Turizm Bankası A.Ş. kurulmuş ve Turizm işletmecilik faaliyetleri Turban A.Ş. tarafından sürdürülmüştür⁷⁵.

1970'li yıllar ise Türkiye'de turizm faaliyetlerinin daha planlı olarak sürdürüldüğü bir dönemdir. Çeşitli fiziksel planlama çalışmaları gerçekleştirilmiş olup, örnek tesisler olarak bilinen yat limanları, konaklama vb. yatırımlar devlet eli ile gerçekleştirilmiştir. 1982 yılında ise yürürlüğe giren 2634 sayılı *Turizmi Teşvik Yasası* ile turizm sektörünü düzenleyecek, geliştirecek düzenleneler yapılmaya çalışılmıştır⁷⁶.

Türkiye turizminde 1990'lı yıllar, tesislerin doluluk oranlarını yükseltmek amacıyla tanıtma ve pazarlanmaya hız verilmesi ve yine arz kapasitesindeki artışa paralel olarak hat safhaya ulaşmış olan eğitilmiş işgücü ihtiyacının giderilmesi çabalarına sahne olmuştur. Çevrenin korunması, doğal ve kültürel kaynakların taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanıma açılmaması arayışlarına yönelmiştir⁷⁷.

Avanos'ta turizm sektöründe çalışanlar (345 kişi), iktisaden faal nüfusun (3642 kişi) % 9.49'unu oluşturmaktadır. Ayrıca turizm sektöründe çalışanlar tüm hizmetler sektöründe çalışanların (2332 kişi) % 14.79'unu oluşturur.

3.1.1.7.1. Avanos'ta Turizm Sektörü ve Turizm Faaliyetlerinin Tarihi Gelişimi

Avanos'ta turizme yönelik hareketler, Kapadokya bölgesine verilen önemle orantılı olarak 1960'lı yıllarda görülmeye başlar.

Bölgenin turistik öneminin giderek artmasında, Nevşehir'in Uçhisar İlçesi'nde 1969'da hizmete giren turistik Kaya Oteli'nin inşa edilmesi büyük rol oynadı. Otel, Fransız otelcilik firması olan **Clup Mediterranee** tarafından finanse edilmiş ve Uçhisar yakınlarındaki tuf yapılı Güvercinlik kayalıklarına oyulmak suretiyle inşa edilmiştir⁷⁸.

Avanos'taki çanakçılığa ilgi duyarak gelen yabancı turistlerin sayılarının yıldan yıla artması, konaklama tesislerine olan ihtiyacı gündeme getirmiştir. Halk evlerini pansiyona dönüştürerek turizm hizmetine sunuşlardır. Ancak turist sayısındaki

⁷⁵ Zaman, S.,2005, Kemer'in Turizm Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, s:113, Erzurum.

⁷⁶ A.g.e., s: 114

⁷⁷ A.g.e., s:115.

⁷⁸ Doğanay, H., 2001., Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, 3.Baskı, Konya.

artış karşısında bu çözüm de yetersiz kalınca büyük konaklama tesisleri yapılmaya başlamıştır.

Şüphesiz Avanos, hem fiziki coğrafya özellikleri hem de beşeri ve ekonomik coğrafya özellikleri açısından Kapadokya'nın bir parçasıdır. Bu nedenle turizm değerleri, turizm potansiyeli, turizm sorunları bakımından da Avanos'u Kapadokya Turizminden ayrı bir parça gibi düşünmek yanlış olur. Bu nedenle çalışmamızın bu kısmında Avanos'un Turizm özelliklerini Kapadokya ile bir bütün olarak değerlendireceğiz.

Morfolojik karaktere dayalı coğrafi sınır 23 Şubat 1973 tarih 7/5811 sayılı Bakanlar Kurulu kararnamesi ile "Turistik Gelişmede Öncelikli Bölge" adı altında; Nevşehir ili sınırları içinde kalan alan, Kayseri ili sınırları içinde kalan Soğanlı Vadisi koordinatlar belirterek "Kapadokya Bölgesi" olarak tanımlanmıştır⁷⁹

Yine Bakanlar Kurulu'nca, 30/8/1989 tarihli ve 89/14499 sayılı kararnamesi ile, Nevşehir ve Çevresi Turizm Alanı olarak kararlaştırılmıştır. 1992 yılından itibaren kısa adı TUSAP olan Turizm Sektörü Ana Planı çalışmaları ile; çok boyutlu ölçeklenme ve kümeleme analizi gibi istatistiksel yöntemler kullanılarak 17 alt bölge elde edilmiştir. Bu ayrıma göre Nevşehir kendi başına bir bölge olarak (16. Bölge) değerlendirilmektedir⁸⁰.

Bölgede İl Turizm Müdürlüğü'nün yanı sıra Turizm Geliştirme ve Tanıtım Vakfı, Kapadokya Turizm İşletmecileri Derneği Kaptid, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği TURSAB'IN sadece temsilciliği, Profesyonel Turist Rehberleri Derneği PROTURED ve Turizm Sevenler Derneği TURSED gibi bazı dernekler bulunmaktadır.

Bölgedeki konaklama tesisleri resmi olarak Kapadokya Turistik İşletmeciler Derneği (KAPTİD) bünyesinde örgütlenmişlerdir. Kapadokya Profesyonel Turist Rehberler Derneği'ne 114 kokartlı rehber kayıtlı bulunmaktadır. 1991 yılında Kapadokya Profesyonel Turist Rehberleri Derneği olarak kurulan dernek, 1998 yılında isim değiştirmiştir. Son yıllarda üye rehber sayısının 200 aştığı bilinmektedir.

⁷⁹ Binan, U. B., 1989, "Kapadokya Bölgesi içinde Tarihse Çevrenin Turizm Amaçlı Kullanılmasına Örnek:Güzelyurt-Gelveri",Turizm Yıllığı 1988-1999,Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara.

⁸⁰ İlhan, İ., 1999, Bölgesel Turizm Planlama Örneği ve Nevşehir Modeli. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniv. Sos. Bil. Enst., Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. S:164-166, İzmir.

Turizmi Sevenler Derneği TURSED, 1991 yılında yedi kişiden oluşan kurucu kadroyla Turizm İl Müdürlüğü tarafından kurulmuştur. Turizm Geliştirme ve Tanıtım Vakfı ise Nevşehir Valiliği tarafından kurulmuştur. Bölgedeki Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu, 1994 yılından itibaren her yıl ülke genelinden bilim adamlarının katıldığı ve Nevşehir Turizminin tartışıldığı seminer vb programlar düzenlemektedir.

Kapadokya Turistik Gelişim Projesi

Türkiye’de turizmin gelişmesinde, başlıca ekonomik alanlarda olduğu gibi karma ekonomi modeli uygulanmaktadır. Devlet, özel turizm altyapısını oluşturmak, yatırımları özendirmek, her düzeyde turizm eğitimi planlamak ve vermek görevini üstlenmiştir. Üstyapı yatırımları, yasal çerçeve ve düzenlemelerle özel sektöre bırakılmıştır⁸¹.

Kapadokya yöresi 23.02.1973 gün ve 7/5811 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile turizm sektörü açısından öncelikli yöreler arasına alınmış ve gerekli fiziksel planlamaların hazırlanması öngörülmüştür. Tarihi ve doğa güzellikleri nedeniyle Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 10.07.1976 günlü ve A-69 sayılı kararıyla bölge hakkında geniş çaplı koruma ilkeleri ve fiziksel planlama çalışmalarına temel teşkil edecek ana prensipler oluşturulmuştur. Bu prensipler doğrultusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı adına T.C. Kültür Bankası A.Ş. tarafından düzenlenen Kapadokya 1/25 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, 1981 yılında onanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda Kapadokya Turizm Yatırım Alanları aşağıdaki gibi sekiz alt bölgeye ayrılmıştır.

1. Nevşehir Turizm Yatırım Alanları
2. Doğu Nevşehir Turizm Yatırım Alanları
3. Batı Uçhisar Turizm Yatırım Alanları
4. Uçhisar Turizm Yatırım Alanları
5. Ortahisar Turizm Yatırım Alanları
6. Ürgüp Turizm Yatırım Alanları
7. Mustafapaşa Turizm Yatırım Alanları
8. Avanos Turizm Yatırım Alanları

⁸¹ Zaman, S.,2005, a.g.e., s:116

Bu kararname ile Kapadokya’da başta Göreme çevresi olmak üzere, Avanos, Uçhisar, Ortahisar, Kaymaklı ve Derinkuyu dolayları ile, Niğde ili sınırları içinde kalan Ihlara Vadisi çevresi Kapadokya Turizm Gelişim Projesi alanı olarak belirlenmiştir(Şekil 36) .

Yukarıda belirtildiği gibi, 1970’li yıllarda başlayan bölge nazım imar planı çalışmaları çok uzun sürmüş ve hatta onandıktan sonra yürürlüğe girmesi tam beş yıl sürmüştür. Bu çalışma kapsamında, Kültür Bakanlığı’nca Kapadokya genelinde sit alanları belirlenmiş ve bu alanlarda geçerli olacak koşullar açıklanmıştır⁸².

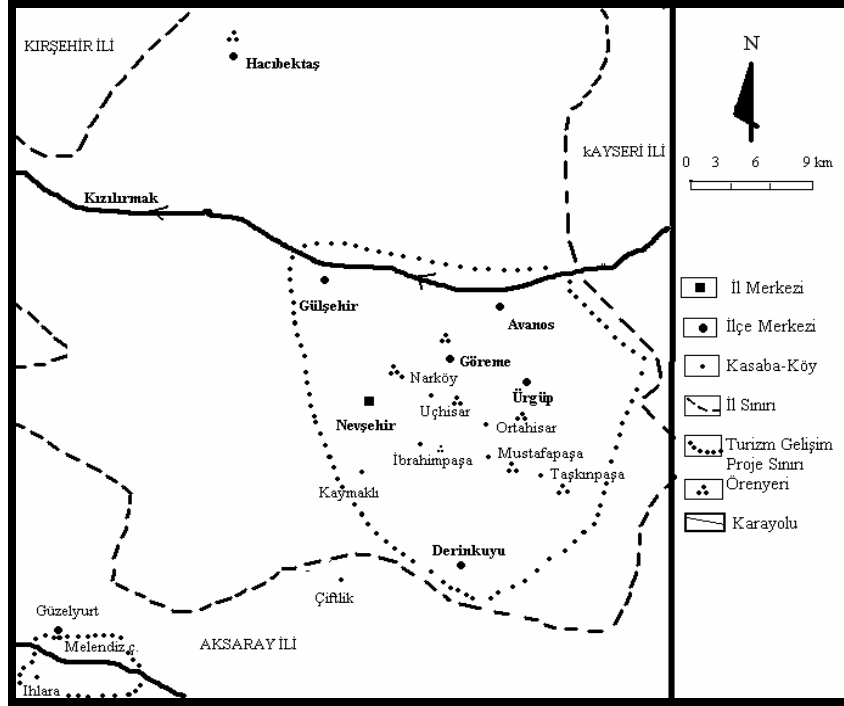
Bölgedeki kiliselerin onarım ve restorasyonu için harcanmak üzere, UNESCO’nun 1980’de toplanan XXI. Genel Kurulu’nda Türkiye’ye 79 milyon dolarlık bir yardım kampanyası kararlaştırılmış ve 1983’te, Milletlerarası Göreme’yi kurtarma kampanyası açılmıştır. Bizce bu kampanya, Göreme’yi değil, oradaki 12 tarihi kiliseyi kurtarma kampanyasıdır. Çünkü yardım, kiliselerin onarım ve restorasyonuna harcanmak üzere yapılmıştır⁸³.

İşte bazı kaynaklarda, yanlış olarak *1984’de Kapadokya Bölgesi de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından geliştirilecek turistik bölgeler içine dahil edildi* dedikleri fikrin aslı, kısaca bundan ibarettir⁸⁴.

⁸² İlhan, İ., 1999, a.g.e. s:176-177.

⁸³ Doğanay, H., 2001., Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, 3.Baskı, Konya.

⁸⁴ Doğanay, H., 2001., Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, 3.Baskı, Konya.

Şekil 3.28 .Kapadokya Turistik Gelişim Projesi Bölgesi.

3.1.1.7.2. Avanos'ta Turistik Konaklama Tesisleri ve Sahaya Yönelik Turizm Talebi

3.1.1.7.2.1.Konaklama Tesisleri

Bilindiği üzere turizm faaliyetleri, herhangi bir yerde ticari amaç gütmeksizin, gezip, eğlenme, spor yapma, şifa arama gibi amaçlarla en az bir gece en fazla da altı ay'ı geçmeksizin konaklama faaliyetleri olarak bilinir. Nitekim herhangi bir kişinin turist sayılabilmesi için *konaklama olayının* gerçekleşmesi önemli zorunluluklardan biridir. Konaklama gerçekleşmediği taktirde meydana gelen olay *ziyaret*, bunu gerçekleştiren kişi de *ziyaretçi* diye tanımlanmaktadır⁸⁵. Kendi içinde geleneksel ve tamamlayıcı ⁸⁶ olmak üzere ikiye ayrılan konaklama işletmelerinin ülkemizde yaygınlaşması, 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı *Turizmi Teşvik Yasası* ile paralel gerçekleşmiştir.

⁸⁵ Doğanay, H., 2001, A.g.e., s:10.

⁸⁶ Doğanay, H., 2001, A.g.e., s:524.

Avanos'ta turizme yönelik olarak faaliyete giren ilk konaklama tesisi, bir belediye oteli olan ve 1970 yılında faal olan Kızılırmak-Venessa'dır. Bu konaklama tesislerinin sayısı her geçen gün biraz daha artmıştır.

Bugün Avanos'ta 7'si Turizm Belgeli 10 otel, 3 motel ve 6 pansiyon vardır(Tablo 3.29). Avanos'ta turizme yönelik toplam 19 tesiste, 946 oda ve 1967 yatak kapasitesi vardır.

Tablo 3.29. Avanos'taki turistik konaklama tesislerinin türleri ve kapasitelerine göre dağılımı

	Turizm Belgeli Otel	Belediye Belgeli Otel	Motel	Pansiyon	Toplam
Tesis Sayısı	7	3	3	6	19
Oda Sayısı	736	80	61	69	946
Yatak Sayısı	1484	156	145	182	1967

Kaynak : İlhan İbrahim .1999. "Bölgesel Turizm Planlama Modeli ve Nevşehir Örneği". S: 186.

Avanos turizm işletmeli tesisler bakımından Nevşehir ili konaklama tesisleri oda ve yatak kapasitesinin % 19'una sahiptir. Belediye belgeli tesisler bakımından ise Avanos, tüm Nevşehir'deki oda ve yatak kapasitesinin yaklaşık % 7'sine sahiptir(Tablo 3.30).

Tablo 3.30. Avanos'taki Turizm ve Belediye İşletmeli Tesislerin Yatak ve Oda Kapasiteleri

Yerleşim Yeri	Turizm İşletmeli Tesis		Belediye Belgeli Tesis	
	Yatak Sayısı	Oda Sayısı	Yatak sayısı	Oda sayısı
Nevşehir Geneli	8535	4193	4805	2080
Avanos (Merkez)	1629	797	338	149
% Oram	19.08	19	7,03	7,16

Kaynak: Kaynak : İlhan İbrahim .1999. "Bölgesel Turizm Planlama Modeli ve Nevşehir Örneği". S: 186.

Oteller; asıl fonksiyonları müşterilerinin geceleme ihtiyaçlarını sağlamak olan, bu hizmetin yanında, yeme-içme, spor ve eğlence ihtiyaçları için yardımcı ve

tamamlayıcı birimleri de bünyelerinde bulundurabilen tesislerdir. Oteller, taşıdıkları niteliklere göre bir, iki, üç, dört, beş yıldızlı oteller şeklinde sınıflandırılırlar⁸⁷

Avanos'taki turizm amaçlı konaklama kapasitesinin önemli bir bölümünü oteller karşılar (Foto 3.7).

Fotoğraf 3.7. Avanos turizm işletmeli konaklama tesisleri bakımından oldukça iyi bir durumdadır.

Avanos'taki konaklama tesislerini esas konaklama tesisleri (otel, motel ve pansiyonlar) oluşturmaktadır. Bunlardan turistik işletmeli 7 tane otel vardır. Ama bunlardan iki tanesi faal değildir.

⁸⁷ <http://www.kultur.gov.tr/Turizm> Tesisleri yönetmeliği/Tesis Türleri/Konaklama Tesisleri-Oteller. Madde:19

Tablo 3.31. Avanos'taki Turizm İşletmeli Konaklama Tesisleri (2004).

Konaklama Tesisleri	Yıldız Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Çalışan Personel Sayısı	Yıllık Geçen Geceleme	Nisan Ayı Doluluk Oranı
Yıltok Otel	4	179	350	70	62.000	%30
Avrasya Otel	4	127	252	40	45.000	%66
Otel Altınyazı	4	114	252	29	25.000	%17
Otel Irmak	4	128	250	33	35.000	%22
B.Avanos Oteli	4	60	120	17	7.500	%8
Otel Kızılırmak	3	128	240	-	-	-
Palansaray	2	-	-	-	-	-
Toplam	-	736	1484	189	174.500	-

Kaynak: Anket ve Mülakat Sonuçlarından.

Avanos'ta oteller dışında 182 yatak kapasiteye sahip 6 pansiyon ve 145 yatak kapasitesine sahip 3 adet de motel vardır. Ama Avanos'a yönelik turizm konaklama faaliyetlerinin büyük bir kısmını Turizm Belgeli Oteller karşılamaktadır.

3.1.1.7.2.2. Avanos'a Yönelik İç ve Dış turizm Talebi

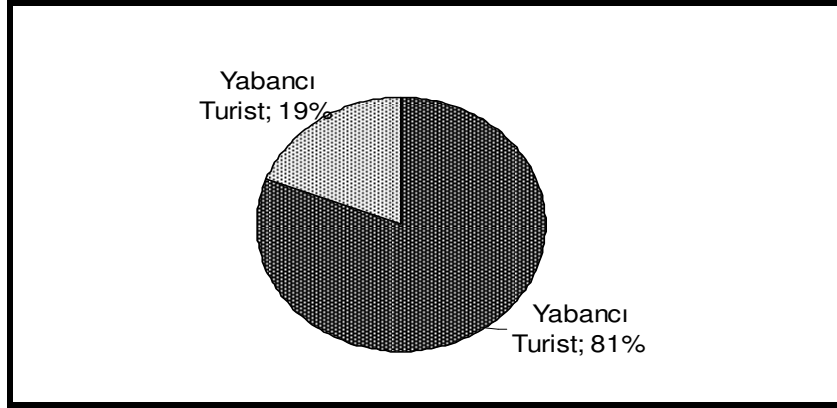
Kapadokya'nın bir parçası olan Avanos, turizm açısından da Kapadokya ile birlikte değerlendirilmelidir. Dolayısıyla Avanos'a yönelik turizm talebi de Kapadokya ile aynı oranlardadır. Çünkü bölgeye gelen turistlerin çoğu bir tur acentasının düzenlediği tur kapsamında bölgeyi gezmekte olup tur acentalarının Avanos'u bu turlardan kapsam dışı bırakması düşünülemez.

Tablo 3.32. Nevşehir'e Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısı ve Oranları.(1990-2004)

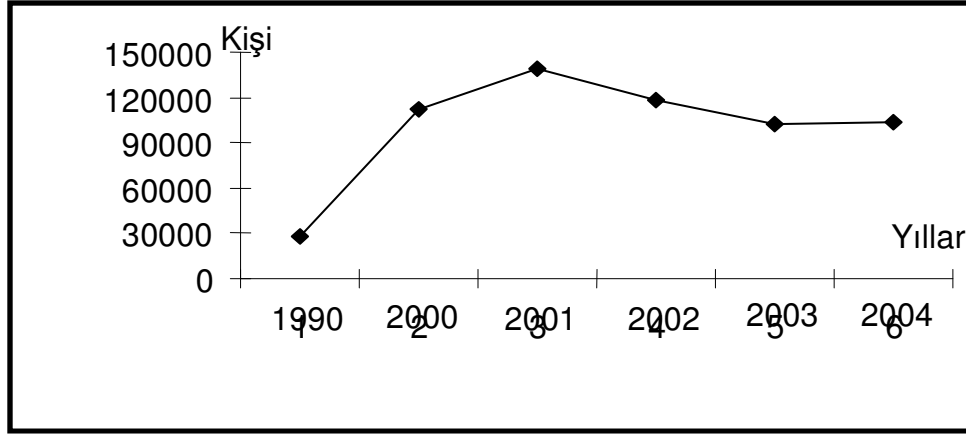
YILLAR	Avanos'a gelen toplam turist sayısı	Yabancı turist sayısı	%	Yerli turist sayısı	%
1990 *	27.950	21.350	76.38	6600	23.62
2000	112.115	84.913	75.73	27.202	24.27
2001	139.001	126.679	91.13	12.322	8.87
2002	118.768	88.727	74.7	30.041	25.3
2003	102.930	63.810	62	39.120	38
2004	103.642	83.814	80.9	19.828	19.1

Kaynak: Turizm Bakanlığı Konaklama-Geceleme İstatistikleri Bültenleri.

*. 1990 yılı Çavuşin Kilisesi ziyaretçi sayısıdır.

Şekil 3.29. Nevşehir ve Avanos'a Gelen Turistlerin Yerli ve Yabancı Gruplandırılmasına Göre Ayrımı (2004).

Şekil 3.30. Nevşehir'e Gelen Yerli ve Yabancı Turist Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (1990-2004)

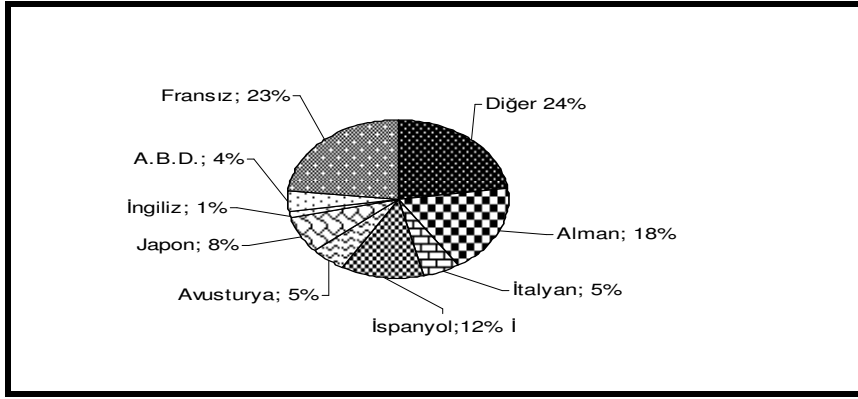
Kaynak: Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri Bültenleri, 1985-1997,

Avanos'u ziyaret eden toplam turist sayısının yukarıda örneği verilen yıllarda sürekli olarak arttığı görülmektedir. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra yabancı turist sayısında hızlı bir artış olduğu görülmektedir (Tablo 3.32). Şüphesiz bunda Kapadokya'nın Türkiye turizm pazarında öneminin tanıtım, reklam vb imkanlarla daha iyi tanıtılması etkili olmuştur.

Bölgeyi ziyaret eden turistlerin büyük bir kısmını (yaklaşık % 80.1) yabancılar oluşturmaktadır (Tablo 3.32, Şekil 3.28). Turizm sektörü dışındaki dış çevre faktörlerinin etkisi ile bazı yıllar yabancı turist sayısında düşüş olması nedeniyle turistik tesislerin iç pazara yönelmesi iç turizm talebini arttırmıştır. Ancak, 1985-1997 yılları

arasında ilk dört yıl iç turizm talebi aynı seviyelerde olmakla birlikte 1990 yılından itibaren artarak bu dönem içinde dört katına ulaşmıştır. Bu artışın nedenleri değişik olabilir. Ancak, 1980'li yılların sonunda ve 1990'lı yılların başında konaklama tesislerinin sayısının artmış olması da bu talebi yaratmış olabilir⁸⁸.

Avanos'a gelen yabancı turistlerin milliyetlerine göre dağılımı Kapadokya ve dolayısıyla Nevşehir'e gelen yabancı turistlerin dağılımı ile hemen hemen aynıdır. 2004 yılında Avanos'ta konaklayan yabancı turistlerin milliyetlerine bakıldığında, toplam yabancı turistler içindeki paylarının sırası ile Fransız (% 23), Alman (% 18), İspanyol (%12), Japonya (% 8), İtalyan (% 5), Avusturya (% 5)' dır.

Şekil 3.31. Avanos'ta Milliyetlere Göre Konaklayan Kişilerin Dağılımı (2004).

Kaynak: Turizm Bakanlığı Konaklama İstatistikleri Bültenleri, 2004..

Bölgedeki çekiciliklerin tur yaratan çekicilikler olması nedeniyle bölgedeki ortalama kalış süresi 2 günü geçmemektedir. Deniz ve kuma dayalı turizm bölgelerinde, örneğin Antalya'da ortalama kalış süresi 1997 yılında 5,5 iken aynı yıl Nevşehir'de 2,15 olarak gerçekleşmiştir. Ortalama kalış süreleri yerli turistlerde yabancılara oranla daha yüksektir.(Tablo 3.33). Bu durum ise oda doluluk oranının yarı yarıya düşmesi anlamına gelir. Kapadokya'ya gelen turistlerin büyük çoğunluğu bir tur operatörünün düzenlediği tur sayesinde bölgeyi birkaç gün içinde gezdiği için bölgedeki konaklama ve geceleme değerleri düşüktür. Buna bağlı olarak ta konaklama tesislerinde doluluk oranları da genellikle % 60'ın üzerine çıkmamaktadır.

⁸⁸ İlhan, İ., 1999, a.g.e. s:209..

Tablo 3.33. Nevşehir’de Turistlerin Ortalama Konaklama ve Geceleme Süresi(2000-2004)

	KONAKLAYAN			GECELEYEN			ORTALAMA KALIŞ		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2000	44952	16176	61128	84913	27202	112115	1,9	1,7	1,8
2001	64072	5844	69916	126679	12322	139001	2,0	2,1	2
2002	41512	14362	55874	88727	30041	118768	2,1	2,1	2,1
2003	29068	19037	48105	63810	39120	102930	2,2	2,1	2,1
2004	36573	9971	46544	83814	19828	103642	2,3	2	2,2

Kaynak : Turizm Bakanlığı, Konaklama İstatistikleri, 2000-2004.

Bölgeye turistlerin genellikle yaz ve sonbahar aylarında geldiği bilinmektedir. Bunda şüphesiz iklim özelliklerinin bu mevsimlerde seyahate uygun olması etkilidir.

3.1.1.7.2.3. Avanos’ta Ulaşım Faaliyetleri ve Turizm

Bir ülke ya da bölgenin turizm kaynakları, ancak turistlerin bu çekiciliklere erişebilirliği ölçüsünde kullanılabilenmekte veya değer kazanmaktadır. Gelişen ulaşım sistemleri ve kolaylıkları turizmi teşvik ederken, turizmin yayılma ve genişlemesi de ulaşımı teşvik etmiştir. Turizm faaliyeti mesafe-zaman ilişkisinden büyük ölçüde etkilendiği için, ulaşım ve iletişim faaliyetlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Turizmin temel unsurlarından birisini oluşturan erişilebilirlik, ulaşım ve iletişimdeki gelişmelerin dünyayı iyice küçültmesiyle artık küresel ölçekte sağlanmış; böylece turizmin yapısı ve ölçeğinin değişmiştir⁸⁹.

Türkiye turizminde ulaşım sistemlerinin en önemli işlevi tamamlayıcı işbirliği sağlamasıdır. Özellikle karayolu-havayolu bağlantısı ile organize edilen turlar yoğun olarak kullanılmaktadır⁹⁰.

Kapadokya’yı bir bütün olarak gezmeye gelen turistler, Avanos ile birlikte tüm bölgeyi görmek için aynı ulaşım sistemlerinden faydalanırlar. Bu turizm alanının ulaşım bağlantısı ancak karayolu ve havayolu ile gerçekleşmektedir. Havayolu ulaşımı yakın zaman kadar Kayseri üzerinden sağlanmakta idi. Nevşehir’de, Gülşehir (Tuzköy) İlçesinde 1994 yılında inşaatına başlanan havalimanının altyapısı ile birlikte proje

⁸⁹ Özgüç, N., 2003, Turizm Coğrafyası (Özellikler-Bölgeler), Çantay Kitabevi, İstanbul, s: 99

⁹⁰ Doğaner, S., 1996, Türkiye’de Turizm Ulaştırması. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı :4, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu. Ankara. S. 42.

bedeli 2.9 trilyondur. Tuzköy’de 15.03.199’da açılan Kapadokya Havalimanı ulaşım sorununun çözümünde bir umut olarak görülmektedir. Nisan 1999’dan itibaren Perşembe ve Pazar günleri Türk Hava Yolları haftada iki gün tarifeli uçuş seferleri yapmaya başlamıştır. İki iç hat girişleri ve iki de dış hat girişleri olmak üzere dört kapısı bulunmaktadır. Genişliği 45 metre ve uzunluğu 3000 m.’den fazla olan piste sahiptir. Kızılırmak kenarında bulunduğu için buzlanma olasılığı sıfıra yakın olup, pistin sertlik derecesi % 100’dür.

Yine sahil yörelerine tatil için gelenler, sahil yerleşmelerinden Kapadokya’ya yapılan turlara katılmaktadır. Özellikle Antalya ili ve çevresine gelen turistler, 450 km.’lik yolu 6 saatte alarak Kapadokya’ya gelmektedirler. Diğer turlar ise aşağıdaki gibi 4 değişik şekilde gerçekleşmektedir:

1. İstanbul-Ankara-Kapadokya-Konya-Pamukkale-İstanbul.
2. İstanbul-Ankara-Kapadokya- Konya-Pamukkale-İzmir.
3. İzmir-Pamukkale-Konya-Kapadokya-Ankara-İstanbul.
4. İzmir-Pamukkale-Konya-Kapadokya-Ankara-İzmir.

Avanos’a gelen turistlerin neredeyse tamamı, grup halinde kenti ziyaret ettiği için ulaşım önemli bir sorun olarak görünmemektedir. Avanos Ürgüp’ e 15 km, Zelve’ ye 5 km, Çavuşin’e 7 km, Göreme’ ye 15 km, Uçhisar’a 8 km uzaklıktadır. Çevredeki turizm alanları olan Zelve, Çavuşin ve Uçhisar Nevşehir yolu üzerinde bulunmakta olup önemli bir ulaşım sorunu yoktur. Yine Ürgüp’e günlük belirli saatlerde giden ve çok da konforlu olmayan araçlar Göreme’ye de uğramaktadır.Daha önce Avanos’un merkezinden geçen Nevşehir-Kayseri karayolu güzergah değiştirmiştir. Bu durum, Avanos’un bu iki kent arasında uğrak merkezi olma özelliğini de yitirmesine neden olmuştur.

Kent içinde ise ulaşım sorunu yerleşim alanının çok da geniş alana yayılmaması nedeniyle yoktur. Ama Kızılırmak’ın iki yakasında ulaşımı birleştiren Taşköprü oldukça dar olması nedeniyle, karşılıklı araç geçişlerinde sorunlar yaratmaktadır.

3.1.1.7.3. Avanos’ta Doğal ve Beşeri Turistik Kaynaklar

Kapadokya, Türkiye’nin en önemli turizm merkezlerinden birisidir. Ülkemizin Ege, Akdeniz ve Karadeniz’deki turistik yörelerden biraz da farklı turizm özelliklerine

sahiptir. Yöre tarih, kültür ve inanç turizm değerleri açısından dünyaca önemli bir sahadır. Peribacalarının da buna eklenmesiyle Kapadokya dünya turizminin gözde merkezlerinden biri olmuştur. Bu nedenlerle bölgenin tarihi ve kültürel yapısının biraz ayrıntılı incelenmesi faydalı olacaktır.

3.1.1.7.3.1. Avanos ve Çevresinde Doğal Turistik Kaynaklar

Peribacaları :

Kapadokya'yı tüm dünyaya tanıtan peribacalarının en yoğun şekilde görüldüğü alanlardan biri de Ürgüp-Avanos-Uçhisar üçgeni arasında kalan vadilerdir.

Hitit ve Frig mitolojisinde, volkan tanrılarının oluşturduğu, yağmur ve rüzgar tanrılarının yumuşak ve sihirli elleri ile biçimlendirdiği Kapadokya planetinde, Avanos, doğanın yazıp çizdiği ve bize bahsettiği büyümlü bir masaldır.

Anadolu'yu Fransız kralı XIV. Louis'in emriyle 1704–1718 yılları arasında dolaşan Paul Lucas, “ Kızılırmak yakınlarında binlerce piramit biçiminde garip evler” gördüğünü 1712 yılında yayımladığı hatıralarında yazdığından, bu fantastik duyguyu Batı Avrupa'sı şüpheci, hayret ve şaşkınlıkla karşılamıştır. Bölgeye 1714 yılında ikinci gelişinde de bu peribacalarını “yok olmuş antik bir şehrin mezarlığı” olarak nitelendirmiştir. Bunun üzerine Kral XIV. Louis'in sarayında büyük bir skandal patladı. Paul Lucas'ın yalancılık hastalığına yakalandığına inandılar. Bu nedenle İstanbul'daki Fransız Büyükelçisi Conte de Doselleurs' tan bu yöreye gidip Paul Lucas'ın söylediklerinin doğru olup olmadığını araştırmasını istediler. Doselleurs'un yaptığı gözlemler Lucas'ın haklılığını kanıtladı.

Paul Lucas ve Avrupa'yı bu kadar şaşırtan jeolojik oluşumlar, bundan milyonlarca yıl önce başladı. Ardı arkası kesilmeyen volkanik patlamalarla Orta Anadolu yanardağları (Erciyes, Hasan dağı, Melendiz) çevresindeki 10.000 km²'lik alan devesa bir örtü ile kaplandı. Bu volkanik örtü zamanla Kapadokya'da hakim olan geceleri soğuk, gündüzleri sıcak, kış ve yaz gibi ısı farklarıyla çatlayarak parçalanmıştır. Yağmur ve rüzgar faktörleri de bu tuf tabakalarını eriterek konik biçimli şekilleri oluşturdu. Tuf üzerinde bulunan sert tabakalar aşınmaya daha dayanıklı olduğundan konik tabakalar üzerinde şapka gibi kalarak Kapadokya'ya bugünkü tanınmışlığını

sağlayan peribacaları oluştu. Kapadokya’da peribacalarının en güzel olduğu alanlardan biriside Avanos ve çevresidir.

Avanos’a 5 km. uzaklıktaki Zelve vadisi peribacalarının en güzel olduğu yerlerden biridir. İlk bakışta fark edilmeyen gizli bir vadinin içinde iki kanyondan oluşmuştur. Korunmaya çok müsait olduğundan dolayı eskilerden beri sürekli insan topluluklarının yerleşimine sahne olmuştur. Buradaki peribacalarından bazıları kilise ve manastır olarak kullanılmıştır (Foto 3.8).

Fotoğraf 3.8. Zelve Vadisi peribacalarının en iyi olduğu alanlardan birisidir. Zelve Vadisinden bir görünüm.

Eskiden Rahipler Vadisi olarak da bilinen Paşabağları, peribacalarının bütün örneklerinin görülebileceği bir alandır. Paşabağları’nda ise üç başlıklı bir peribacası, Simeon adından bir keşiş tarafından hücre olarak kullanılmıştır. Aziz Stylite, Simeon’un odası olan bu keşişin hücresinde yatak ve oturma yerleri hep taştan oyulmuştur (Foto 3.9).

Fotoğraf 3.9. Paşabağlar, Avanos'ta Peribacalarının en güzel olduğu alanlardandır. Paşabağlar'da peribacalarından bir görünüm.

Kaynak : *Cappadocia-Cradle of History* adlı tanıtım kitabı.,Ömer Demir.

Avanos'a 4 km uzaklıktaki Çavuşin'in ihtişamlı kilisesi çok uzaklardan dikkat çeker. Çok eski bir yerleşim yeri olan Çavuşin'de deprem sonucu tuf tabakaları çökmüştür. Çavuşin'de de birçok peribacası geçmişte kilise ve manastır olarak kullanılmıştır.

Badlans (Kırgıbayır):

Yörede peribacaları kadar ilgi çeken başka bir unsur da badlans (kırgıbayır) denen şekillerdir. Kurak bölgelere has olan bu topografya unsuru, az eğimli yamaçlar da tüfler üzerinde oluşan çizgisel aşınma sonucu oluşmuş yuvarlak, yassı ve keskin kenarlı şekillerdir. Beyaz dalgalar halinde geniş yer kaplayarak ilgi çekerler (Foto 3.10).

Fotoğraf 3.10. Kurak Bölgelere has bir topoğrafya unsuru olan Badlans
Topoğrafyası'ndan bir görünüm.

Kaynak : Cappadocia-Cradle of History adlı tanıtım kitabı-Ömer Demir

Tümülüsler :

Çeç tümülüsü: Ürgüp - Avanos ve Özkonak arasında fazla sayıda bulunan tümülüsler içinde en ünlü ve hikayesi en belirsiz olanı Çeç'tir. Kızılırmak yakınında yaklaşık 30 m yükseklik, 50 m yarıçapı, 300 m çevre ve 100 bin m³'ten fazla taştan oluşan bu devesal tümülüs hakkında birbiriyle çelişen varsayımlar dışında hiçbir şey bilinmemektedir. Genel olarak M.Ö. 1. yy ile tarihlendirilmektedir. Yaygın bir efsaneye göre bir kralın mezarıdır. Ancak bilimsel çalışmalara göre kutsal bir mekanda olabilir. Tümülüsleriyle ünlü Lidya ve Frigya medeniyetlerine ait olmadıkları bilinmektedir (Foto 3.11).

Fotoğraf 3.11. Çeç Tümülsü’nden bir görünüm.

Kaynak : www.avanosevi.com adlı internet adresi

Uçhisar Kalesi :

Avanos’ta olmasa da Avanos’a oldukça yakın olan Uçhisar kalesi de sahadaki doğal turistik kaynaklar içinde değerlendirilmelidir. Halk arasında “Kale” olarak adlandırılan ve yerden 50 m kadar yükselen Ortahisar ve Uçhisar aslında aşınım sonucu oluşmuş ignimritler (peribacaları)’dır. Uçhisar Kalesi’nin zirvesi aynı zamanda bölgede panoramik bir seyir merkezidir. Birbirinden farklı üç giriş salonda birleşir. Kale’den bütün Göreme Vadisi görülebilir(Foto 3.12-13).

Fotoğraf 3.12. Uçhisar Kalesi Göreme Vadisi’nin Bir panoramik seyir noktasıdır.

Fotoğraf 3.13 . Kapadokya'daki panoramik bir seyir noktasıdır; Uçhisar Kalesi.

Göreme Açık Hava Müzesi :

Nevşehir-Avanos-Ürgüp arasında kalan 9.572 hektarlık alanı kaplayan Göreme Milli Parkı, Türkiye'nin orman rejimi dışında kalan tek milli parkıdır. Göreme Milli Parkı, Göreme, Çavuşin, Uçhisar, Ortahisar, Zelve yerleşmelerini de içine alır. Peribacaları değişik oluşum devreleri ve değişik şekilleriyle milli park sınırları içinde hemen her yerde görülür.

Göreme Açık Hava Müzesi'nde Kızlar ve Erkekler Manastırı, Aziz Basil Kilisesi, Elmalı Kilise, Aziz Barbara Kilisesi, Yılanlı Kilise, Karanlık Kilise, Çarıklı Kilise ve Tokalı Kilise bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.14 .Göreme Milli Parkı ve arka fonda Erciyes Volkanı.

Kaynak : www.katpatuka.com adlı internet adresi.

3.1.1.7.3.2. Avanos ve Çevresindeki Beşeri Turistik Kaynaklar

Tarihi Etilere kadar uzanan Avanos ve çevresi gerek kültürel gerekse tarihsel kaynaklar bakımından son derece zengindir. Gerko-Romen devirle ilçenin tarihi belirsizlikten çıkmaktadır. Ünlü Coğrafyacı Strabon'un bıraktığı yazılar aracılığı ile o dönemde ismi Venessa olan Avanos'un dini yönü ile tanınan önemli bir tapınaktan ve bu tapınağın başpapazının hiyerarşi açısından Kapadokya Krallığının 3. derecede önemli adamı olduğundan bahseder. Venessa gibi önemli bir Greko-Romen şehir söz konusu edildiği zaman: tapınak, forum, tiyatro gayet tabii barınaklardan söz etmek gerekir. Ancak bu anıtlardan hiçbirinin yeri tam olarak keşfedilememiştir. B. İskender'in Teğmeni Eumenes tarafından kurulan Avanos, sonraki dönemlerde Zeus Kültürü'nün merkezlerinden olmuştur. Avanos'taki beşeri turistik kaynaklarını, tarihi devirlere uygun bir şekilde tarihi gelişim sürecine uygun olarak inceleyeceğiz

a. İlkçağ Medeniyetlerinin Avanos'taki İzleri

Nehir kenarına yakın vadiler, ilk çağlardan beri insanların yaşamı için gerekli koşulları sağlamıştır. Su yataklarının varlığı, jeolojik yapının barınma ve korunmaya elverişli olması bütün Kapadokya ile birlikte Avanos'u çekici kılmıştır. Özellikle

doğanın insanoğlunun keşfedemediği sırlarla dolu olduğu ilk çağ medeniyetlerinde, din yaşamın neredeyse tümünü kapsamaktadır.⁹¹

Avanos, Kapadokya ile birlikte ilk olarak Hitit Medeniyetinin etkisinde kalmıştır. Avanos'un Hititler dönemindeki adı "ZUWĠNASA" dir. Hititlerin ardından Avanos Frig, Med, Pers kültürünün etkisi altına girmiştir.

İlkçağda bu medeniyetler dışında saha Yunan ve İran orjinli kültürlerin etkisinde de kalmıştır. Temel ihtiyaç maddesi olan su kaynaklarının varlığının yanı sıra herhangi bir alete ihtiyaç duymadan şekillendirilebilecek kayalıkları ile bölgede yaşayan insanların barınma ve korunma ihtiyaçlarını karşılamıştır. İlkçağ medeniyetlerinden kalan izler arasında arkeolojik kazılar sonucu değerli eserlerin bulunduğu höyüklerin önemli bir yeri vardır. Kapadokya'ya has bir özellik olan ve Avanos'ta da var olan Yeraltı şehirlerinin hangi dönemde yapıldığı bilinmemekte ancak Hristiyanlığın yayılışından daha önceki dönemlere ait olduğu anlaşılmaktadır. Bazı Yeraltı şehirlerinde Hitit ve Frig uygarlıklarına ait kutsal simgelere rastlanmıştır. Bu nedenle Yeraltı şehirleri ilkçağ medeniyetlerinden bu güne kalmış eserler olarak ele alınmaktadır⁹². Çalışma sahamızda ilk medeniyetlere ait diğer eserler ise tümülüsler, yazıtlar ve Kapadokya tabletleridir.

1.Höyükler

Topaklı Höyüğü : Avanos ilçesi sınırları içerisinde. İlk Bronz Çağından Bizans Dönemine uzanan 24 mimarı kat ortaya çıkarılmıştır.

Claudie Couindez ve Michel Couindez adlı Fransız araştırmacılar tarafından bu höyükte yapılan kazılarda Frig Uygarlığına ait eserler bulunmuştur. Buna dayanarak sahanın Asurluların tesiri altına girdiğini ileri sürmüşlerdir.

2.Yeraltı Şehirleri

Dünyada başka bir örneği bulunmayan Yeraltı şehirleri, mükemmel bir tekniğin ürünüdür. Havalandırma sistemleri, hava dolaşımı tünelleriyle, emniyet ve güvenlik sistemleriyle, giriş ve çıkışlarda ilginç teknikleriyle, zemindeki kuyularıyla ve çöp toplama mekanizmalarıyla bugün bile ziyaretçileri şaşırtmaktadır. Kayadan oyulmuş mekanlar, özellikle yeraltı şehirleri Kapadokya'nın en önemli kültürel zenginliğidir. Bu yerleşimler, ilk çağlarda depremi ve yangını bol olan; kışı soğuk, yazı

⁹¹ a.g.e., s. 169

⁹² Kapadokya' da Mevcut Durum Raporu, 2002, s. 171

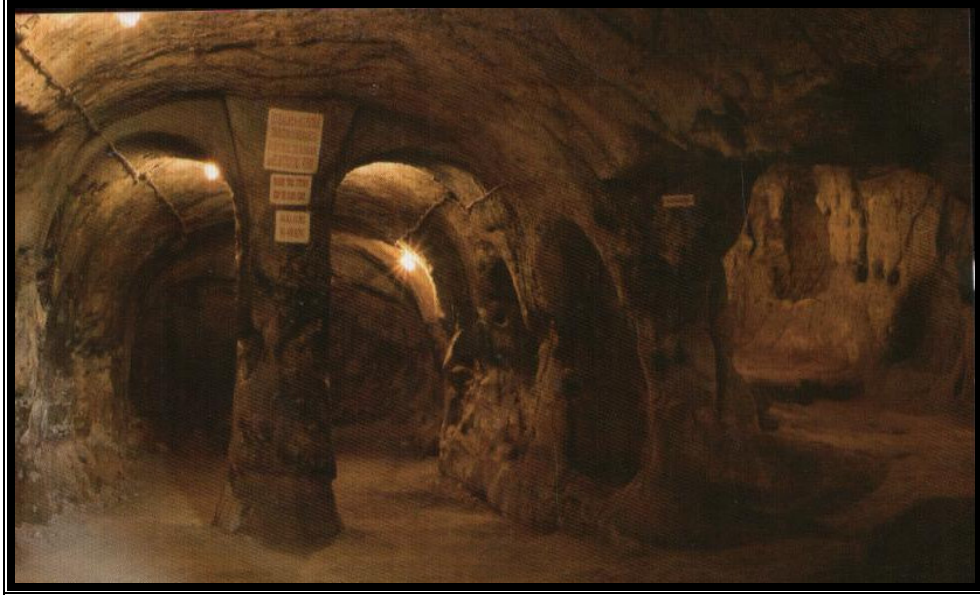
sıcak geçen; ağaçsız, ormansız bir coğrafyada insanın, doğanın imkan ve sınırlılıklarını değerlendirişinin en iyi örneğidir.⁹³

Yeraltı şehirlerinin insanlar tarafından korunmak amacıyla mı yoksa sürekli yerleşilmek amacıyla mı yapıldığı bilinmemektedir. Belki de bu yeraltı trafiği Kapadokya halkının korunma içgüdülerinin objektif görüntüleridir. Ancak dış saldırılardan bu kadar çok topluluk insanların kendilerini savunmak için ordu organize edemediği bir dönemde yaşamış olmalıdır. Bu yapılar bazen zeminden onlarca kat aşağıya inebilmektedir. İlk yapılaş tarihleri bilinmese de orjinallerinin Neolitik Dönemlere kadar inmesi ihtimal dahilindedir. Bu konuda arkeolog Ömer Yörükoğlu'nun gözlemleri ilginçtir: "Neolitik evleri ile kıyaslandığında, kullanılışları bakımından büyük benzerlikler vardır. İlk kent yerleşim sakinleri evlerini bitişik düzende yapmış, giriş ve çıkışlarını damdan sağlamıştır." Yeraltı şehirlerinin sürekli gelişmesi ve sürekli oturmaya sahne olması, en son gelen medeniyetlerin izlerini sildiğinden, zaman dilimlerini tayin etmek çok zordur. Ancak Yeraltı şehirlerinin M.Ö. 401 yılında mevcut olduğu hakkında bir takım veriler de vardır. Anadolu'nun sürekli bir savaş alanı oluşu ve savaş için askerlerin doğudan batıya, batıdan doğuya doğru geçtikleri yer oluşu Kapadokya sakinlerinin Yeraltı şehirlerini yapmalarına neden olmuş olabilir.

Avanos ve yakın çevresindeki önemli yeraltı şehirleri şunlardır:

Özkonak Yeraltı Şehri : Avanos ilçesinin Özkonak kasabasındadır. Yeraltı şehri bir apartman düzenindedir. Mekanların tümü temizlenmiş değildir (Foto 3.15).

⁹³ a.g.e, s.172

Fotoğraf 3.15. Özkonak Yeraltı Şehri'nden bir görünüm.

Kaynak : Cappadocia-Cradle of History,Ömer Demir.

3. Kaya Mezarları

Bu mezarlar kültürlere göre farklı stillerdedir. Avanos'ta da Romalılar'a ait kaya mezarlarına rastlanmaktadır.

b. Hristiyan Medeniyetlerinin Avanos'taki İzleri

Kapadokya ve dolayısıyla Avanos ilk çağ medeniyetlerinden sonra Roma ve Bizans gibi Hristiyan medeniyetlerinin etkisinde kalmıştır. Kapadokya İ.S. 64 yılından sonra Roma İmparatorluğu' nun zulmünden Anadolu'ya kaçan hristiyanlar için eşsiz bir sığınma mekanı olmuş, bu durum imparator I. Konstantin , selefi Diocletianus'un Hristiyanlara karşı yürüttüğü yıldırma politikasını bir kenara bırakıp 312 yılında Hristiyanlığı kabul etmesine kadar devam etmiştir. Bu dönemde bölgede çok tanrılı inanç sistemi ile Hristiyanlık beraber yaşamış. Bununla birlikte putperest gelenek son bulmamış, uzun süre güneş kültürüne sadık kalmıştır.

Bölgeye yerleşen Hristiyan topluluklar ilk aşamada çok tanrılı Roma inançlarının gazabına uğramamak için gizli vadilere sığınmaya başlamışlardır. Tarih boyunca düşmandan kaçan veya dünyaya küsen insanların barınakları olarak kullanılan tuf kayalar saklanma ve gözden uzak olmak için ideal yerlerdir. Sakin bir alan olması

dünya kötülüklerinden uzak durmak isteyen ve ibadetle meşgul olmak isteyen Hristiyanların bu bölgeye sığınmalarına neden olmuştur. Bölgedeki çok sayıda kilise ve manastırlar bunu göstermektedir.⁹⁴ Kilise ve manastırda ilk önce İsa'nın ya da azizlerin yaşamından alınan sahneler süsleme olarak kullanılmıştır.

Araştırma sahası ve yakın çevresindeki başlıca önemli kilise ve manastırlar şunlardır:

Belha Manastırı: Avanos'un Özkonak kasabasındadır. Erken Bizans dönemine aittir. Belha efsanesi ile ünlü manastırdır. Manastır M.S. VI. yüzyıla aittir. Ancak kapının konumu ,galerileri, sütunları ve perspektifi geç antik döneme ait olduğunu kanıtlamaktadır. Manastırın ön bölümü tamamen çökmüş, oda ve kolonlar tamamen yok olmuştur. Manastırın, Hristiyan Bizans dönemi öncesinde Zeus kültürüne ait önemli bir mabed olması ihtimal dahilindedir. Sonradan kiliseye çevrilmiştir.

Vaftizci Yahya Kilisesi: Çavuşin'dedir. Bölgesinde mimarı açıdan kilise olduğu belli olan tek yapıdır. Ön cephesi tamamen çökmüş durumdadır. Bizans döneminde Aziz Hieron'a ait kutsal emanetler bu kilisede saklanmıştır.

Çavuşin Kilisesi (Büyük Güvercinlik Kilisesi) : Arkaik dönem klisesidir. X. yy.'ın ikinci yarısına ait olduğu zannedilir. Hristiyanlık inancının önemli olaylarının ustaca anlatıldığı kilisenin duvar resimlerinde Ermeni komutanı Melias'ın resminin bulunması tarihçilerin kafasını karıştırmıştır. Kilisede İsa'nın yaşamından kesitler sergilenmiştir.(Foto 3.16).

⁹⁴ a.g.e., s. 176

Fotoğraf 3.16. Arkaik Döneme ait olan Çavuşin Kiliseleri'nden bir görünüm.

Kaynak : Cappadocia-Cradle of History adlı tanıtım kitabı,Ömer Demir.

Zelve Kiliseleri: Zelve Vadisi, IX. ve XIII. yüzyıllar arasında önemli bir hristiyan yerleşimdir. Kliseler fresklerle süslenmemiştir. Dekorasyonda sadece Latin, Grek, Malta haçları ve dini semboller bulunmaktadır. Bunlardan balık Hz. İsa'yı temsil eden en eski ve en önemli semboldür. Hristiyan keşişlere ilk din eğitimi buradan verilmiştir. En önemlileri Üzümlü, Balıklı ve Geyikli Kiliselerdir.

c. Avanos'ta Müslüman Türkler ve Bıraktıkları İzler

9.yy.' da Kapadokya Hristiyanlığın önemli bir merkezidir. Müslüman Türk topluluklarının Anadolu'ya yerleşmeye başlamasıyla Kapadokya ve dolayısıyla Avanos'ta etnik ve dini yapıda değişimler yaşanmıştır. Hristiyanlık Türk egemenliğinden sonra da varlığını sürdürmüştür. 1924 nüfus mübadelesine kadar bölgenin nüfusu Müslümanlardan ve Ortodoks Rumlardan oluşmaktadır. XIII.yy.'da yöreye hakim olan Anadolu Selçukluları Hristiyan topluluklara tam bir özgürlük sağlamıştır.⁹⁵

Selçuklular'da mekan ve kültür birliği Roma ve Bizans uygarlıklarında olmayan yeni bir boyut kazanmıştır. Selçukluların Kapadokya'daki en belirgin izleri

⁹⁵ a.g.e., s. 185

ticaretin gelişmesinin hem nedeni hem de sonucu olan kervansaraylardır. Kervansaraylar bu dönemde hem bir ticaret yapısı hem de savunma yapısı olarak kullanılmıştır.⁹⁶ Avanos'ta Selçuklu ve beylikler dönemine ait tarihi eserler şunlardır:

Sarıhan Kervansarayı: Tarihi İpek Yolu üzerindedir. Önemli bir dinlenme yeri yanında önemli bir savunma merkezidir. 13. yy'ın önemli bir yapısıdır. Sultan II. İzzettin Keykavus zamanında yapılmıştır. İki kilometre karelik bir alanı kaplayan bu eserin taç kapısı zengin süslemeleri ile dikkati çeker (Foto 3.17) .

Fotoğraf 3.17 . Selçuklu dönemi eserlerinden birisi olan Sarıhan Kervansarayı'ndan bir görünüm.

Alaaddin Camii: Alaaddin mahallesindedir. I.Alaaddin Keykubad tarafından yaptırılmıştır. Farklı devirlerde yapılan eklerle değişikliğe uğramıştır. Mihrap ve minber sık sık boyanıp elden geçirildiği için özelliklerini kaybetmiş parçalardır. Güneydoğusundaki minare 1950'de ilave edilmiştir (Foto 3.20).

Osmanlı Döneminde Damat İbrahim Paşa ile birlikte bütün Nevşehir'in yıldızı parlamıştır. Damat İbrahim Paşa Nevşehir'i Anadolu'da önemli bir müslüman kenti haline getirebilmek için girişimlerde bulunmuştur. Avanos ve yakın çevresinde bu döneme ait eserler ise şunlardır.

⁹⁶ a.g.e., s. 186

Ulu Camii: XIII. yy'a ait bir Osmanlı eseridir. Enlemesine dikdörtgen planlı yapıya, toprak seviyesinden merdivenle inilir. Yeraltı camii olarak ta bilinir.

Fotoğraf 3.18. Selçuklu Dönemi'nin Avanos'taki en önemli eserlerinden biri de Alaaddin Camii'dir.

d. Doğal ve Tarihi Ören Yerleri

Zelve: Göreme–Avanos karayolundan 2 km içeride olan ve vadiden oluşan Zelve, peribacalarının en yoğun olduğu yerdir. Suyun, aşınmasının ve kaya çökmesinin meydana getirdiği doğal vadiler ve bunları çevreleyen dik kayalara oyulmuş kaya evleri Kapadokya'nın en ilginç yerlerindendir. Hristiyanların önemli dini merkezlerinden biridir (Foto 3.19). Zelvedeki en önemli kiliseler Üzümlü, Balıklı, Geyikli ve Haçlı Kiliselerdir. Yakın zamanlara kadar yöre insanının yaşmaya devam ettiği ilk vadide taştan yapılmış ve eklemelerinde beton kullanılmış bir camii bulunmaktadır. Zelve'nin en önemli özelliklerinden biri de kaya evlerin çatılarında yer alan güvercinliklerdir.⁹⁷

⁹⁷ a.g.e., s. 194

Fotoğraf 3.19. Zelve’den bir görünüm.

Çavuşin : Göreme–Avanos karayolu üzerinde ilçe merkezine yaklaşık 5 km uzaklıktadır. Çavuşin’de yöre taşlarından yapılmış, kayalara oyulmuş evler köye farklı bir mimari kazandırmaktadır. Ancak, evlerin üzerine kayala düşmesi nedeniyle bugün kimse yaşamamaktadır. Çavuşin’de Vaftize, Güllüdere ve Büyük Güvercinlik Kliseleri (Çavuşin Klisesi) bulunmaktadır.⁹⁸

Paşabağları : Avanos – Zelve arasındaki bir başka ören yeri de peribacalarının bütün örneklerinin mevcut olduğu Paşabağları’dır. Eskiden Rahipler Vadisi olarak bilinen bu alan Bizans döneminde tecrit edilmiş bir hayatı tercih eden keşişlerin barınma yeri olmuştur. Peribacalarından birinin içinde önemli keşişlerden biri olan Aziz Simeon adında yapılmış bir şapel bulunmaktadır⁹⁹ (Foto 3.20).

⁹⁸ a.g.e., s. 194

⁹⁹ a.g.e., s. 194

Fotoğraf 3.20. Paşabağları’ndan bir görünüm

Kaynak : Cappadocia-Cradle of History adlı tanıtım kitabı,Ömer Demir.

e. Geleneksel Mimari (Geleneksel Avanos Evleri)

Kapadokya’da doğal yapı çevre koşulları, savaş ve işgaller sonucu oldukça özgün bir konut mimarisi ortaya çıkmıştır. Mimari öğeleri, doğal konumun uzantısı gibidir. En kısa ifadesiyle ister insan eliyle şekillendirilsin, ister hiç işleme tabi tutulmasın Kapadokya’da taş meskendir. Volkanik bir yapıya sahip olan bölgede taşın bol, ağacın az olması mimaride taşın ön plana çıkmasına neden olmuştur. Yeraltı şehirleri en özgün mimari unsurlardır. Yöresele jeolojik malzeme olan tüfün kolayca işlenebilen madde olması nedeniyle dağ, tepe yamaçları, peribacaları oyularak ev biçimine sokulmuştur. Yamaçlara ve kayalara ev yapma geleneği halen devam etmektedir. Eski mağaralar, kaya evlerinin önemli bir kısmı bugün şaraplık, limonluk yada turistik tesis olarak kullanılmaktadır.¹⁰⁰

Ama geleneksel mimari unsurları içinde “Eski Avanos Evlerinin” ayrı bir yeri vardır. Yakın çevreden çıkarılan, kolayca işlenebilen ve sudan korunduğu zaman uzun yıllar dayanabilen yöre dili ile kişi, kemer veya tebeşir taşı denilen taştan yapılan

¹⁰⁰ a.g.e., s. 196

geleneksel evler turistlerin büyük ilgisini çekmektedir. Otuz yıl kadar önce bu evlerin bulunduğu alanın afet bölgesi ilan edilmesi nedeniyle bu evler boşaltılmıştır. Son zamanlarda yeniden yerleşime açılması nedeniyle mülk sahipleri evlerini onararak kiraya vermeye başlamışlardır. Bugün bu evlerden büyük kısmı otel, pansiyon, disko, bar gibi turizm amaçlı tesislere dönüştürülmüştür. Fakat bu evlerin onarım sırasında plansız ve altyapısız inşa edildiği için çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Bu evler arasında tarihi eser olarak belirlenen ve koruma altına alınan ancak restore edilmeyi bekleyen evlerde vardır. Ancak restorasyon maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle bu evlerin büyük kısmı bugün harabe biçimindedir (Foto 3.21).

Fotoğraf 3.21. Kapadokya Mimarisi'nin en önemli temsilcilerinden biri olan Eski Avanos Evleri'nden bir görünüm.

Kaynak : www.avanosevi.com adlı internet adresi.

Avrupa'da bir ortak miras oluşturulması kapsamında AB destekli bir kampanya oluşturulmuştur. "Tarihi Kentler Birliği" adı verilen bu organizasyona Nevşehir İli de 28-29 Nisan 2001 tarihinde imza atmıştır. Bu birliğe Avrupa dan bir çok "kentsel ve arkeolojik sit" olarak tescil edilmiş kent katılmıştır. Avanos'taki geleneksel mimari unsurları da bu organizasyon kapsamında amaca uygun hale getirilebilir.

3.1.1.7.3.3. Avanos ve Çevresinde Kültür ve Spor Turizmi

Kültür insanın doğa karşısında doğayla birlikte yaşamını sürdürebilmesi için ürettiği her şeydir. Coğrafi koşulların kültürün oluşum ve biçimlenişi üzerinde etkisi vardır ancak, kültür birçok ülkeyi ve insanı içine alır ve pek çok insanın ilgisini çeker ¹⁰¹.

Türkiye’de kültürel turizm uygulamaları müze ve ören yeri ziyaretlerinin ötesine geçememektedir. Diğer bir anlatımla kültürel mirasın turizm amaçlı kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Çünkü kültürel miras ürünlerinin çoğu turistik ürüne dönüştürülememektedir. Ülkemizde antik kültür kalıntılarını ve müzeleri günübirlik gezmeye dayalı etkinlikler yıllardır uygulanan kültürel turizm aktiviteleri arasındadır ¹⁰².

Kültürel turizm, değişik ulusal kültürleri tanımak ve tarihsel, kültürel eserleri görmek için yapılan seyahatlerdir. Tarihi ve arkeolojik eserler; araştırmacılar, mimarlar, sanat tarihçileri ve öğrenciler için önemli bir inceleme ve araştırma konusu olup, bu kişileri yöreye çeker. Ayrıca turistlerin farklı medeniyetlere ait bu tür yapıları görme, onların fotoğraflarını çekme arzuları vardır. Bu nedenle büyük bir turizm potansiyeli oluşturur ¹⁰³.

Nevşehir ve çevresi yani Kapadokya, tarihsel ve kültürel değerler bakımından ülkemizin hatta dünyanın önemli merkezleri arasındadır. Yörede bireysel ya da kültür turizmi denilen türün ağırlığı zaman içinde artış göstermekle birlikte hala önemsiz denilebilecek oranlardadır. Bölgeye yönelik turizm talebi daha çok kitle turizmi şeklindedir. Kültür turizmi amacıyla yöreye gelen turistler, yörenin özgün güzellik ve kültürünü sindirmek, incelemek ve bu kültürü yaşamak istegindedirler. Yöre halkı ile karşılaşp, yaşam şekillerini doğal haliyle paylaşabilecekleri bir ortam talepleri vardır. Bu tür turistler için lüks ve konfor ikinci plandadır. Bu tür turistlerin bölgede kalış süreleri kitle turizmine katılanlara göre önemli oranda uzundur.

Kapadokya bölgesi, kongre turizmi alanında da Türkiye dünyada bu alanda tanınmış mekanlara ciddi bir rakip olabilir. Ulusal ve uluslar arası kongre ve toplantı organizasyonlarında yeni arayışlar hakim olmaya başlamıştır. Bu tür organizasyonlarda

¹⁰¹ Güvenç, B., 1994. İnsan ve Kültür. Remzi Kitabevi.S: 15 İstanbul.

¹⁰² Emekli, G., 2003, *Kültürel Mirasın Kültürel Turizm Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi*. Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu. Ege Üniv. Coğrafya Bölümü Sempozyumları, s:43-49, İzmir.

¹⁰³ Kapadokya’da Mevcut Durum Raporu 2002. Nevşehir Valiliği Yayınları. S:236.Nevşehir

büyük kentlerden çok otantik nitelik taşıyan bölgelere ilgi duyulmaktadır. İşletmeler, kongre turizmi için gerekli, teknik altyapı çalışmaları için teşvik edilmeli, kongre ve toplantı organizasyonlarını düzenleyen kurumlarla iletişim kurmaya teşvik edilmelidir. Kongre turizmi bölgenin uluslar arası alanda daha iyi tanınmasını sağlayacak, işletmelerin rekabet gücünü arttıracaktır¹⁰⁴. İç Anadolu Bölgesi'ne ulaşılabilirliğin kolay olması Kongre Turizmi açısından Nevşehir'i cazip kılarken, Turizm Bakanlığınca kısmen finanse edilen 1200 kişilik kapasiteye sahip olan Avanos'taki kongre salonunun inşaatı bitmiştir.

Ayrıca kongre turizmi ile bağlantılı olarak Avanos'ta üretilen sanayi ve tarımsal ürünleri tanıtıcı ihtisas fuarlarının (özellikle şarapçılık, çömlekçilik vb.) kurulması sonucu yörede fuar turizmi oluşacaktır. Avanos Festivali (Kapadokya El Sanatları ve Turizm Günleri) Avanos İlçesi'nde yılın 18 Haziran, 25 Haziran, 13 Ağustos, 28 Ağustos, 10 Eylül tarihlerinde olmak üzere toplam beş gün çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Uluslar arası boyutta düzenlenen etkinlikler ile ilçede üretilen sanatsal ürünlerin tanıtımının yapılması amaçlanmaktadır.

Bölgenin adı Kapadokya'nın " Güzel atlar diyarı" yani "Katpatuka" dan geldiği söylenmektedir. Ancak bölgede at turları düzenleyen beş işletme bulunmaktadır. Avanos'ta 12 at bir kişide, 12 at bir başka kişide olmak üzere 24 at ve Kirkit Seyahat Acentası'nın Avanos ve Güzelyurt'ta toplam 37 atı vardır.

Bölgede, muhteşem doğayı seyretmek isteyenlerin balon turlarına katılmaları yetmektedir. Ancak sadece Göreme'de bir İngiliz'e ait iki balon bulunmaktadır. Balon sayısının artırılması ve fiyattaki biraz düşme balon gezilerinin bölge turizmine olumlu katkılarının olmasına neden olabilir.

Göreme-Avanos yolu üzerinde özellikle ayrılan bir kısım bulunmaktadır. Ayrıca bazı seyahat acentaları bisiklet turları düzenlemektedir. Ancak diğer doğal rekeatif faaliyetlerde olduğu gibi rekeatif turlara rehberlik edebilecek yeterli sayıda yetişmiş rehberler bulunmamaktadır¹⁰⁵.

¹⁰⁴ A.g.e., s. 215.

¹⁰⁵ İlhan, İ., 1999, a.g.e. s: 205.

3.1.1.7.3.4. Kentin Tarihi Dokusu

Avanos'un kent imajının öğelerini anlatmadan önce tarihin içinden olan Nissalı Gregor'in anlattıklarını dinlemek bize biraz olsun Avanos'un kent imajını anlama konusunda yardımcı olacaktır. Nissalı Gregor'in bir mektubunda Avanos ve Kızılırmak'ı şöyle anlatmaktadır: “ Avanos'un güzelliğini anlatmak için kelimeler bulmak zor gidip görmek lazım. Dünyanın hiçbir yerinde böyle sanatsal yaratılmış bir doğa görebilmek mümkün değildir. Koyunlarını anlatan çobanların ayaklarının yanından kırmızıya bürünmüş akıp giden Kızılırmak görülmeye değer. Kızılırmak'ın öteki yakasında da yemyeşil meyve bahçeleri, çeşitli üzüm bahçeleri Avanos'a bir cennet güzelliği vermektedir. Bütün bunlar doğa güzelliğinden çok bir ressamın elinden çıkmış tablo güzelliğindendir” diyor.

Avanos denilince insanların aklına; Kızılırmak, eski evleri ve çanak çömlekçilik gelmektedir. Bu nedenle Avanos'un kent imajı içerisinde bunlara değinmek gerekir. Kızılırmak Hititler döneminde “Maresentiya”, Romalılar döneminde ise “Halys” olarak adlandırılmıştır. Ülkemizin en uzun nehri olan Kızılırmak Avanos kentinin tam ortasından akıp gitmektedir. Sessizce akıp gidişi görülmeye değerdir (Foto 3.22).

Fotoğraf 3.22. Avanos'un tam ortasından akıp giden Kızılırmak kırmızı rengi ile görülmeye değerdir.

Avanos'un kent imajının en önemli unsurlarından birini de “ Geleneksel Avanos Evleri” oluşturur. Eski Avanos evleri Kapadokya mimarisinin en özgün unsurlarından birini oluşturur. Yakın çevreden kolaylıkla sağlanan taş malzemeden yığma tekniği ile yapılan bu evler daha öncede belirttiğimiz gibi Kızılırmak'ın kuzeyinde, kent dokusunun ilk ortaya çıktığı alanda yer alır. Genelde cepheleri sokağa bakan çoğunluğu iki katlı olan evlerin tek ve üç katlı olanlarına da rastlanır. Bu evlerin sayısının 250'yi bulduğu zannedilmektedir. Ancak bu evlerin bulunduğu alanda kaya düşmesi ve heyelan tehlikesinin varlığı nedeniyle “Afet Alanı” kapsamında bu evlerin büyük çoğunluğu boşaltılmıştır (Foto 3.23).

Fotoğraf 3.23. Geleneksel Avanos Evleri Kapadokya Mimarisinin en özgün unsurlarındandır.

Çanakçılık da Avanos'un imajı yönünden olumlu bir etki bırakmaktadır. Çanakçılık Avanos'ta üzüm yetiştiriciliğinin yanı sıra en eski uğraşlardan biridir. Avanos'un hemen her yerinde durmadan çalışan çanak –çömlek atölyeleri ve bunları satan dükkanları görmek mümkündür. Çanak yapısına müsait olan kırmızı toprak Kızılırmak yakınlarında çıkartılır ve çok kısa zamanda işlenerek ve süslenerek kullanılır hale getirilir. Avanos ile özdeşleşmiş ve sembolleşmiştir. Halk ozanı “Seyrani” daha öncede değindiğimiz gibi çömleğin Avanos'taki yerini şöyle anlatmaktadır:

“Arar isen gerçək Meryem oğlunu

Elindeki sırığından bellidir.

Kör de bilir Avanos’un yolunu

Testi, bardak kırığından bellidir.”

Avanos’ta çanakçılığın yanında çinicilik de mevcuttur. Selçuklu ve Osmanlı çini sanatı günümüze kadar ulaşmıştır. Geleneksel usullerle yapılmakta olan bu sanat Avanos’ta devam etmektedir.

Kent imajı konusu genelde yabancı olan jeolojik yapıda Avanos’ta imaj elemanlarından. Avrupalı seyyahlar 19. yy’da daha çok bilimsel amaçlarla araştırma yapmaya gelmişler ve bu değişik jeoloji yapı karşısında şaşkınlıklarını gizleyememişlerdir. İngiliz seyyah W.F. Aintsworth volkanik vadinin gerçək dışı görünümünü şöyle aktarır: “ nehir boyunca uzanan bir vadiden geçtikten sonra, kendimizi birden bire sonsuz bir karmaşa halinde çevreleyen koni ve sütun biçimli kayalardan oluşan bir ormanda bulduk. Çok eski ve büyük bir kentin harabelerini geziyor gibiydik. Bazı koniler üstte büyük ve şekilsiz kaya parçaları taşıyordu” demiştir. (Foto 3.24).

Fotoğraf 3.24. Kapadokya ve Avanos’un imajını belirleyen en önemli elemandır peribacaları. Peribacalarından bir görünüm.

Avanos'un imajını belirleyen bir diğer unsur da Çeç'tir. Çeç yaklaşık 30 m yükseklik 50 m yarıçap, 300 m çevre ve 1000 m³'ten fazla bir devasal tümülüs'tür. Çeç, sadece Avanos değil tüm Kapadokya'nın en önemli yapıtlarındandır (Foto 3.25).

Fotoğraf 3.25. Değişik görüşler olmakla birlikte Çeç'in bir kralın mezarı ya da tümülüsleri ile ünlü olan Lidya veya Frigya Medeniyetlerine ait bir kutsal mekan olduğu zannedilmektedir.

3.1.2. Sanayi Fonksiyonu

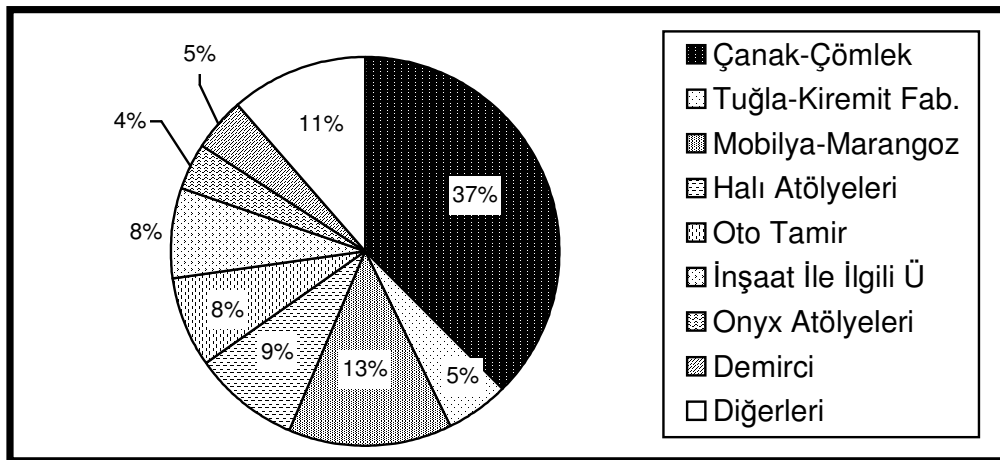
Avanos kentinde faal nüfusun % 23,39 (852 kişi) gibi önemli bir kısmı sanayi sektöründe çalışmaktadır. Gerçekten Avanos, kent yerleşmelerini kırsal yerleşmelerden ayırmakta kullanılan tarım dışı faaliyetlerde çalışan nüfusun önemli bir nüfus kitlesine sahiptir. İmâlat (atölye) tipi sanayinin Avanos kentinde önemi büyüktür. Sanayi faaliyetleri içerisinde modern ve imalat tipi sanayi faaliyetleri ağır basmaktadır (Tablo 34, Şekil 40).

Avanos kentinde modern ve atölye tipi sanayide çalışan nüfus (852 kişi) faal nüfusun % 23.29'sini oluşturmaktadır (Tablo 3.18 Şekil 3.22).

Tablo 3.34. Avanos Kentinde Sanayi Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı (2002).

Sanayi Türü	İş Yeri Sayısı	%'si	Çalışan Sayısı	%'si
1.Atölye Tipi Sanayi				
Çanak –Çömlekçiler	50	37.6	136	15.96
Onyx Atölyeleri	5	3.8	18	2.11
Halı Atölyeleri	19	9.0	289	33.92
Demirci	6	4.5	13	1.52
Oto Tamir Ve Bakım	10	7.5	28	3.28
İnşaat İle İlgili Ürünler	10	7.5	17	1.99
Tamirci	5	3.8	13	1.52
Mobilya – Marangoz	18	13.5	45	5.28
Diğerleri	9	6.8	38	4.46
Toplam	125	94.0	597	70.07
2.Modern Sanayi				
Tuğla ve Kiremit Fabrikası	7	5.2	250	29.34
Mezbaha	1	0.8	5	0.5
Toplam	8	6.0	255	29.84
Genel Toplam	133	100.0	852	100.0

Kaynak: Avanos Esnaf ve Sanatkarlar Derneği Verileri. Anket ve Mülakat Sonuçlarından.

Şekil 3.32. Avanos Kentinde Sanayi Faaliyetlerinin Türlerine Göre Dağılımı (2002) .

3.1.2.1. İmâlat Sanayi

Avanos kentinde, küçük sanayi¹⁰⁶ olarak adlandırılan, atölye tipi sanayinin modern sanayi faaliyetlerine göre çok daha fazla geliştiği görülmektedir. Kentteki toplam sanayi tesislerinin %94 (125 işyeri)'ünü atölye, %6 (8 işyeri)'sını ise modern sanayi işyerleri oluşturur. Ancak sadece işyeri sayısı ile sağlıklı sonuçlara ulaşılamaz. Nitekim, kentteki toplam 125 adet atölye tipi sanayi tesisinde 597 kişi çalışmaktadır. Dolayısıyla sanayi tesislerinde çalışan toplam işçi sayısının (852 kişi) % 70.07'sini atölye tipi sanayi tesislerinde çalışanlar oluşturmaktadır (Tablo 3.34, Şekil 3.32).

Atölye tipi sanayinin bu derecede önemli olmasında şüphesiz kentteki çanak - çömlek, onyx ve halı atölyelerinin önemi büyüktür.

Kentin yakın çevresindeki uygun toprak yapısı, işçilik ile bir araya gelince bugün sadece Türkiye değil tüm dünyada tanınır hale gelen çanak ve çömlekçilik faaliyeti ortaya çıkmıştır. Avanos'ta çömlekçilik faaliyetinin tarihi 13 yy.'a kadar uzanmaktadır. Buna ilaveten bu tarihlerden önce de bölgeye çanak -çömlek zanaatının varolduğu, Avanos'ta şahsi olarak yapılan toprak işlemlerinden elde edilen tarihi devirlere ait çanak – çömlekler ile Avanos'un Kızılırmak kavisi içinde bulunmasından kaynaklanır diyebiliriz. Zira Kızılırmak kavisi içinde yapılan kazılardan M.Ö.'ki yıllara ait çok zengin çanak –çömlek örneklerinin elde edilmiş olduğu bilinen bir gerçektir.

Çanak-çömlekçilik Avanos merkez ilçede yapılan bir faaliyettir. Hammadde olarak kullanılan toprağın ana materyalini iç püskürük taşlar oluşturur. Bu taşların ayrışması ile oluşan topraklar Avanos'un Gedik, Burabayır, Cinderesi ve Kızılören mevkiinden elde edilir. Toprak önce hamur haline getirilir. Daha sonra bu hamurdan atölyelerde çanak – çömlek elde edilir. Çanak ve çömlekler bir süre güneş ışığı almayan, havadar yerlerde kurutulup ardından fırınlarda pişirilir. Avanos'ta çanak – çömlek atölyelerinin sayısı kentin turizme açılmasından sonra giderek artmıştır. Günümüzde Avanos'ta 50 kadar çanak – çömlek atölyesi vardır. Bu atölyelerin büyük çoğunluğu kışın üretim yazın ise satış işleri yapılır (Foto 3.26).

Ayrıca bu atölyelerin bazılarında Selçuklu ve Osmanlılardan kalma çini sanatı da yapılmaktadır. Bu sanat Avanos'ta geleneksel usullerle yapılmaktadır.

¹⁰⁶ Tümerterkin, E., 1969, Sanayi Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No. 751, Coğrafya Enst. Yay. No. 22, İstanbul., s. 51

Avanos'taki çanak –çömlek atölyeleri tüm sanayi tesislerinin (133 işyeri) %37.5 (50 işyeri)'ini oluşturmaktadır. Avanos'taki çanak- çömlek atölyelerinde mevsimlik değişimler göz önünde bulundurularak 136 kişi çalıştığı söylenmektedir. Dolayısıyla çanak – çömlek atölyelerinde çalışanlar sanayi faaliyetlerindeki çalışanların (852 kişi) % 15.96 (136 kişi)'ini oluşturmaktadır. Bu değerler de Avanos'ta çanak – çömlekçiliğin önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle Avanos'a “ Çanak – çömlekçiler diyarı” denilmektedir.

Fotoğraf 3.26. Avanos'ta çok sayıdaki çanak-çömlek atölyeleri kente ayrı bir görünüm kazandırmıştır.

Avanos'ta imalat tipi sanayiye önem kazandıran bir başka faaliyet de halıcılıktır. Avanos ilçesinde halen bin kadar Hereke tipi halı tezgahı olduğu söylenmektedir. Bu tezgahların çoğunluğu evlere yerleştirilmiş olup, kent merkezinde 12 kadar halı dokuma ve satış atölyesi vardır. Çözüğü ve atkısı pamuk olan ve yün kullanılarak Türk düğümü ile dokunan halılar, kentte turistlere en çok satılan ürünlerin başında gelmektedir. Kentteki, 12 halı atölyesi toplam sanayi tesislerinin (133 işyeri) %9'unu oluşturmaktadır. Bu atölyelerde çalışan işçi sayısı (289 kişi) modern sanayi ve imalat tipi sanayi tesislerinde çalışanların (852 kişi) % 33.92'sini oluşturmaktadır (Tablo 3.34, Şekil 3.32).

Avanos'ta özellikle turizme dönük halıcılık konusunda faaliyet gösteren en önemli yer Sentez Halı Atölye'sidir. 1993 yılında faaliyete geçen ve ülke genelinde 4 şubesi olan Sentez Halı'da yaklaşık 200 personel çalışmaktadır. 120 tezgah kapasitesi olan ve şu anda 30 tezgahın faal olduğu tesis 30 bin metrekarelik bir alana kurulmuştur. Hem üretimin hem de satışın yapıldığı Sentez Halı özellikle turizm sezonunda her gün yüzlerce turist uğrak yeridir. Yılda 5-6 bin irili ufaklı halı satışı yapılmaktadır.

Avanos'ta halıcılık faaliyeti önemini eskisine oranla önemli ölçüde kaybetmiştir. Günümüzde Avanos kentinde halı imalat ve satış atölyelerindeki halıların büyük çoğunluğu çevredeki kırsal alanlardan toplanmaktadır.

Fotoğraf 3.27. Halıcılık faaliyetleri Avanos'ta ev tipi atölyelerden imalat tipindeki atölyelere geçmiştir.

Avanos kentindeki bir başka imalat tipi sanayi faaliyetlerini de Onyx (oniks) atölyeleri oluşturur. Mermer taşları kullanılarak yapılan hediyelik eşya, vazo, kül tablası, likör takımı gibi eşyaların yapıldığı bu atölyelerden Avanos'ta 5 tane vardır. Hammadde olarak kullanılan mermer taşı ise Avanos'un güneyinde bulunur. Avanos'taki 5 Onyx atölye ve galerisi kentteki toplam sanayi tesislerinin (133 işyeri) % 3.8'ini oluşturur. Onyx atölyelerinde çalışanlar ise sanayi tesislerinde çalışanların (852 kişi) % 2.11 (18 kişi)'ini oluşturur (Tablo 3.34, Şekil 3.33).

Fotoğraf 3.28. Avanos Kenti'ndeki Onyx Atölyelerinde, Kayahamamı mevkiinden çıkarılan mermer işlenerek çeşitli hediyelik eşyalar yapılır.

Avanos'ta 18 tane mobilya ve marangoz atölyesi vardır. Bu faaliyetle ilgili işyerleri sanayi alanındaki işyerlerinin (133 işyeri) %13.5'ini oluşturmaktadır. Marangoz ve mobilya imalathanelerinde çalışanlar ise sanayi tesislerinde çalışanların (852 kişi) % 5.28 (45 kişi)'ini oluşturur.

Oto tamir ve bakımı ile ilgili işyerleri ise kentteki sanayi tesislerinin %7.5 (10 işyeri)'ini oluşturur. Oto tamir ve bakımı ile uğraşan işyerlerinde çalışanlar sanayi tesislerinde çalışanların % 3.28(28 kişi)'sini oluşturmaktadır. Kentte inşaat ile ilgili imalat tipi sanayi tesisleri toplam sanayi tesislerinin (133 işyeri) %7.5 (10 işyeri)'ini oluşturur. Bu alanda çalışanlar ise sanayi tesislerinde çalışan nüfusun (1641 kişi) % 1.99 (17 kişi)'unu oluşturmaktadır.

Kentte 5 tane tamirhane dükkanı vardı. Saat, Tv. , radyo vb. gibi daha çok dayanıklı tüketim mallarının tamirine yönelik bu işyerlerinde 13 kişi çalışmaktadır.

Kentte 3 fırın vardır. Bu fırınlarda yaklaşık 18 kişi çalışmaktadır. Kentteki ekmek fırınlarında günde ortalama 14 bin ekmek üretilmektedir. Üretilen ekmeğin bir kısmı kent nüfusu tarafından tüketilmektedir. Bir kısmı ise ulaşımın kolay sağlanabildiği yakın köylere pazarlanmaktadır. Kentte geleneksel usullerle ekmek üretimi de yaygındır.

Ayrıca kentte 6 kadar terzihane dükkanı vardır. Bu dükkanlarda yaklaşık 20 kadar işçi çalışmaktadır.

3.1.2.2. Modern Sanayi

Avanos'ta modern sanayi tesislerini kentteki tuğla- kiremit fabrikalar ile mezbaha oluşturmaktadır. Kentte taş ve toprağa dayalı sanayi kolu olan 7 tane tuğla ve kiremit fabrikası vardır. Kentteki toplam 8 adet modern sanayi tesisi tüm sanayi tesislerinin (133 işyeri) %6'sını oluşturmaktadır. Bunlardan tuğla ve kiremit fabrikaları bütün sanayi tesislerinin %5.2 (7 fabrika)'sini oluşturur.

Taş ve toprağa dayalı sanayinin gelişmesinde doğal çevrenin etkisi olmuştur. Kızılırmak'ın sahip olduğu ince kumlu yapı ve doğal çevrede bulunan kireç, kil gibi hammaddelere yakınlık etkili olmuştur. Kentteki 7 tesis de kentin çıkışında, Kızılırmak'ın kuzeyinde, Gülşehir yolu üzerindedir. Fabrikalar, imâr planlarında kendilerin ayrılan 13ha'lık alan kurulmuştur. Bu alanın büyük bir kısmı açık alan özelliğindedir. Açık alanlar, hammaddenin ve üretilen ürünlerin bekletildiği alanlardır. Binalar için ayrılan alanlar ise daha azdır.

Fabrikalar üretim için gerekli hammaddeyi Ayhan Dağı ve Tütüncük mevkiinden sağlar. Bu fabrikaların kuruluş kapasitesi 120 bin ton/yıl'dır. Fiili kapasiteleri ise 70.000 ton/yıl'dır. Yani fabrikalar tam kapasite ile çalışmamaktadır. Buda üretimin pazarlamasındaki zorluklarla ilgilidir. Fabrikalar genelde üretim tesisleri ve yönetim binalarından oluşmaktadır.

Bu fabrikalarda üç tip tuğla üretimi yapılmaktadır. Bunlar; yığma, 13.5 ve 8.5 adı verilen türlerdir. Talep özelliklerine göre değişmekle birlikte bir fabrikada günde 20 bin adet yığma, 30 bin adet 13.5 ve 40 bin adet 8.5'luk tuğla üretimi yapılmaktadır. Bu fabrikalar yine kendileri için ayrılan alanda bulunan Avanos Tuğla Pazarlama A.Ş.'yi kurmuşlardır. Fabrikadaki üretimin pazarlama işini bu şirket yapmaktadır.

Bu fabrikalar, Avanos'un kent özelliği kazanmasında ve kentte sanayi fonksiyonunun ön plana çıkmasında önemli faydaları olmuştur. Bu fabrikaların tamamında, zaman zaman değişmekle birlikte 250 kişi çalışmaktadır. Bu sayı Avanos'ta sanayi tesislerinde çalışanların (852 kişi) % 29.34'ünü oluşturmaktadır. Bu da önemli bir orandır.

Fabrikalarda çalışanların (250 kişi) %13.6 (34 kişi)'sını memur, %49.2 (123 kişi)'ini işçiler, % 12.4 (31 kişi)'ini yemek-sağlık ve temizlik işinde çalışanlar, % 18.4 (46 kişi)'ini hammadde ve taşıma işinde çalışanlar, % 6.4 (14 kişi)'ünü ise personel taşımada çalışanlar oluşturmaktadır.

Araştırma sahasının batısında, Gülşehir yolu üzerinde, Kızılırmak kenarında kurulan mezbanhanın günlük kapasitesi, 25 büyükbaş 50 küçükbaş hayvandır. Ancak günümüzde bazı günler hiç kesim dahi olmamaktadır. Günde birkaç küçükbaş ve bazen bir büyükbaş hayvan kesilmektedir. Tesiste 3 işçi, bir veteriner ve bir de şoför çalışmaktadır.

3.1.2.3. İnşaat Sektörü

Kentlerin yatay ve dikey gelişim durumunun açıklanması bakımından önem taşıyan inşaat kolu, hiçbir kentte hâkim fonksiyonda değilse de yapılaşmanın hızlı bir süreç içerisinde bulunduğu yerleşmelerde bu fonksiyonda çalışanların oranı yükselerek %10'un üzerine çıkabilmektedir.¹⁰⁷

Avanos kentinde inşaat fonksiyonunda çalışanların sayısı 331 olup, toplam faal nüfusunun (3642 kişi) % 9.08'ini oluşturmaktadır. Büyük bir turizm potansiyeline ve hareketliliğe sahip olan ilçede toplu konut kooperatifleri çoğalmakta olup bugüne kadar toplam 550 konut yapımı gerçekleşmiştir. Halen 5 kooperatif konut yapımına devam etmektedir. Toplu konut çalışmaları Kızılırmak'ın güney yakasında toplanmıştır. Son bir yıl içinde belediyeden 46 inşaat ruhsatı alınmıştır.

3.1.2.4. Madencilik

Bu grup içerisinde çalışma sahamızın yakın çevresindeki kaolen, mermer yatakları ile kum ve çakıl ocaklarını incelemek doğru olacaktır.

Avanos Çakmaklı, Kayahamamı, Başağlın mevkinde %13–34 Al_2O_3 ve %0.5–2.5 Fe_2O_3 içeren yaklaşık 1.8 milyon ton rezervli kaolen yatağı vardır.

Yine Avanos Sarıhıdır mevkiinde %0.5 – 4.3 S içeren 500 ton muhtemel rezervli kaolen yatağı vardır. Bunun dışında Topaklı, Kayahamamı ve Dölek yöresinde dağınık halde 1 milyon ton rezervli Mermer (oniks) vardır. Kızılırmak çevresinde ise bir kısmı işletilen 20 milyon m³ mümkün rezerve sahip orta kalitede kum ve çakıl rezervi

¹⁰⁷ Tümertekin, E., 1973, Türkiye' De Kentleşme Ve Kentsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniv. Yay. No. 1840, Coğrafya Enst. Yay. No. 72, İstanbul, s. 43.

vardır. Avanos kentinde madencilik alanında 9 kişi çalışmaktadır. Bu kişiler de, Kızılırmak üzerindeki kum ocağında çalışmaktadır. Bu sayı faal nüfusun sadece %0.23'sini oluşturmaktadır.

3.1.3. Tarımsal Fonksiyon

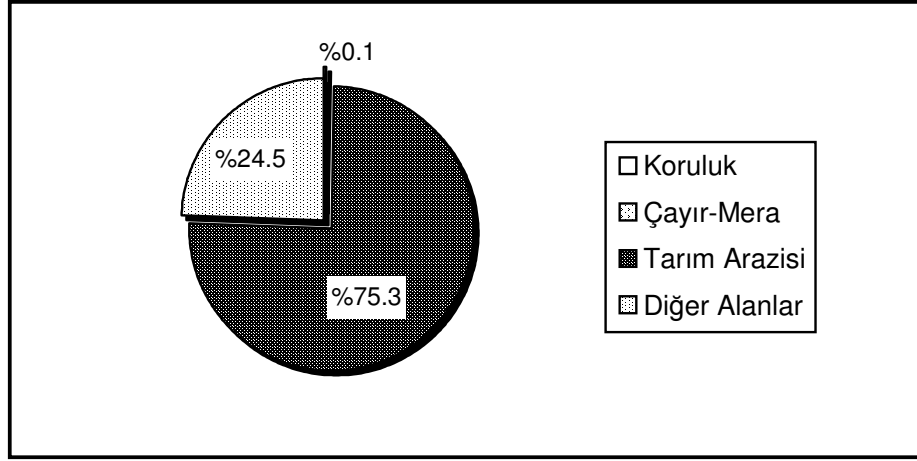
Avanos kentinde, faal nüfusun % 3,24 (118 kişi) kadarı tarım fonksiyonunda çalışmaktadır. Tarım dışı fonksiyonlarda çalışan nüfusun %90'ın üzerinde olması nedeniyle Avanos kenti, tarımsal faaliyetlerin ortaya çıkardığı bir kent değildir. Tarihi gelişim süreci içerisinde, ulaşım bakımından elverişli bir konumda bulunan Avanos'ta geçmişte ticaret fonksiyonu önemli idi. Yerleşim alanı ve çevresindeki uygun toprak yapısı zamanla Avanos'ta hem imalat tipi hem de modern anlamda taş ve toprağa bağlı sanayi kollarının gelişmesini sağlamıştır.

Avanos İlçesi'nde toplam arazinin %0.10'unu koruluk, %0.10'unu çayır ve mera alanları, %75.3'ünü tarım alanları ve %24.5'ini diğer yerleşim vb. alanlar oluşturmaktadır (Tablo 3.35, Şekil 3.33).

Tablo 3.35. Avanos İlçesi Merkezi Arazi Kullanılış Durumu (1998).

Arazi Sınıfları	Alanı (da)	%'si
Koruluk	100	0.1
Çayır- Mera	100	0.1
Tarım Arazisi	73.300	75.3
Diğer (Yerleşim vb.)	23.800	24.5
Toplam	97.300	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Şekil 3.33. Avanos İlçesi'nde Arazi Kullanılış Durumu (1998).

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Sahada çayır ve mera arazisi de çok az miktardadır. Bunda çayır ve mera alanlarının sürülerek tarım toprağına dönüştürülmesi de etkili olmuştur. Araştırma sahamızda çayır- mera ve orman arazisinin azlığı arazinin büyük bir kısmının tarım alanı olarak kullanılmasına etki etmiştir. Zaten sulu ve susuz tarım topraklarının tamamı Avanos genelinde de (köy ve kasabalar dahil) %90'lara varan büyük bir değeri kapsar.

Orman alanı sahada yok denecek kadar azdır. Çok az miktardaki bu alanlar ise İdiş Dağı'nın eteklerindeki meşelikler ve ağaçlandırma çalışmalarından ibarettir. İdiş ve Ötedikme dağlarının yamaçlarını kaplayan ormanlar geçmişte ilçedeki çömlek fırınlarında yakacak olarak kullanılarak yok edilmiştir. Eskiden orman niteliğindeki bu yerlerde yer yer meşe topluluklarına rastlanmaktadır. İlçede küçük gruplar halinde görülen ve insan eliyle yetiştirilmiş söğüt, kavak, servi, meşe, iğde gibi ağaçlar vardır. Yine sahada gelişmiş meyvecilik faaliyetlerine bağlı olarak, meyve ağaçları topluluğu da araştırma sahamızın bitki örtüsü içinde değerlendirilebilir.

Avanos ilçesinin doğal bitki örtüsü, geniş bir alana yayılmış olan, İlkbahar'da yeşeren haziran ayında kuruyan geven, kekik, üzerik, sığır kuyruğu, püren gibi bozkır bitkileridir. İlçede gerek doğal çevrenin düzenlenmesi, gerekse orman alanları oluşturmak amacıyla ağaçlandırma çalışmaları da yapılmaktadır. Bu çalışmalar daha çok Avanos –Çavuşin arasındaki sahada toplanmıştır (Tablo 3.36).

Tablo 3.36. Avanos'ta Yapılan Ağaçlandırma ve Çevre Düzenleme Çalışmaları (1988-1998).

Yıllar	Tesis (ha)	Bakım (ha)	Dikilen fidan	Harcama (TL)
1989	350	905	1236	260.162
1990	600	1000	2725	757.767
1991	300	1800	2310	1.186.007
1992	300	1000	815	644.000
1993	300	1250	800	701.522
1994	300	1000	900	1.502.672
1995	100	850	330	2.382.000
1996	-	800	300	2.895.000
1997	-	400	150	2.067.000
1998	-	200	65	2.300.000

Kaynak: 1998 Nevşehir İl Yıllığı.

Çalışmalar kapsamında dikilen fidanların büyük kısmını ise karaçam, akçaağaç, meşe ve akasya oluşturmaktadır.

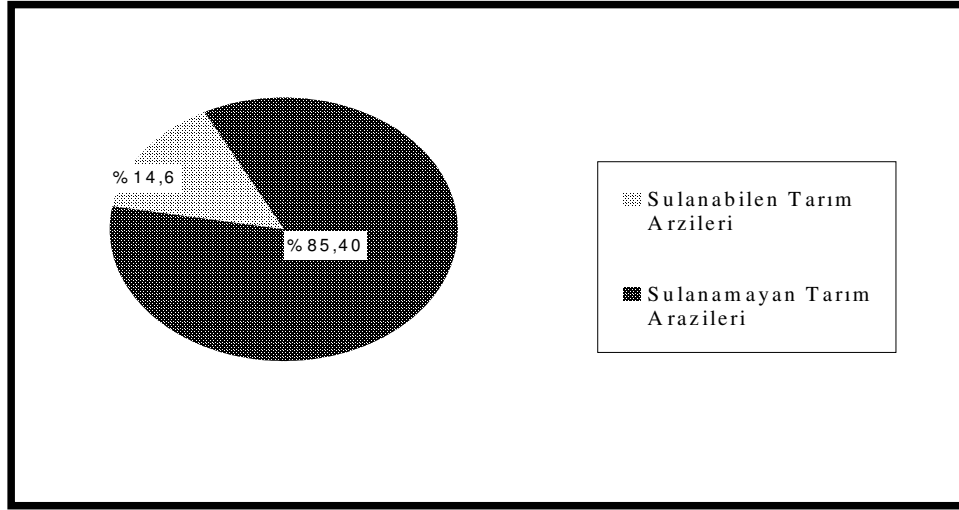
İlçede çayır ve mera alanları 100 da'dır. Bu da toplam arazi varlığının ancak %0.10'unu oluşturmaktadır. Çayır ve mera alanlarının büyük bir kısmı zamanla sürülerek tarım toprağı haline getirilmiştir. Zaten bunu araştırma sahamızın tarım toprakları ile çayır ve mera alanlarını karşılaştırdığımızda kolayca anlayabiliriz. Araştırma sahamızdaki mera alanlarının büyük bir kısmını taşlık, eğimli araziler oluşturmaktadır. Yöre meralarında hayvan sayısının azlığı nedeniyle aşırı otlatma sorunu henüz yoktur.

Araştırma sahamızın tarım arazilerini sulanabilen ve kuru tarım alanları olarak iki grupta inceleyebiliriz. Çalışma sahamızdaki 73.300 da'lık toplam tarım alanının %85.4'ünü (62.650 da) kuru tarım alanları, %14.6'sını (10.650 da) ise sulanabilen tarım alanları oluşturmaktadır (Tablo 3.37, Şekil 3.24). Sulu tarım alanlarında genelde ürün çeşitliliği göze çarpan kuru tarım alanlarında ise tek tip tahıl tarımından bahsetmek mümkündür. Tarım arazileri ise minimum 3 da, maksimum 200 da büyüklüğündedir.

Tablo 3.37. Avanos İlçesi'nde Tarım Arazilerinin Sulanabilirlik İtibariyle Dağılımı.

Arazi Grubu	Alanı (da)	%'si
Sulanamayan	62.650	85.4
Sulanabilen	10.650	14.6
Toplam	73.300	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.2002.

Şekil 3.34. Avanos İlçesi'nde Tarım Arazilerinin Sulanabilirlik İtibariyle Dağılımı.

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları. 2002 .

Araştırma sahamızda tarım topraklarının büyük bir kısmını sulanamayan tarım toprakları oluşturmaktadır. Toplam 73.300 da'lık tarım arazisinin %85.4'ünü (62.650 da)kuru tarım alanları oluşturmaktadır. Vadi yamaçları özellikle yüksek sahadaki eğimli araziler kuru tarım alanlarını oluşturur. Kuru tarım alanlarının geniş yer kaplamasında doğal çevre özellikleri yani yeryüzü şekilleri ve iklim şartları etkili olmuştur. Bunun yanında mera alanlarının zamanla tarla haline dönüştürülmesi de kuru tarım alanlarının fazla olmasında etkili olmuştur. Geniş yer tutan bu kuru tarım alanlarında buğday, arpa vb. tahıllar ile özellikle bağ alanları bulunmaktadır.

Kızılrınmak vadisinin zaman zaman genişleyip daralan tabanları ile bu ırmağa karışan önemli derelerin vadi taban ve şekillerinde yöre ekonomisinde önemli ye tutan sulu tarım alanları bulunmaktadır. Araştırma sahamızdaki toplam tarım alanları

içerisinde sulu tarım toprakları geniş yer tutmaz. Bu tip araziler 10.650 da'lık bir alan kaplar. Yani sulanabilen tarım toprakları toplam tarım arazileri içerisinde %14.6'lık bir paya sahiptir (Tablo 3.37, Şekil 3.34).

Bu tür araziler yerleşim alanları, taşlık ve sarp yamaçlar, dere yatağı, taşkın alanları ve kayalık araziler girmektedir. Bu tür araziler % 24' lük bir pay ile 23 800 da'lık alanı kaplamaktadır.

Avanos'ta tarımsal faaliyetler topoğrafya, iklim ve toprak çeşidi gibi doğal faktörlerin etkisi altındadır. Tarım kültürü ve tarım tipi ise beşeri coğrafya olarak tarımı etkilemektedir. Ekili –dikili arazilerin 74.650 da olduğu sahada en fazla ekilip alanı %83 ile (61.950 da) tarla tarımına aittir. Bağ alanları %14.4'lük (10.750da) bir paya sahiptir. Ekili –dikili alanların %2'sini (1500 da) meyve bahçeleri oluşturmaktadır. Sebze ekim alanları ise ekili –dikili alanlar içinde %0.5'lik (350 da) bir paya sahiptir. 100 da'lık nadas alanları ise ekili –dikili alanlar içinde %0.1'lik bir paya sahiptir (Tablo 3.38, Şekil 3.35).

Avanos'ta tarım faaliyetlerinin geçmişine baktığımızda, ilk yerleşim dönemlerinden bu yana tarımsal üretim yapıldığını, ancak bu faaliyetin yörede yaşayanlar için bile yeterli ürün sağlamadığı anlaşılmaktadır. Volkanik faaliyetlerin uzun zaman süresi içinde oluşturduğu yeryüzü şekilleri ve yine volkanik küllerin toprak yapısını belirleyen hakim etken olması bunda etkili olmuştur. Volkan tüfünün toprağa dönüştürülmesi ve dolayısıyla tarım toprağı haline getirilmesinde Kapadokya insanları geçmişte güvercin gübresi kullanmışlardır. Topraktan bir şey elde etmeden, tarımsal üretime başlamadan hayvancılık mümkün olamayacağından, toprağın işe yarar hale getirilmesinde, beslenmesi ve bakımı çok kolay olan güvercinden yararlanılmıştır. On binlerce yıl volkan tuzu güvercin gübresi ise karıştırılıp zenginleştirilmiş ve toprağa dönüştürülmüştür. Güvercin beslenmesi tarımsal faaliyetin olmazsa olmaz koşuludur ve yapay gübre üretilinceye kadar bu iki faaliyet birlikte yürütülmüştür. Geçmişte tarım yapan her ailenin bir güvercinliği olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰⁸ Verimsiz toprağa sahip olan Kapadokya'da şüphesiz tarım bakımından Avanos'un yeri başkadır. Bu başkalığı ona şüphesiz Kızılırmak vermektedir. Kızılırmak Avanos sınırları içerisinde 10 km

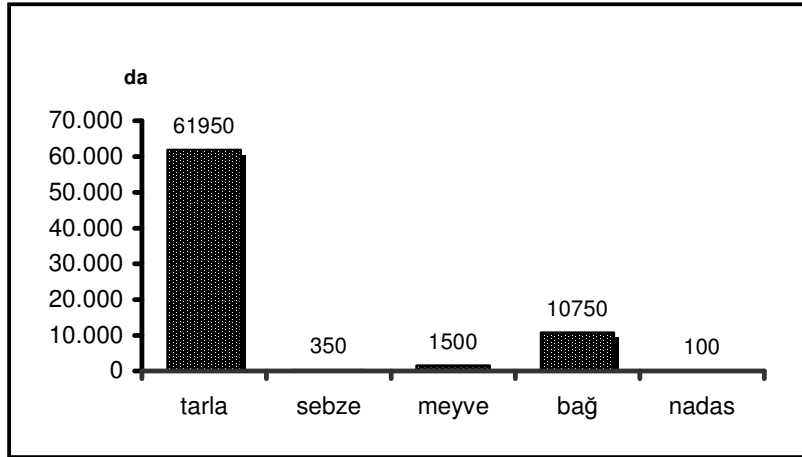
¹⁰⁸ Kapadokya' da Mevcut Durum Raporu, 2002. Nevşehir Valiliği Yayınları.

boyunca akarken yer yer genişleyerek kıyı ovaları oluşturmuştur. Bu ovalar ise önemli bir tarım potansiyeli oluşturmaktadır.

Tablo 3.38. Avanos'ta Tarım Alanlarının Ürün Gruplarına Göre Bölünüşü(2002).

Ürün Grupları	Ekiliş Alanı(da)	%'si
Tarla	61.950	83
Sebze	350	0.5
Meyve	1500	2
Bağ alanı	10.750	14.4
Nadas	100	2.1
Toplam	74.650	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.

Şekil 3.35. Avanos'ta Tarım Alanlarının Ürün Gruplarına Göre Bölünüşü (2002).

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.

Araştırma sahamızda ekili –dikili alanların büyük bir kısmı (%83'ü) tarla tarımı arazileri oluşturmaktadır. Bu da tarla tarımının önemini göstermektedir. Tarla tarımı içinde tahıl türlerinin önemli bir yeri vardır. Tahıl tarımının önemli olmasında uygun iklim şartları, sulanamayan arazinin fazlalığı ve eğimli arazilerin varlığı etkili olmuştur.

Toplam 61950 da'lık tarla alanının 59.750 da'ı yani %96.45'ini tahıl ekili alanlar oluşturmaktadır (Tablo 18). Tahıl ekili alanlar içerisinde buğday önemli yer tutmaktadır. Tahıl tarımı yapılan arazilerin %73.3'ünü (43.788 da) buğday ekili alanlar oluşturur. Tahıl ekili araziler içerisinde %26.7'lik pay ile (15.962 da) arpa ikinci sırada gelir. Çavdar tarımı ise Avanos merkezden ziyade daha çok kırsal kesimde yapılır.

Baklagiller ise tarla alanları içinde 650 da'lık bir alan ile %1.04'lük pay alır (Tablo 19). Baklagiller içerisinde en fazla yetiştirilen tür fasulyedir. Fasulye baklagillere ayrılan arazi içinde %41.5'lik pay (270 da) alır. Fasulye tarımı özellikle sulanabilen tarım topraklarında yapılır. Fasulyeden sonra baklagiller içinde %27.7'lik bir pay (180 da) ile nohut gelir. Araştırma sahamızda baklagiller içinde 155 da ve %23.8'lik bir pay ile mercimek gelir. Avanos'ta mercimek türleri içinde daha çok kırmızı ve sarı mercimek yetiştirilir. Çalışma sahamızda 45 da'lık bir arazide ise fiğ üretimi yapılmaktadır. Fiğ üretimi yapılan arazi baklagillere ayrılan arazi içerisinde %7'ik bir pay tutar.

Tablo 3.39. Avanos İlçesi'nde Tarla Arazilerinin Ürün Gruplarına Göre Ekiliş Durumu(2002).

Ürün grubu	Alanı(da)	%'si	Grubundaki %'si
1. Tahıllar	59750	96.45	100
Buğday	43.788		73.3
Arpa	15.962		26.7
2.Baklagiller	650	1.04	100
Fasulye	270		41.5
Nohut	180		27.7
Mercimek	155		23.8
Fiğ	45		7
3. Yumru Bitkiler	350	0.56	100
Patates	255		72.9
Soğan	90		25.7
Sarımsak	5		1.4
4.Yem Bitkileri	200	0.32	100
Yonca	120		60
Korunga	80		40
5.Sanayi Bitkileri	1000	1.61	100
Şeker Pancarı	820		82
Ayçiçeği	180		18
TOPLAM	61.950	100	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Yumru bitkiler tarla arazileri içinde 350 da'lık alanıyla %0.56'lık bir paya sahiptir (Tablo 39). Yumru bitkiler içerisinde patatesin 255 da ve %72.9'luk payı

oldukça önemlidir. Nevşehir ili hem İç Anadolu Bölgesi hem de Türkiye genelinde patatesi ile ünlüdür. Bu kapsamda Avanos yöresinde yetiştirilen sarı patatesler de önemli paya sahiptir. Yumru bitkiler içerisinde patatesten sonra %25.7'lik pay (90 da) ile soğan gelir. Sarımsak ekili araziler ise yumru bitkiler içinde %1.4'lük (5 da) alan kaplamaktadır.

Tarla arazileri içerisinde %.32'lik pay (200 da) ile yem bitkileri dördüncü sırada gelmektedir (Tablo 3.19). Yem bitkileri içerisinde % 60'lık pay (120 da) ile ilk sırada yonca gelir. İkinci sırada ise %40'lık pay (80da) ile korunga gelmektedir.

Sanayi bitkileri ise tarla arazileri içinde 1000 da ile % 1.61'lik bir paya sahiptir (Tablo 3.19). Sanayi bitkileri içinde şeker pancarı % 82'lik pay (820 da) ile ilk sırada gelir. Şeker pancarı üretimi tüm Orta Anadolu'da olduğu gibi Avanos ve çevresinde de sulamalı tarım tekniği ile yapılmaktadır. Sahada şeker pancarı tarımında en önemli su kaynağı Kızılırmak'tır. Sanayi bitkileri içerisinde %18'lik bir paya (180 da)sahip olan ayçiçeği ikinci sırada gelir.

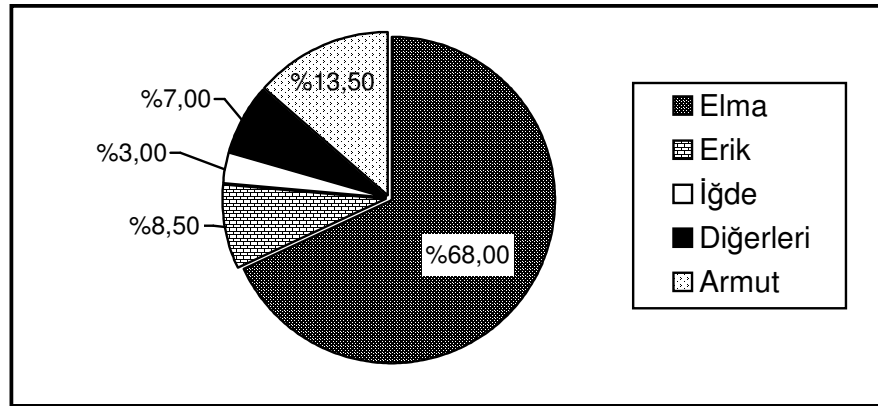
Araştırma sahamızda toplam meyve bahçeleri alanı 1500 da'dır. Bu değer toplam ekili- dikili alanların %2'sini teşkil etmektedir. Meyveciliklerin kapladığı alan içinde en fazla yer tutan meyve elmadır. Elma bahçeleri toplam meyveciliklerin %68'ini kaplamaktadır. Kapladığı alan bakımından ikinci sırada gelen meyve ise armut'tur. Armut bahçeleri toplam meyve bahçelerinin % 13.5'ini kapsamaktadır. Daha sonra üretilen meyveler içerisinde sırası ile erik, içde, ayva, vişne ve şeftali gelmektedir.

Çalışma sahamızda 14000 meyve ağacı vardır. Ağaç sayısı bakımından başta erik gelmektedir. Sahadaki erik ağacı sayısı 38000'dür. Elma bahçeleri kapladığı alan bakımından meyveler içerisinde ilk sırada gelmesine rağmen ağaç sayısı bakımından erikten sonra ikinci sırada gelmektedir. Araştırma sahasında toplam 3100 elma ağacı vardır. Ağaç sayısı bakımından armut ise 2700 ağaç ile üçüncü sırada gelir. Daha sonra ise ayva, vişne, içde ve şeftali ağaçları gelir (Tablo 3.40, Şekil 3.36).

Tablo 3.40. Avanos'ta Bazı Önemli Meyvelerin Ağaç Sayısı ve Kapladıkları Alanlar (2002).

Meyve Türü	Ağaç Sayısı	Toplam Meyve Ağaçlarına Oranı	Kapladıkları Alanlar (da)	Kapladıkları Alanın %'si
Erik	3800	27.14	127.5	8.5
Elma	3100	22.14	1020	68
Armut	2700	19.3	202.5	13.5
Vişne	550	3.9	15	1
Ayva	1100	7.9	22.5	1.5
Ceviz	650	4.6	37.5	2.5
Şeftali	550	3.9	7.5	0.5
Dut	250	1.7	15	1
İğde	1100	7.9	45	3
Kiraz	200	1.4	7.5	0.5
Toplam	14.000	100	1500 da	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları.

Şekil 3.36. Avanos'ta Bazı Önemli Meyve Bahçelerinin Toplam Meyve Bahçelerine Oranları (2002).

Nevşehir'de ve dolayısıyla Avanos'ta elma üretimi oldukça yaygındır. Bunu elma bahçelerinin genişliğinden de anlayabiliriz. Nevşehir elması Türkiye genelinde de tanınan bir elma türüdür. Üretimin bir kısmı halen peribacaları içinde de saklanabilmektedir. Üretilen elmanın bir kısmı yaş ya da kurutulmuş meyve olarak ailelerin ihtiyacını karşılar. Geçmişte üretimin büyük kısmı bugün kapalı olan Asya Meyve Suyu fabrikasında değerlendiriliyordu. Araştırma sahamızda meyvecilik halen entansif yöntemlerle yapılmamaktadır. Sahadaki meyvecilik faaliyetleri entansif hale getirilirse büyük bir potansiyel değerlendirilmiş olacaktır. Çünkü üretilen elmanın

büyük bir kısmı kimi zaman meyve suyu fabrikalarına alınmayınca değeri düşüyor ve halk tarafından ya hayvanlara yediriliyor ya da dökülüyor (Foto 3.29).

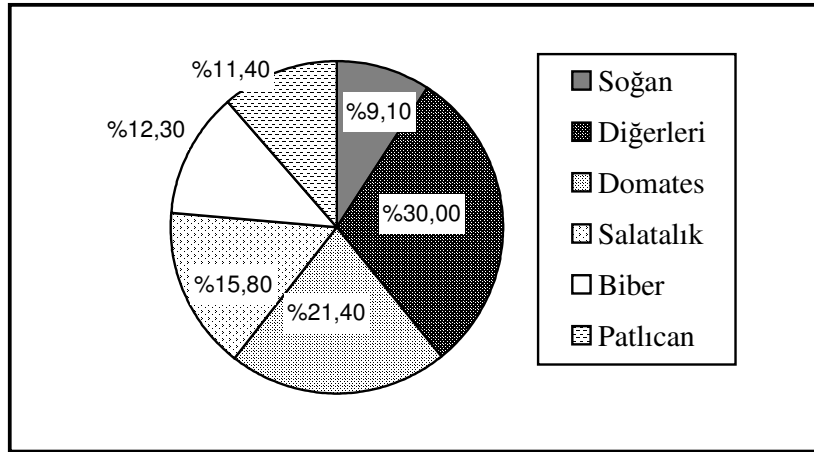
Fotoğraf 3.29. Avanos'taki elma bahçelerinden bir görünüm.

Araştırma sahamızda sebze alanları toplam ekili–dikili alanların % 0.46'sını (350 da) kaplamaktadır. Sebzecilik, Avanos'ta özellikle kaynak suları yakınları, akarsu ya da dere boylarında yapılmaktadır. Avanos'ta en fazla yetiştirilen sebzeler; domates, biber, salatalık, marul, soğan, pırasa, sarımsak' tır. Üretim bol olduğu için sadece kent pazarında değil çevre kent pazarlarında da ticarete konu olurlar. Özellikle Avanos'ta yetiştirilen patlıcan sadece Nevşehir'de değil tüm İç Anadolu Bölgesinde tanınmıştır. Sahada yetiştirilen sebzeler arasında ilk sırada domates gelir. Domates ekili alanlar 75 da ile toplam sebze ekili alanlar içinde %21.4'lük bir pay kapsar. İkinci sırada salatalık ekili alanlar gelir. Salatalık ekili alanlar (55 da) ise sebze ekili alanlar içinde % 15.8'lik bir alan kaplar. Daha sonra sırasıyla biber % 12.2 (43 da), patlıcan %11.4 (40 da), soğan %9.1'lik (32 da) bir paya sahiptir (Tablo 3.41, Şekil 3.37).

Tablo 3.41. Avanos’ ta Üretilen Bazı Sebzelerin Ekiliş Alanları (2002).

Sebze Adı	Üretim Alanı (Da)	Toplam Sebze Alanı İçerisinde %’si
Domates	75	21.4
Salatalık	55	15.8
Biber	43	12.3
Patlıcan	40	11.4
Soğan	32	9.1
Diğerleri	105	30
Toplam	350	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri.

Şekil 3.37 . Avanos’ta Üretilen Bazı Sebzelerin Ekiliş Alanları.

Araştırma sahamızda seracılık faaliyetleri deneme aşamasında olup, tamamen coğrafi çevre koşullarının kontrolü altındadır. Bu çalışmalar Kızılırmak vadisinde sürdürülmektedir..

Avanos’ta tarımsal faaliyetler içerisinde bağcılığın önemli bir yeri vardır. Bu nedenle bağcılık faaliyetlerini ayrı bir başlık altında ele almak gerektiğini düşündük. İç Anadolu Bölgesi ve Türkiye genelinde Nevşehir’i tarımsal manada tanıtan iki üründen birisi elma diğeri de üzümdür.

Çalışma sahamızda toprak bir çok yerde bağcılığa elverişlidir. Volkanik tüf ve granitlerin aşınması sonucunda oluşan yamaç topraklarına yörede hışırlı toprak denir. Bu topraklar üzerinde kurulmuş bağlarda iyi cins üzümler elde edilir. Bu toprak yüzeyde kuru gibi görünse de bir karış altı nemlidir. Böylece yaz kuraklığına karşı üzümler asmaları ve omcaları kurumaz. Halk üzümlerine fasulyede eker. Yani Enterkültür tarımsal faaliyetleri yapılabilmektedir. Bu bitki doğal yoldan bağ gübreleri ve toprak azot kazanır. Dürmit, keten-gömlek, parmak, çavuş yetiştirilen başlıca üzümler türleridir. Üretilen üzümlerin bir kısmı sofralık veya kuru üzümler şeklinde tüketilir. Ama büyük bir kısmı da Nevşehir ve ilçelerinde şarap fabrikalarında kullanılır.

Araştırma sahamızda bağ alanları toplam tarla alanları içerisinde %14.4'lük (10.750 da) bir pay tutar. Araştırma sahamızda 600 kadar bağ alanı vardır. Bağlardan elde edilen üzümler genelde çekirdekli üzümler türüdür. Verim ise 9000 kg/ha'dır. Bağcılık faaliyetleri kuru tarım alanlarında yapılmaktadır. Araştırma sahamızda bağcılığın entansif tarım metotları ise yapılması ile bağcılık faaliyetlerinin yörenin ekonomisi içerisindeki yeri daha da artırılabilir. Kültür ırkı asmaların yetiştirilmesi, suluk tarım imkanlarının geliştirilmesi ve diğer entansif metotların kullanılmaya başlanması bağcılığı önemli bir tarım faaliyeti haline getirebilir.

Fotoğraf 3.30. Avanos'ta bağcılık önemli ve eskiden beri yapılan bir faaliyettir. bağ alanlarından bir görünüş.

Araştırma sahamızda hayvancılık faaliyetleri çayır ve meraların azlığı ve halkın diğer ekonomik faaliyet alanlarına yönelmesi nedeniyle çok fazla gelişmemiştir. Sahada Kızılırmak vadi yatağı ve sekilerindeki düz veya eğimli araziler, sulanabilme

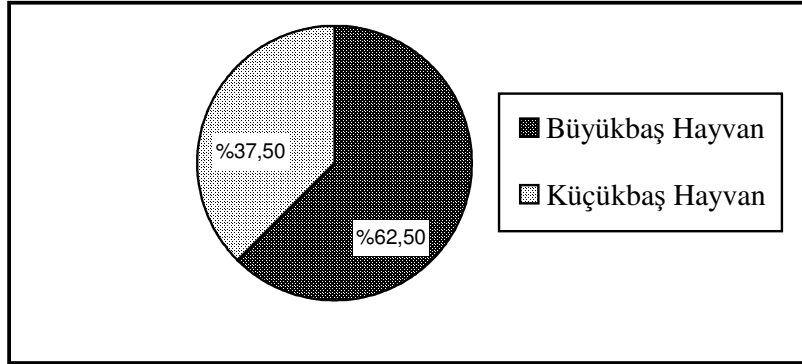
imkanı da olduğu için tarla alanı olarak kullanılmaktadır. Buna karşılık kuru tarım yapılabilecek nitelikteki eğimli ve dağlık araziler ise tahıl tarlaları ve bağ alanları olarak kullanılmaktadır. Sahada az miktarda da olsa var olan çayır–mera alanları zamanla tarla haline dönüştürülmüştür. Araştırma sahasındaki çayır ve mera alanlarının toplam araziye oranı % 0.1’dir. Hayvancılık faaliyetleri araştırma sahamızda daha çok geçim tipine yöneliktir. Ama son yıllarda mandıracılık faaliyetleri de sahada yaygınlaşmaya başlamıştır.

Araştırma sahasında 495 baş büyükbaş hayvan ve 825 baş küçükbaş hayvan vardır. Toplam hayvan varlığı içinde küçükbaş hayvanların oranı % 62.5’dir. Büyükbaş hayvanların toplam hayvan varlığına oranı ise % 37.5’dir (Tablo 3.42, Şekil 3.38).

Tablo 3.42. Avanos Kenti’ndeki Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı.

Hayvan Türü	Hayvan Sayısı	%’si
Büyükbaş	495	62.5
Küçükbaş	825	37.5
Toplam	1320	100

Kaynak: Avanos Tarım İlçe Müdürlüğü Verilerinden (1998).

Şekil 3.38. Avanos Kenti’ndeki Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı.

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri (1998).

Araştırma sahasında hayvancılık daha çok entansif yöntemlerle yapılmakla beraber, ıslah çalışmaları da önemli bir seviyeye ulaşmıştır. Özellikle sahada büyükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik modern mandıraların gün geçtikçe arttığını söyleyebiliriz. Beslenen hayvanların çoğunun kültür ırkları olması verimin de yüksek olmasına neden olmuştur.

Araştırma sahamızda küçükbaş hayvanlar içerisinde daha çok koyun yetiştiriciliği önem kazanmıştır. Keçi yetiştiriciliği ise küçükbaş hayvancılık içerisinde yok denecek kadar azdır. Çalışma sahasında toplam 825 baş küçükbaş hayvan vardır.

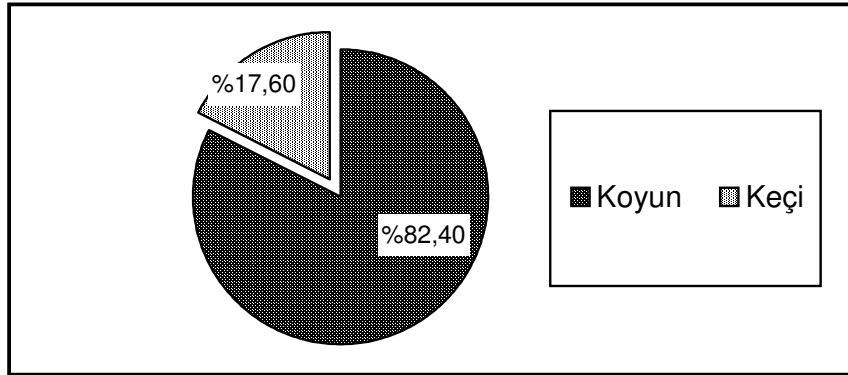
Toplam küçükbaş hayvan varlığının 82.4'ünü (680 baş) koyunlar oluşturmaktadır. %17.6'sını (145 baş) keçi varlığı oluşturmaktadır (Tablo 3.43, Şekil 3.39).

Yörede daha çok Akkaraman ve Merinos koyunları yetiştirilmektedir. Koyun besiciliği daha çok süt, et ve yün elde etmeye yöneliktir. Yörede az sayıda yetiştirilen keçilerin büyük bir çoğunluğu da kıl keçisidir. Aslında sahanın doğal koşullarına keçiler daha kolay uyum sağlayabilirler. Bu nedenle keçi yetiştiriciliğine önem verilebilir. Araştırma sahamızda küçükbaş hayvancılık mera hayvancılığı şeklindedir. İklim şartlarının uygun olduğu zamanlarda hayvanlar meralarda, kış aylarında ise ağıllarda beslenirler.

Tablo 3.43. Avanos'ta Küçükbaş Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2002).

Hayvan Türü	Hayvan Sayısı	% 'si
Koyun	680	82.4
Keçi	145	17.6
Toplam	825	100

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verilerinden.

Şekil 3.39. Avanos'ta Küçükbaş Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı.

Araştırma sahamızda tüm İç Anadolu’da olduğu gibi çayır alanlarının azlığı büyükbaş hayvancılığın çok gelişmesini engellemiştir. Araştırma sahamızda büyükbaş hayvancılık dar çayır alanları veya mandıralarda yapılmaktadır. Araştırma sahamızda 495 baş büyükbaş hayvan vardır. Sığır ırkları arasında yerli ırklardan doğu kırmızısı, yabancı ırklardan ise Simental ve Holstein ırkları yetiştirilmektedir. Çevredeki kırsal yerleşmelerden toplanan sütü, işleyen küçük çaplı bir süt ve süt ürünleri işletmesi vardır. Büyükbaş hayvanlardan sığırdan başka at, eşek vb. hayvanlar da beslenir.

Ayrıca turizme yönelik olarak Avanos’ta bir de at ile gezinti turları düzenleyen bir at çiftliği vardır.

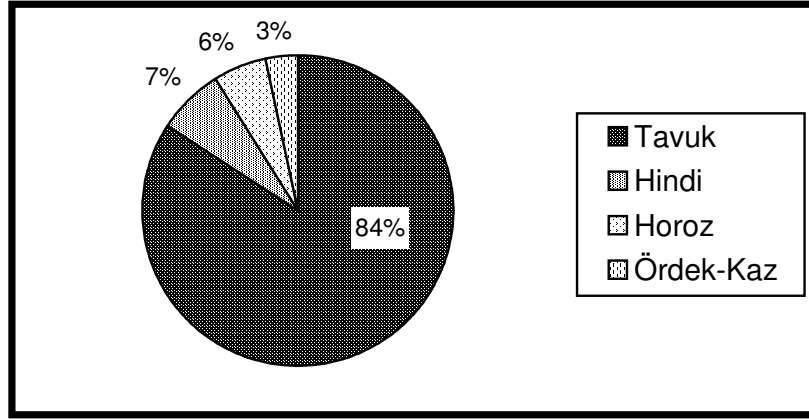
Avanos’ta kümes hayvancılığını iki kısımda inceleyebiliriz. İlk kısımda yerleşim alanı içerisindeki her hanede bulunan ve geçim tipine yönelik faaliyeti inceleyebiliriz. Bir de yerleşim alanının yakın çevresinde az sayıda tavuk ve yumurta çiftlikleri vardır. Bu çiftliklerde elde edilen yumurta ve beyaz et şehir nüfusunun ihtiyacını karşılamaktadır.

Avanos’ta yaklaşık 95 bin kümes hayvanı vardır. Bunun 80 bini yani % 84.2’sini tavuk, 5300’ünü yani %5.57’sini horoz, 6500’ünü yani %6.8’ini hindi ve 3200’ünü yani %3.3’ünü ise ördek ve kazlar oluşturmaktadır (Tablo 3.44, Şekil 3.40).

Tablo 3.44. Avanos’ta Kümes Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2002).

Hayvan Türü	Hayvan Sayısı	%’si
Tavuk	80.000	84.2
Hindi	6500	6.8
Horoz	5300	5.6
Ördek – Kaz	3200	3.4
Toplam	95.000	100

Kaynak : Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verilerinden.

Şekil 3.40. Avanos'ta Kümes Hayvanlarının Türlerine Göre Dağılımı.

Avanos ve çevresinde arıcılık faaliyeti tam olarak gelişmemiştir. Araştırma sahasında uygun flora özellikleri ve Kızılırmak vadisine bağlı olarak oluşan özel iklimatik özellikler arıcılık faaliyetlerine uygundur. Araştırma sahamızda 265 adet kovan vardır. Bunun % 84.2'sii (223) fenni kovan, %5.6'ini (42) ise ilkel kovan (kara kovan) oluşturmaktadır (Tablo 3.45). Araştırma sahamızdaki bal üretimi ise 1060 kg/yıl' ır.

Tablo 3.45. Avanos'ta Arıcılık Faaliyetleri (2002).

Kovan Türü	Kovan Sayısı	% 'si	Bal Üretimi (kg)
Fenni Kovan	223	84.2	934
İlkel Kovan	42	15.8	126
Toplam	265	100	1090

Kaynak: Avanos İlçe Tarım Müdürlüğü Verilerinden.

Araştırma sahamızda tarımda entansif metotlar tam anlamıyla kullanılıyor diyemeyiz. Tarımda Kızılırmak'ın çevresindeki tarlalar dışında sulama sorunu vardır. Tarımda verimi arttıran unsurlardan biri de gübre ve gübrelemedir. Avanos'ta tarım alanlarından birim alana düşen gübre oranı standartların altındadır. Zararlı hastalıklarla mücadele, kaliteli tohumluk kullanımı ve tarımsal kredi araştırma sahasında tam anlamıyla çözülememiş tarımsal problemlerdir.

Bir diğer önemli sorun da meyvecilikte kendisini gösterir. Özellikle elma üretiminin yoğun olduğu Avanos ve çevresinde üretimi değerlendirebilecek tesislerin

yokluğu önemli bir sorundur. Bazı yıllar üreticinin elinde kalan elmalar hayvanlara atılmaktadır.

Bağcılıkta da önemli sorunlar vardır. Başta, bağcılık faaliyetleri entansif metotlarla yapılmaktadır. Özellikle kültür ırkı asmaların bağlarda yerli asma ırkının yerini alması gerekir. Yine hastalık ve zararlılar ile mücadele konusunda üreticilerin bilinçlendirilmesi gerekir. Bağcılıktaki en önemli sorun ise üretilen ürünlerin hepsinin değerlendirilememesidir. Ürünlerin bir kısmı Nevşehir ve ilçelerindeki (Hacıbektaş,Ürgüp) şarap fabrikalarında değerlendirildiği halde bir kısmı çok düşük fiyatlarla yaşı ya da kurutulmuş olarak pazarlanmaktadır.

Araştırma sahamızda daha öncede bahsettiğimiz gibi çayır ve mera alanları azdır. Bu nedenle kentin çevresinde mandıralarda büyükbaş hayvancılık faaliyetleri yaygın olmasa da yapılmaktadır. Oysa kentin çevresinde günlük süt ve süt ürünleri ihtiyacını karşılamaya yönelik mandıracılık faaliyetleri teşvik edilebilir. Bu tip hayvancılık faaliyetlerine yönelik kent çevresinde birkaç mandıraya rastlanabilmektedir.

Kentin çevresinde 7 kadar tavuk çiftliği vardır. Ama bu çiftliklerde de gerçek manada bir entansif üretim yoktur. Oysa bu çiftlikler sağlanacak krediler ile modernize edilip entansif yöntemler uygulanabilirse üretimin hacmi de artar. Aynı şekilde bu çiftliklere devlet üretimi çiftlikleri ve bu konuda uzmanlaşmış şirketler yatırım yaparak yenileri eklenebilir.

Arıcılık faaliyeti ise tamamen geçim tipidir diyebiliriz. Önemli bir kovan sayısına ve bal üretimine sahip olan Avanos'ta arıcılık faaliyetleri de modernize edilirse üretim daha da artabilir.

Kısaca, Avanos'ta tarımsal üretimde entansif metotlar tam anlamıyla hakim duruma geçmemiştir. Zaten kentte tarım diğer ekonomik fonksiyonların gerisinde kalmıştır.

3.1.4. Avanos'un Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri

Kent fonksiyonlarının var oluşu ve çeşitliliği ile nüfus arasında yakın bir ilişki vardır. Her hangi bir yerleşmede kentsel fonksiyonların gelişebilmesi için nüfus miktarının belirli bir limitin üzerinde olması gerektiğinden, kır –kent ayrımında fonksiyonlar ile yerleşmelerin nüfus miktarının birlikte ele alınması zorunluluğu vardır.¹⁰⁹

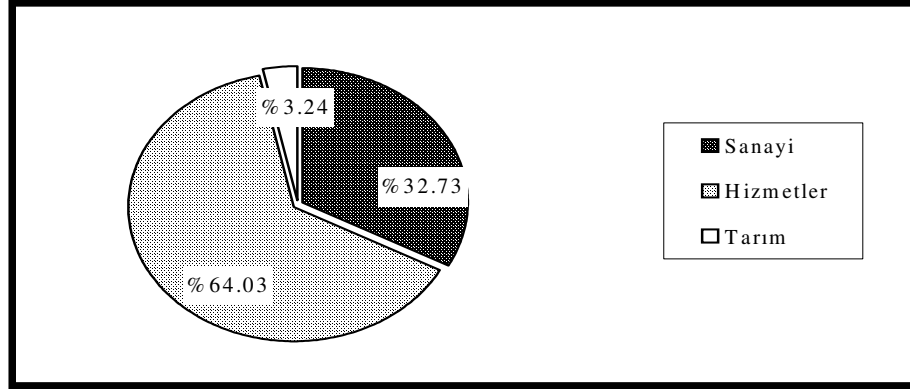
¹⁰⁹ Tümertekin, E., 1973, a.g.e., s. 42 - 43

Faal nüfusun %50'den fazlasının tarım dışı faaliyetlerde çalıştığı yerleşmeleri kent kabul eden görüş¹¹⁰ ele alındığında, faal nüfusun sadece % 3.24 (118 kişi)' ünün tarım, geriye kalan %96.76'sının tarım dışı faaliyetlerde çalıştığı Avanos bir kent yerleşmesi olarak ortaya çıkmaktadır (Tablo 3.46, Şekil 3.41).

Tablo 3.46 : Avanos Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı (2002).

Fonksiyonlar	Tarım	Hizmetler	Sanayi	Toplam
Faal Nüfus	118	2332	1192	3642
%'si	3.24	64.03	32.73	100.0

Kaynak: Anket Ve Mülakat Sonuçlarından.

Şekil 3.41 : Avanos Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı (2002).

Bir yerleşmenin barındırdığı nüfusun giderek artması, tarım dışı fonksiyonlarda çalışan nüfusun artmasına zemin hazırlar. Gerçekten de 10.000 ve daha fazla nüfuslu kentlerimizde tarım sektöründeki işgücü, çalışan nüfusun %10'unu pek aşmaz.¹¹¹ Tablo 40'ta görüldüğü üzere, Avanos kentinde tarım fonksiyonunda çalışan nüfus faal nüfusun ancak % 3.24'ünü oluşturuyor. Araştırma sahasında hizmetler (% 64.03) hâkim fonksiyonu oluşturmakta, sanayi ise (% 32.73) hizmetlerden sonra kentte hakim fonksiyon durumundadır.

¹¹⁰ Doğanay, H., 1997, a.g.e., s. 424

¹¹¹ Doğanay, H., 1997, a.g.e., s. 424

Bir çok araştırmacının kabul ettiği gibi kent ayrımında 10.000 nüfus kriteri ve bazı bilim adamlarına göre kent –kır ayrımında en bilimsel kriter¹¹² olan tarım dışı faaliyetlerde çalışanların faal nüfusun %50’den fazlasını oluşturması esası dikkate alınırsa, Avanos’un bir kent yerleşmesi özelliği gösterdiği açıktır.

Kentsel fonksiyonların çeşitlendiği Avanos’ta kent yerleşmelerinde ticaret merkezi, sanayi bölgesi ve ikâmetgah sahası¹¹³ gibi kent içi arazi kullanımında olması gereken farklılıklar kendini göstermektedir. Bu da Avanos’un planlama kriteri¹¹⁴ bakımından kent yerleşmesi özelliği göstermeye başladığının belirtisidir. Avanos’ta şehrsel hayat tarzı ortaya çıkmış durumdadır. Sonuç olarak Avanos kentsel fonksiyonların ön plana çıktığı bir kenttir.

3.2. Avanos’ta Fonksiyonel Arazi Kullanılışı

Kentlerin en önemli özelliklerinden biri de fonksiyon sahalarının farklı alanlarda toplanmış olmasıdır. Fonksiyonların mekan içinde farklı bir şekilde toplanması veya diğer bir anlatımla fonksiyonların mekan içerisinde düzenlenme şekli, kent strüktürü olarak da tanımlanmaktadır.¹¹⁵

Şehir içi arazi kullanımındaki farklı özellikleri, yerleşmenin kentleşme süreci belirlemede önem taşımaktadır. Nitekim, metropoliten kentlerde her bir fonksiyon sahası diğerlerinden belirgin şekilde ayrılırken, küçük kentlerde kent içi arazi kullanılışı cadde ve meydan etrafında yoğunlaştığı iş ve ticaret merkezi ile ikametgah sahası olmak üzere iki fonksiyon kullanım alanı ile sınırlı kalmaktadır.¹¹⁶

Avanos kentinde başta sanayi olmak üzere kentsel fonksiyonlar gelişmiştir. Kentte fonksiyonel kullanım alanları, sanayi ve ticaret alanı ile ikametgah sahalarından oluşmuştur (Şekil 3.42).

¹¹² Darkot,B., 1967, Kent Ayrımında Nüfus Sayısı Ve Fonksiyon Kriterleri. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Coğrafya Dergisi, Cilt:8, Sayı: 16, İstanbul, s. 4.

¹¹³ Tümertekin, E., 1973, a.g.e., s. 46

¹¹⁴ Doğanay, H., 1997, a.g.e., s. 418

¹¹⁵ Tolun –Denker, B.,1976, Kent İçi Arazi Kullanılışı. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No. 2054, Coğrafya Enst. Yay. No.83, İstanbul, s. 13.

¹¹⁶ Doğanay, S., 1998, Aşkale Kentinin Fonksiyonel Özellikleri. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniv. K. K. E. F., Coğrafya Bölümü, Erzurum, s. 113 - 114

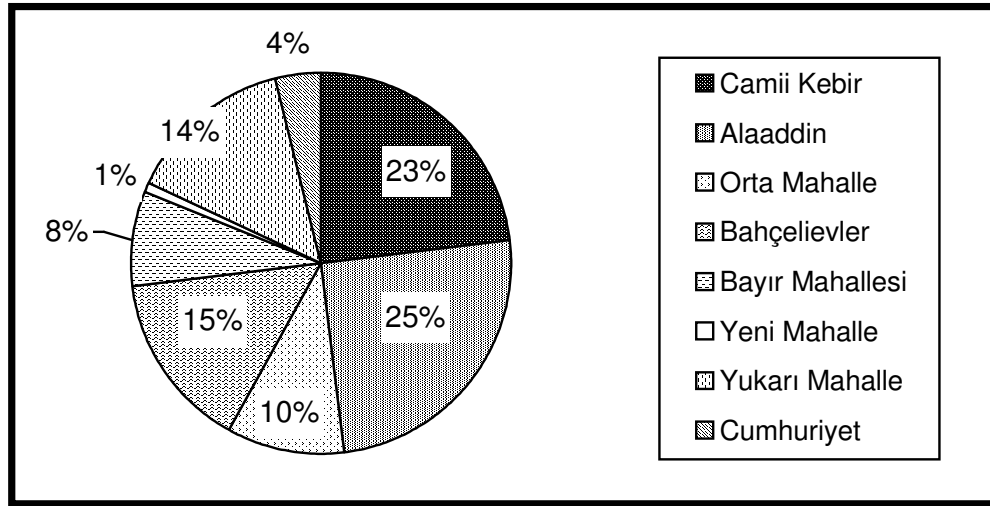
Fotoğraf 3.31. Avanos'ta iş ve ticaret merkezi olan Atatürk Caddesi'nden bir görünüm.

Ticari işyerlerinin mahallelere göre dağılımını incelediğimizde ise iş yerlerinin büyük çoğunluğunun ırmağın kuzeyindeki mahallelerde (Camikebir, Alaaddin, Orta Mahalle) toplandığını görüyoruz .

Tablo 3.47. Avanos Kentinde Ticari İşyerlerinin Mahallelere Göre Dağılımı (2002).

Mahalle	Camî Kebir	Alaaddin	Orta	Bahçelievler	Bayır	Yeni	Yukarı	Cumhuriyet	Toplam
İşyeri sayısı	36	39	15	23	12	5	22	6	158
%'si	23	25	10	15	8	1	14	4	100

Kaynak:Avanos İlçesi Numarataj Dökümü

Şekil 3.43. Avanos Kentinde Ticari İşyerlerinin Mahallelere Göre Dağılımı.

Görüldüğü gibi Avanos'ta ticari işyerlerinin %25'i Alaaddin, %23'ü Camikebir, %14'ü Yukarı, %10'u Orta ve %8'i Bayır mahallesi olmak üzere %80'i Kızılırmak'ın kuzeyinde toplanmıştır. Ticari işyerlerinin sadece %20'si Kızılırmak'ın güneyindeki Cumhuriyet, Yeni ve Bahçelievler mahallelerinde toplanmıştır.

Kentte yönetim ile ilgili kuruluşlar da yine ırmağın kuzeyindeki mahallelerde toplanmıştır. Zaten yönetim ile ilgili kuruluşların bir çoğu, yine yerleşmenin bu kısmındaki hükümet konağında toplanmıştır.

Kentte soğuk grup başkanlığı dışında özel muayenehanelerin çoğu yine ırmağın kuzeyindedir. Genel hizmetlerden avukatlık bürosu, hamam, arzuhalci gibi işyerleri de yine ırmağın kuzeyindedir. Bu işyeri ticari işyerleri arasına dağılmıştır.

Kentteki konaklama tesislerine baktığımızda turistik işletmeli otellerin Kızılırmak'ın güneyinde belediye belgeli motel-pansiyon vb. tesislerin ise eski Avanos'ta toplandığını görüyoruz. Eğitim kurumları ise nüfusun ihtiyacına bağlı olarak mahallelere dağılmıştır.

Kısaca, kentte sanayi ve hizmetler fonksiyonu ile ilgili kuruluşların büyük çoğunluğu Kızılırmak'ın kuzeyindeki eski Avanos'ta toplanmıştır. Bunlardan sanayi ile ilgili tesisler, ticaret ve hizmetler ile ilgili kuruluşlarda ayrılma eğilimi göstermektedir. Ticari işyerleri ile hizmetler ile ilgili kuruluşlar karışık durumdadır.

3.2.2. İkametgâh Sahası

Avanos kentinde fonksiyonel arazi kullanılış alanlarının en geniş kısmını ikametgah için ayrılmış alanlar oluşturmaktadır. İkametgah sahası, başta doğal çevre faktörleri olmak üzere ekonomik ve sosyal faktörler denetiminde şekillenmiştir.

Kent sekiz mahalleden oluşur. Kentin yatay yönde gelişmiş olması mahalle sayısını artıran temel faktördür. Kentin yerleşme çekirdeğini Kızılırmak'ın kuzeyindeki Alaaddin Mahallesi ve özellikle bu mahalledeki Alaaddin Camii çevresi oluşturmaktadır.

Kızılırmak'ın kuzeyinde ortaya çıkan kent 1950'lerden sonra Kızılırmak'ın güneyine kaymıştır. Bu durumda doğal çevre faktörlerinin büyük etkisi olmuştur. Irmağın kuzeyindeki yerleşim alanının geriden tepeliklerle sınırlandırılmış olması, hem yerleşimin bu alanda genişleyememesine hem de bu alanda toprak kayması ve sel gibi doğal afetlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle yerleşme zamanla Kızılırmak'ın güneyindeki birinci sınıf tarım arazisine kaymasına neden olmuştur. Irmağın kuzeyindeki eski Avanos denilen ve eski konutlardan oluşan alan "afet alanı" ilan edilmiş ve nüfusun büyük kısmı buradan uzaklaştırılmıştır. Yerleşimin ırmağın güneyine kaymasında bu kısımdan geçen Kayseri –Nevşehir –Aksaray karayolunda etkili olmuştur. Bugün kentin gelişme yönü de bu karayoluna paralel olarak doğu – batıdır.

Günümüzde eski Avanos denilen ırmağın kuzeyinde ikametgah alanlarının yoğunluğu azdır. Daha önce de dediğimiz gibi bu kısımda ticaret ve hizmetler fonksiyonları ile sanayi fonksiyonu yoğunluk kazanmıştır. İkametgah alanları ise ırmağın güneyidir.

Zaten Kızılırmak'ın kuzey ve güneyi arasında konutların yapı malzemesi, şekil, donanım, düzenleme bakımından farklılık vardır. Eski Avanos'ta Kapadokya mimarisinin en özgün örneklerinden olan geleneksel Avanos evleri yer alır. Yakın çevreden kolaylıkla sağlanan taş malzemenin, yığma tekniği şekillendirildiği bu evler, nüfusun sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtır. Irmağın güneyindeki ikametgah sahasında ise çağdaş yapı tekniklerinin hakim olduğu, bahçeli ve genellikle iki veya üç katlı evler hakim durumdadır. Bu kısımda yerleşme ise planlı olarak gelişmektedir. Kentte yeşil alanlar ise Kızılırmak çevresinde yoğunlaşmıştır. Halkın rekreasyon ihtiyacını karşılamaya yönelik bu alanlar yeterince düzenlenmiştir.

BAŞLICA SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Avanos İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak Bölümü'nde yer almaktadır. Çalışma sahamız Avanos ilçe merkezini teşkil etmektedir. Sahada III. ve IV. Jeolojik zamandaki volkanizma ve ardından etkili olan rüzgar ve su aşındırmasının meydana getirdiği bir rölyef gelişmiştir. İlçe Kızılırmak vadisini izleyen 950 m izohipsi içerisinde yer almaktadır.

İklim bakımından İç Anadolu Bölgesi'nin kara iklimi hüküm sürmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık 10 . 6 °C ve yıllık ortalama yağış miktarı ise 388.7 mm' dir.

Çalışma sahamız hidrografik açıdan ise Kızılırmak vadisine tabidir. Kızılırmak'a çevreden bazı dereler katılmaktadır. Akarsu rejimi açısından yağmurlu–karlı bir karışık rejim oluşturmaktadır. İlkbahar ve Yaz mevsimi başlarında yükselen rakım değerleri özellikle yaz aylarında düşüş eğilimi göstermektedir.

Araştırma sahamızda karasal iklime has step (bozkır) bitki örtüsü hakimdir. İdiş ve Ötedikme dağlarının yamaçlarındaki meşe topluluklarının geçmişte orman niteliğinde sahip olduğu sanılmaktadır. Sahada en fazla görülen step bitkileri ise geven, kekik, kılıçotu'dur.

Avanos ilçe merkezinde 2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 11.921 kişi yaşamaktaydı. 1997'de bu miktar 14.483'tür. yani son üç yıl içinde nüfus %17 azalmıştır. 1955–2000 yılları arasındaki 45 yıllık sürede Avanos İlçe merkezi nüfusunda %120'ye varan bir toplam artış olmuştur. Bu iki yıl arasında sadece 1997–2000 yılları arasında nüfusta bir azalma eğilimi ortaya çıkmıştır. İmar planı içerisindeki nüfus yoğunluğu 22.2 kişi/ km² olarak hesaplanmıştır. Avanos Merkez Sağlık Ocağı 2001 yılı E.T.F.'lerine göre aile büyüklüğü 3.6 kişidir. Nüfus yapısında erkek nüfus kadın nüfustan yetişkin nüfus ise çocuk ve yaşlı kadın nüfustan fazladır.

Avanos'ta eğitime verilen önem ise giderek artmaktadır. Okuma –yazma oranı Türkiye ortalamasına yakındır. İlçedeki 7 ilkokul ve ilköğretim okullarındaki 71 derslikte, toplam 1565 öğrenciye, 102 öğretmen hizmet vermektedir. Halk Eğitim Merkezi ile birlikte 5 ortaöğretim kurumunda ise 43 derslikte, 590 öğrenciye, 84 öğretmen hizmet vermektedir. Bu kurumlarda eğitim gören öğrencilerin bir kısmı ise yakın çevre köy ve kasabalarından taşınalı olarak gelmektedir.

Avanos yerleşmesinin tarihi izleri İlk Bronz Çağından itibaren başlar. Tarih boyunca çok değişik milletlerin ve onların kültürlerinin etkisine girmiştir. Tarih

boyunca Hitit, Frig, Medler, Persler, Kapadokya Krallığı, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlıların egemenliği altında yaşamıştır. Hakimiyeti altında kaldığı bütün uygarlıklara ait izlere rastlanmaktadır.

Yerleşmenin yerinin seçiminde Kızılırmak'ın sağladığı su ve verimli tarım toprakları ile yine Kızılırmak vadisine bağlı olarak ortaya çıkan elverişli ulaşım imkanları etkili olmuştur. Günümüzde de yerleşme Kızılırmak vadisinin çevresinde gelişme göstermektedir. İlçenin yerleşim alanı genişliği imar ve iskan planlarına göre 537 ha'dır. Şehir bugün Kızılırmak'ın güneyindeki birinci sınıf tarım arazisi üzerinde gelişme göstermektedir. Bunda Kızılırmak'ın kuzeyindeki yerleşmenin ilk çekirdeğinin olduğu alandaki eski evlerin varlığı ve Anadolu'ya doğu – batı istikametinde bağlayan yolların Kızılırmak'ın güneyinden geçmesi etkili olmaktadır.

Araştırma sahamızdaki konutları iki kısımda incelemiştik. İlk kısımda Kızılırmak'ın kuzeyindeki “Geleneksel Avanos Evleri”ni anlatmıştık. Taş malzemenin hakim olduğu bu evlerin bulunduğu alan “Afet Alanı” kapsamına alınmıştır. Bugün bu evlerden bazıları restore edilip , başta turizm olmak üzere değişik amaçla kullanıldığı halde büyük bir kısmının restore edilmeye ihtiyacı olduğunu söylemiştik. Kızılırmak'ın kuzeyindeki bu evlerin bulunduğu alanın koruma altına alınması ile yerleşme ırmağın güneyinde kendisini daha değişik bir yüz ile göstermiştir. Irmağın güneydeki evler ise genelde iki yada tek katlı olup büyük çoğunluğu bahçelidir.

Çalışma sahamızda ekonomi sanayi ağırlıklı olmak üzere turizm, tarım, ağırlıklıdır. Arazinin % 75'ini tarım toprakları oluşturmaktadır. Bu da tarımın ekonomideki önemini göstermektedir. Arazinin ancak %0.1'ini çayır–meralar teşkil etmektedir. Çalışma sahamızda bağcılı, meyve ve sebzeçilik ile tahıl tarımının en fazla önem kazanmış kısmını oluşturmaktadır. Araştırma sahasında tarım ürünleri üretiminde çeşitliliğin var olmasına rağmen tarımda entansif yöntemler tam olarak uygulanabilmiş değildir.

Çayır–mera varlığının toplam arazi içerisindeki miktarı büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın Avanos İlçe merkezinde çok da önemli olmadığını göstermektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık daha çok kırsal kesimde önem kazanmıştır. Kümes hayvancılığı da yine geçim tipine yöneliktir. Kent nüfusunun ihtiyacı olan hayvansal ürünler ise yakın çevredeki kırsal ekonominin hakim olduğu yerleşmelerden sağlanır.

265 adet arı kovanından toplam 1090 kg kadar bal üretimin yapıldığı Avanos'ta arıcılık ise daha da geliştirilebilir bir faaliyettir.

Çalışma sahamızda orman oluşturulabilecek nitelikte bir ağaç topluluğunun olmadığını söylemiştik. Sadece İdiş ve Ötedikme dağlarının yamaçlarında geçmişte büyük kısmı çanak ve çömlek atölyelerinde yakılmış meşe toplulukları vardır. Son yıllarda ilçeye daha güzel bir görünüm vermek için Avanos Belediyesi ve Tarım İlçe Müdürlüğü ağaçlandırma çalışmaları yapmaktadır.

Avanos, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu, Ege ile Akdeniz'e bağlayan yollar üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle ulaşım açısından geçmişte olduğu gibi bugünde önemli bir yere sahiptir. Ulaşım bakımından geçmişte önemli bir mevki olduğunu çevredeki kervansaraylardan da anlayabileceğimizi söylemiştik. Çevre il ve ilçelerle ulaşım ise çok az bir kısmı stabilize olup büyük çoğunluğu asfalttır.

Avanos'ta fabrikalar ölçüsünde sanayileşmenin var olduğu söylenebilir. En gelişmiş sanayi kolu ise taş ve toprak sanayisidir. Uygun toprak şartları tuğla ve kiremit fabrikaları ile çimento fabrikasına hammadde sağlanmıştır. Bunun dışında üretim yapmayan bir meyve suyu fabrikası ve bir de tekstil fabrikasının var olduğunu belirtmiştik. Ama Avanos'ta atölye tipi sanayinin çok büyük önem arzettiğini söylemeliyiz. Özellikle çanak –çömlek, onyx, halı üreten atölyeler ilçenin ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Ayrıca ilçede yaklaşık 88 işyerinin olduğu bir küçük sanayi sitesinin var olduğunu vurgulamak gerekir.

Ticaret, tarım ve sanayi tipi üretim ile turizme bağlı olarak oldukça canlıdır. Ticarete konu olan ürünler çeşitlidir. Açık ekonominin var olduğu ilçede sebze ve meyveler başta olmak üzere tarımsal ürünler, çana –çömlek, onyx ve tuğla başta olmak üzere taş ve toprak ürünleri ile ev tipi ürerime sahne olan Avanos halıları ticarete konu olan ürünlerdir. Kentte; 152'si perakende ticaret, 6'sı toptan ticaret olmak üzere toplam 158 ticari işyeri vardır. Avanos, İç Kapadokya Turizmi içerisinde gerek doğal gerekse beşeri güzellikleriyle büyük bir öneme sahiptir. İlçe ve yakın çevresindeki doğal ve beşeri güzellikleri her yıl yüz binlerce yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir. Son yirmi yılda Kapadokya'nın ülkemizin en önemli turizm alanlarından biri olması Avanos'u da etkilemiştir. Avanos, turizm için gerekli konaklama tesisleri, ulaşım gibi altyapı ihtiyaçlarını büyük oranda gidermiştir. İlçenin tanıtımı, 1984 yılından sonra yapılan festivallerle sağlanmaya çalışılmıştır. 1984, 1986, 1987, 1988, 1989 ve 1999

yıllarında yapılan festivallerde Japonya, Kore, Polonya, Finlandiya, Malezya, Macaristan, Yugoslavya, Azerbaycan, İspanya, Endonezya gibi ülkeler katılmıştır. Ayrıca 1988–1989 ve 1990 yıllarındaki festivallerde çanak–çömlek yarışmaları düzenlenmiştir. Yine 31 Ağustos-1 Eylül tarihleri arasında yapılan “El Sanatları ve Turizm Festivali” Kapadokya ile birlikte Avanos’un da tanıtımında ve turizm potansiyelinin reklamında önemli bir faaliyettir.

Bütün Kapadokya’da olduğu gibi Avanos’unda dış dünyaya açılmasında en önemli gelişme turizmdir. Turizmin yörede etkili bir faaliyet haline dönüşmesi oldukça uzun bir zaman diliminde olmuştur. 1980’den sonra turizm alanındaki tanıtım ve altyapı çalışmaları etkisini göstermiştir. Zaman içinde yabancı turistlerin ülkelere göre dağılımı çeşitlenmiş, temel olarak “Kültür Turizmi” diye nitelendirilen ve deniz turizmine göre de az mevsimlik dalgalanma arz eden bir turizm olgusu ortaya çıkmıştır. Turizm faaliyeti “Kitle Turizmi” şeklindedir. Turizm amaçlı gelen yabancıların büyük çoğunluğu bir tur acentesinden aldığı paket tur programı çerçevesinde yöreyi gezmektedirler.

Yine turizm kapsamında çanak–çömlek, onyx, halıcılık faaliyetlerini özetleyelim. Şüphesiz çanakçılık Avanos’un en önemli sanatıdır. M.Ö. 7.000 yılında Neolitik dönemde Çatalhöyük’te başlayan çanak – çömlek yapımı, Asurlular ve Hititlerden beri kavimden kavime, babadan - oğula geçerek günümüze kadar gelmiştir. Bugün Avanos’ta çok sayıda çanak – çömlek atölyesi vardır. Avanos’ta yapılan çanakların en büyük özelliği ise sudaki kireci emmesi suyu soğuk tutmasıdır.

Artık özelliğini yavaş yavaş yitirmeye başlayan halıcılık, yıllar önce halkın geçim kaynaklarından biriydi. Kök boyalardan elde edilen birbirinden güzel renklerle dokunan halılar, hâlâ renklerinde hiçbir solma olmaksızın Avanos evlerini süslemektedirler.

Avanos’un güneyinde bulunan ve yörede “Albatrı” denilen mermerden hediyelik eşyaların yapıldığı ve sergilendiği onyx atölyelerinden Avanos’ta 4 tane vardır.

Araştırma sahamızda yeraltı kaynağı olarak nitelendirilebileceğimiz kaolen,mermer, kum ve çakıl yatakları vardır. Bunlardan kaolen ile kum ve çakıl yataklarının büyük çoğunluğu işletilmektedir.

Sonuç olarak Avanos ekonomik yapı ve kültürel özellikler bakımından gelişmekte olan bir yerleşmedir. Yine de Avanos'ta gerek yerleşme alanında gerekse ekonomik sektörler konusunda bazı sorunlar vardır. Avanos'un sahip olduğu potansiyeli daha kapasiteli bir şekilde kullanarak gelişmesi için bu sorunlara yönelik çözümler getirilmelidir. Alınabilecek önlemler bize göre şunlardır:

Başta Avanos'un tanıtımında önemli bir yeri olan "Geleneksel Avanos Evleri" ele alınmalıdır. Bu evler şüphesiz turizm alanında bölgede daha fazla tanınan Ürgüp'teki evlerle yarışmamaktadır. Daha öncede değindiğimiz gibi bu evlerin bulunduğu alan "Afet Alanı" ilan edilmişti. Afet tehlikesinin ortadan kalkmasıyla bu evlerin bazıları restore edilmiştir. Ama büyük çoğunluğu halen restore edilmemiştir. Bu evler kullanılacak amaç kapsamında restore edilerek özellikle de turizm amaçlı kullanılabilir. Avrupa'da bir ortak miras oluşturulması kapsamında AB destekli bir kampanya oluşturulmuştur. "Tarihi Kentler Birliği" adı verilen bu organizasyona Nevşehir İli de 28-29 Nisan 2001 tarihinde imza atmıştır. Bu birliğe Avrupa dan bir çok "kentsel ve arkeolojik sit" olarak tescil edilmiş kent katılmıştır. Avanos'taki geleneksel mimari unsurları da bu organizasyon kapsamında amaca uygun hale getirilebilir.

Yerleşimle ilgili bir diğer sorunda Kızılırmak'ın güneyindeki yapılaşmanın birinci sınıf tarım arazisi üzerine rastlamasıdır. Her ne kadar ırmağın kuzeyindeki eski yerleşim alanı çevresinde kentleşme için boş arazi kalmadığından bu durum ortaya çıkmış olsa da birinci sınıf arazinin tarım amaçlı kullanımı kentin ekonomisinde önemli değişiklikler yapabilir.

Bir diğer sorunda içme suyu sorunudur. Litolojik özelliklerinden dolayı içme suyundaki kireç oranının yüksek olduğu ve suyun sertlik oranının normal değerlerin oldukça üzerinde olduğunu belirtmiştik. Halk zaten içme suyunu ya marketlerden şişe sulardan yada şehir dışındaki çeşme sularından karşılamaktadır. Bir an önce Avanos'ta içme suyu arıtma projesi hazırlanıp hayata geçirilmelidir. Bölgenin önemli bir suyu kaynağı olan Kızılırmak sürekli kirlenmektedir. Zaten Kayseri'den (arıtma tesisi yeni kurulmuştur) kirlenerek gelen Kızılırmak'ın suları arıtma tesislerinin olmaması dolayısıyla iyice kirlenmektedir. Avanos'ta sıvı atıklar için bir arıtma tesisi vardır, ancak yeterli değildir. Yine Dünya Sağlık Örgütü destekli olarak 1987 yılında düzenlenmeye başlayan "Sağlıklı Şehirler Projesi" kapsamına ülkemizden Avanos ta

kabul edilmiştir.Bu proje kapsamında Avanos'ta da sağlıklı yaşam şartlarını arttırmaya yönelik bir dizi çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Avanos'ta sağlık konusundaki en önemli sorun ise sadece sağlık ocakları düzeyinde sağlık kurumlarının varolmasıdır. Avanos'ta bir devlet hastanesi yapılması düşünüldüğü hatta imar planlarında da yer aldığı halde halen yapılamamıştır. Sağlık ocağında teşhis ve tedavisi yapılamayan bazı sağlık sorunları Nevşehir yada Kayseri'ye gönderilmektedir.

Avanos'ta tarımsal üretimin çeşitli olduğunu söylemiştik. Tahıl üretimi ve bu üretimi değerlendiren un ve kepek fabrikaları vardır. Tahıl tarımından başka baklagiller ve sanayi bitkileri üretimi de önemlidir. Aynı şekilde meyvecilik ve sebzeciliğinde Avanos tarımında ayrı bir önemi vardır. Özellikle sebze ve meyve üretiminde entansif yöntemler tam uygulanabilmiş değildir. Meyve ve sebzecilikte uygulanılacak entansif yöntemler üretimin kalite ve miktarına önemli etkiler yapabilir. Aynı sorun bağcılık için de söz konusudur. Araştırma sahasında genelde verimsiz ve kıraç topraklar bağ alanlarına ayrılmıştır. Ayrıca yerli asma ırklarının kullanılması bağcılık faaliyetlerini ekstansif tarım kapsamından uzaklaştıramamıştır. Tarımdaki bir diğer sorun da üretim değerlendirilebileceği gıda sanayi tesislerinin azlığıdır. Üzüm üretiminin değerlendirildiği Nevşehir ve ilçelerinde birkaç tane şarap fabrikası vardır. Ama başta elma olmak üzere meyve üretiminin değerlendirilebileceği meyve suyu fabrikalarının hem çoğaltılması hem de bunların yüksek kapasiteyle çalıştırılması gerekir. Yine tarımsal üretimin önemli bir yanını oluşturan patates tarımının özendirilmesi gerekir. Özellikle üretimin fazla olduğu yıllarda üretilen patates çok ucuz fiyatlara pazarlanmaktadır. Hatta çiftçinin elindeki patatesi satamadığı yıllarda üretilen patatesler hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Tarımda ki bir diğer sorunda sulama sorunudur. Avanos-Kayseri arasındaki Yemliha Köyü mevkiinde, 27 Aralık 2003 tarihinde su tutulmaya başlanan Yamula Barajı Kızılırmak'ın Avanos sınırları içindeki yatağında ki akım değerlerini düşürmüştür.

Toplam arazi içerisinde çayır ve mera alanlarının az bir alan kapladığını belirtmiştik. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık çok önem kazanmamıştır. Oysa yerleşim alanının çevresinde kurulacak mandıralardan kentin günlük hayvansal ürün

ihtiyaçları sağlanabilir. Aynı şekilde geçim tipi olarak yapılan kümes hayvancılığı ticari yönde geliştirilebilir.

Avanos'ta faaliyet gösteren taş ve toprağa dayalı sanayi tesisleri tam kapasite ile çalışmamaktadır. Etkili pazarlama ilişkileri kurulduğunda tam kapasite ile çalışacak bu tesislerin üretimi kente sanayi sektörü açısından daha fazla girdi sağlayabilir. Aynı şekilde ev ve atölye tipi üretim yapılan halıcılıkta daha fazla teşvik edilebilir. Aynı şekilde turizm faaliyetine destek verecek sanayi kollarının desteklenmesi, projelerin teşviki ve sanayi tesislerinin turizm faaliyetlerini olumsuz etkilemeyecek mekansal yerleşimi konuları da olumlu gelişmelere yol açacaktır.

Turizm yörenin kaderini değiştiren ve değiştirmeye devam eden bir sektördür. Özellikle 1980'li yıllardan sonra bütün Kapadokya ile birlikte turizm alanında önemli adımlar atmış olan Avanos'ta turizm ile ilgili yine de alınması gereken bazı önlemler vardır. Turizmde ulaşım ve konaklama ile ilgili önemli bir sorun kalmamıştır. Turistler genel olarak Türkiye'nin başka yörelerinden Kapadokya'ya gelmekte, ortalama konaklama ya da geceleme ortalaması 2 günü geçmemekte ve geziyi satın aldıkları tur operatörünün belirlediği bir şema içinde bölgeyi gezip ayrılmaktadır. Böyle bir gezi genelde bir Yeraltı şehri, halı atölyeleri, çanak ve çömlek atölyelerini içermektedir. Yani bölgenin turizm değerlerinin tamamı tanıtılamamaktadır. Tüm Kapadokya'da olduğu gibi Avanos'ta da bireysel turizm yada kültür turizmi denilen türün ağırlığı zaman içinde yükselmekle birlikte hâlâ önemsiz sayılabilecek bir düzeydedir. Kapadokya turizminin bugünkü haliyle "kitle turizmi" olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Ancak yörenin kültür zenginlikleri, doğal ayrıcalıkları ve bölge insanının donanımı, gecikmiş te olsa kültür turizmi boyutunun geliştirilmesini ve bunun için alt yapının hazırlanmasını gerektirmektedir. En azından kitle turizmi kadar ağırlıklı bir kültür boyutu gelişimi hedeflenmelidir.

Kültür turizmi amacıyla gelen turistler yörenin kültürel özelliklerini incelemek ve yaşamak istegindedirler. Bu nedenle yöre halkıyla ortak yaşayabilecekleri basit ve sade bir ortam istemektedirler. Zaten bu amaçla gelen turistler konfor ve lüksü ikinci plana atmaktadırlar. Ayrıca bunların konaklama süreleri de oldukça uzundur. Kültür turizminin gelişmesi için bu imkanların sağlanması gereklidir. Kapadokya kapsamında Avanos eko-turizmi için kaçınılmaz bir fırsattır. Eko-turizm, özellikle doğal ve kültürel varlıklarıyla turizme hizmet veren bölgelerde turizm endüstrisinin sosyal ve kültürel

bakımdan bozucu etkilerini azaltmayı öngören yeni bir turizm anlayışıdır. Sürdürülebilir turizm, katılım kavramları eşliğinde geliştirilen bu anlayış uygulamada, doğal çevreyle, yerel kültürle barışık küçük ölçekli turistik aktiviteleri ön plana çıkarmakta, kısaca “eko-turizm” olarak adlandırılmaktadır. İç Kapadokya dahilinde Avanos gerek coğrafi ve morfolojik özellikleri bakımından gerekse ölçek itibarıyla sürdürülebilir turizm yöntemi için mükemmel fırsatlar vermektedir. Eko-turizm faaliyetleri, yerel iş gücü imkanlarını arttırması ve doğal çevrenin korunmasının bir biri içinde yürütülmesi gibi ekonomik ve ekonomik olmayan hedeflerin bir karışımıdır.

Tüm Kapadokya ile birlikte Avanos’ta Kitle Turizminin yerini yavaş yavaş Kültür Turizmine bırakması gerekir. Bisiklet ve balon turları, turistler tarafından rağbet gören etkinliklerdir. Ancak balon turlarının 150-200 Euro gibi yüksek fiyatlarda olması turistlerin ilgisini azaltmaktadır.

Kongre turizmi amacıyla Avanos’a yapılan kongre merkezinin ve otellerde var olan kongre salonlarının kullanımının artması için tanıtımın iyi bir şekilde yapılması, Avanos ve Kapadokya’nın Kongre Turizminde hem ülke hem de dünyada öncelikli yerlerden biri olmasını sağlayabilir

Bölgede turizm faaliyetlerine destek verecek sanayinin desteklenmesi, projelerin teşviki, sanayi tesislerinin turizmi olumsuz etkilemeyecek mekansal yerleşimi konularına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Avanos’ta turizm faaliyetleri gerek kamu kesiminin gerekse özel kesimin çabalarıyla belirli bir noktaya yükseltilmiştir. Oysa bu faaliyetler Avanos’un turizm değerlerinin tamamen değerlendirilmesi için yeterli olmamıştır. Çanakçılık ve seramikçiliğin tanıtımı için yapılan festivaller, yıl içinde yerli ve yabancı turistlerin katılacağı şekilde genişletilmelidir.

Ayrıca tarihi ve turistik değerlerin sergileneceği bir müze açılabilir. Hediyelik eşya, süsleme ve işlemeciliğin geliştirilmesi gerekir. İlçenin tanıtımında kamu ile özel kurum ve kuruluşlar ortak bir çalışma içerisine girmelidirler. İlçenin tanıtımında gazete, dergi, radyo ve televizyon gibi iletişim araçları kullanılmalıdır.

Ayrıca başta eski taş evler olmak üzere Avanos’un sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin tahrip olması engellenmelidir. Mevcut turizm etkinliklerine bazı alternatif turizm türleri de eklenmelidir. Turizm yatırımlarında şüphesiz bölgenin yapısı da dikkate alınmalıdır. Kapadokya bölgesi “kongre turizmi” alanında Türkiye’de ve

Dünya’da tanınmış mekanlara ciddi bir rakip olabilir. Orta Anadolu da Ankara’dan sonra turistik otellere sahip ikinci il olan Nevşehir’in turistik belgeli otellerde azami 1000 kişilik toplantı salonlarının bulunması bu konuda önemli bir göstergedir. Turizm Bakanlığınca finanse edilen, Avanos’ta 1200 kişilik bir kongre salonunun inşaatı bitmek üzeredir. Salon yöresel dokuya uygun olarak kaya içerisine oyularak yapılmaktadır. Kaya oyma işlemi bitmiş olup, dekorasyondan sonra faaliyete girecektir. Bisiklet ve balon turları alternatif turizm türleri sayılmamakla birlikte, turistler tarafından rağbet gören etkinliklerdir. Erciyes ve Hasan Dağı’nın volkanik patlamaları sonucu tüfle kaplanan alanın zamanla aşınımı ile oluşan derin vadiler, yürüyüş turizmi açısından son derece elverişlidir. Kamp ve karavan turizmi de bölgenin geleceği için önemli bir potansiyeldir.

Sonuç olarak, Avanos Kenti’nde gerek hizmetler gerekse sanayi sektörlerinin bir çoğu turizmin oluşturduğu sosyal ve ekonomik zemin sayesinde gelişmiş ya da gelişmektedir. Her ne kadar hizmetler sektörü ön planda olsa da özellikle imalat tipi sanayi kollarının da (çanak-çömlek, hediyelik eşya, halıcılık vb) turizmin yarattığı ekonomik zemin üzerinde bulunması, Avanos ekonomisinin turizmin nabzına göre hareketleneceğini ya da zayıflayacağını gösterir.

KAYNAKÇA

- Akkayan, T.**, 1979 Göç Ve Değişme. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No.2573, İstanbul.
- Akdoğan, M.**, 2001., Genel Turizm İlkeler-Kavramlar. Ankara.
- Atalay, İ.**, 1994, Türkiye Vegetasyon Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi, Bornova, İzmir.
- Atalay, İ.**, 1992, Türkiye Coğrafyası. Ege Üniv. Basımevi, Bornova, İzmir.
- Bayer, Z.**, 1990, Turizm ve Çevre Dengesi, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Turizm ve Çevre Konferansı 2-5 Ekim 1990.
- Bekdemir, Ü.**, 2004, Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri Yönünden Bulancak Kenti.Çizgi Kitabevi.Konya.
- Binan, U. B.**, 1989, “*Kapadokya Bölgesi içinde Tarihsel Çevrenin Turizm Amaçlı Kullanılmasına Örnek:Güzelyurt-Gelveri*”,Turizm Yıllığı 1988-1999,Türkiye Kalkınma Bankası, Ankara.
- Coindez, M.C.**, “Dossiers Historie Et Archeologie” No:121, “Avanos Un Village Cappadocien Menacez”
- Darkot,B.**, 1967, Kent Ayrımında Nüfus Sayısı Ve Fonksiyon Kriterleri. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Coğrafya Dergisi, Cilt:8, Sayı: 16, İstanbul.
- Darkot, B.**, 1963, Türkiye İktisadi Coğrafyası Genişletilmiş 3 Baskı, İstanbul Üniv. Yay. No. 1001, İktisat Fak. No:139, İstanbul
- Doğanay, H.**, 1983, Erzurum’un Kentsel Fonksiyonları Ve Başlıca Planlama Sorunları (Basılmamış Doçentlik Tezi). Atatürk Üniv. Fen –Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü, Erzurum
- Doğanay, H.**,1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası. MEB. Yay. No: 2982, İstanbul.
- Doğanay, H.**, 2001., Türkiye Turizm Coğrafyası. Çizgi Kitabevi, 3.Baskı, Konya.
- Doğaner, S.**,2001, Türkiye Turizm Coğrafyası. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Doğaner, S.**, 1996, *Türkiye’de Turizm Ulaştırması*. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı :4, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Kurumu Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu. Ankara.

- Emekli,G.,**2003, *Kültür Mirasının Kültürel Turizm Yaklaşımıyla Değerlendirilmesi*. E.Ü. Coğrafya Bölümü Sempozyumları-2, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, s. 43-49, İzmir.
- Erinç, S.,** 1996, Jeomorfoloji 1. Öz Eğitim Yay. No:12, Konya.
- Esmer, M.A.,** 1990, Avanos'un Eski Türk Evleri. Kültür Bakanlığı, Sanat Tarihi Yayınları 18 . Ankara
- Güney, S.,** 1977, Şehir Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No. 2274, Coğrafya Enst. Yay. No. 91, İstanbul.
- Güner, İ.,** 1997, Bodrum Ve Milas Yörelerinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No.838, K. K. E. F. Yay. No. 77, Araştırma Serisi No.18, Erzurum
- Güney, E.,** 1988, Nevşehir İli –Kapadokya , İstanbul.
- Güney, E.,** 2004, Türkiye Hidrocoğrafyası. Çantay Kitabevi,İstanbul.
- Güreşçi, M.,** 1999, Avanos Çömlekçiliği. Afyon Koca tepe Üniv. , Afyon M.Y.O. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Seramik Bölümü, Afyon.İlter. İ., Tarihi Türk Hanları. .
- İlhan, İ.,**1999, Bölgesel Turizm Planlama Örneği ve Nevşehir Modeli. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniv. Sos. Bil. Enst., Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı. İzmir.
- Karaboran, H.,** 1989, Kent Coğrafyası ve Kentsel Fonksiyonlar. Fırat Üniv. Sosyal Bil. Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, Elazığ.
- Koca, H.,** 2006, Dört Yol Şehri, Aktif Yayınevi, İstanbul.
- Koca, H.,** 2000, Düziçi İlçesinin Coğrafyası. Atatürk Üniv. Yay., No:899, KKEF. Yay. No: 111, Araştırma Serisi No:46, Erzurum
- Koca, H.,** 1994, Erdemli İlçesi'nin Beşeri Ve İktisadi Coğrafyası. Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. (Basılmamış Doktora Tezi), Erzurum
- Koçman, A.,** 1993, Türkiye İklimi. Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No. 72, İzmir.
- Köksal, S.-Göncüoğlu, C.,**1997, *İdiş Dağı-Avanos Alanının Jeolojisi*. M.T.A. Dergisi 119, s. 73-87, Ankara.
- Köse, A.,** 1997, İvrindi Ve Çevresinin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Yay. No: 74, Araştırma Serisi No. 16, Erzurum
- Özçağlar, A.,**1997,Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler. Ekol Yayınevi,Ankara

Öztürk, M.,K.,1998, Nevşehir İlinde Nüfus ve Yerleşme. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Coğrafya Anabilim Dalı. Ankara.

Sağ, M.A.–Serdaroğlu, N., 2001. Avanos Araştırma Raporu. Selçuk Üniv.

Mühendislik - Mimarlık Fak. Şehir Ve Bölge Planlaması (Proje Çalışması), Konya.

Sayan, E., 1991, Nevşehir'in İklimi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniv., Sosyal Bilimler Enstitüsü., Coğrafya Anabilim Dalı. **Ankara.**

Sür. Ö., 1994, *Türkiye’de Volkanizma ve Volkanik Şekiller.* Ankara Üniv., Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. Ankara.

Soykan, F., 2003, *Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi.*E.Ü. Coğrafya Bölümü Sempozyumları-2, Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu, s. 17-24, İzmir.

Soykan, F., 2000, *Turizm Coğrafyası ve Turizm Planlaması.* Ege Coğrafya Dergisi, Sayı : 11, İzmir.

Şahin, C., 1993, Coğrafya 1. Ders Kitapları Aş. İstanbul.

Şahin, C. – Doğanay, H., 1989, Türkiye Coğrafyası Öğretmen Kitapları Serisi: 4, Gündüz Eğitim Ve Yayıncılık, Ankara.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1997 Köy Envnteri- Nevşehir,Ankara.

Tolun –Denker, B., 1974 – 1977, Edirne Şehri'nin Kullanılış Alanları. İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Dergisi, Sayı: 20 – 21, İstanbul.

Tolun –Denker, B.,1976, Kent İçi Arazi Kullanılışı. İstanbul Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No. 2054, Coğrafya Enst. Yay. No.83, İstanbul

Tümertekin, E., 1973, Türkiye’ de Kentleşme Ve Kentsel Fonksiyonlar. İstanbul Üniv. Yay. No. 1840, Coğrafya Enst. Yay. No. 72, İstanbul.

Tümertekin, E., 1994, Beşeri Coğrafya, İstanbul Üniv. Yay. No. 3819, İletişim Fak. Yay. No. 2664. İstanbul.

Tümertekin, E., 1968, Türkiye’ De İç Göçler. İstanbul Üniv. Yay. No. 1371, Coğrafya Enst. Yay. No. 54, İstanbul

Tümertekin, E., 1969, Sanayi Coğrafyası. İstanbul Üniv. Yay. No. 751, Coğrafya Enst. Yay. No. 22, İstanbul.

Yazıcı, H., 1995, Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme; Bayburt Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 30, İstanbul.

Yazıcı, H., 2002, İç Anadolu Coğrafyası. Nobel Kitabevi. Ankara

Zaman, S.,2005, Kemer'in Turizm Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

1900, Salname –İ Vilâyet –İ Ankara

Nevşehir İl Yıllığı, 1998.

Kapadokya'da Mevcut Durum Raporu, 2002.

Peribacaları Diyarı - Avanos, 1995.

Yurt Ansiklopedisi – Nevşehir İli Maddesi.

1/5000 Ölçekli 1968 , 1979, 1988 ve 1996 Yılları Avanos İmar Planları.

2001 Yılı Avanos Merkez Sağlık Ocağı E. T. F.' leri

1935 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Niğde

1955 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1960 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1965 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1970 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1975 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1980 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1985 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1990 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

1990 Genel Nüfus Sayımı – Nüfusun Ekonomik Ve Sosyal Nitelikleri, Nevşehir.

1997 Genel Nüfus Sayımı – İdari Bölünüş, Nevşehir

2000 Genel Nüfus Sayımı –Nüfusun Ekonomik Ve Sosyal Nitelikleri, Nevşehir

ÖZGEÇMİŞ

Yıldırım, 1979'da Ankara İli'nin Şereflikoçhisar İlçesi'nde doğdu. Sırasıyla Ankara-Şereflikoçhisar Sofular Köyü İlkokulu, İzmir-Karabağlar İyi Burnaz Ortaokulu ve Aksaray -Ortaköy İlçesi Sağlık Meslek Lisesi'ni bitirdi.

Yüksek öğrenimine 1996'da Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Coğrafya Eğitimi Bölümü'nde başlayan Yıldırım, 2000'de bu fakülteden birincilikle mezun oldu. Aynı yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yüksek Lisans eğitimine başladı.

Yıldırım, 2000-2002 yılları arasında Nevşehir İli Avanos İlçesi Kışlalar İlköğretim Okulu'nda Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak çalıştı. Yıldırım, halen Aksaray İli Ağaören İlçesi Çok Programlı Lisesi'nde Coğrafya Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Yakup YILDIRIM

Haziran- 2006